

Aalborg Universitet

- Det Samfundsvidenskabelige Fakultet
- Institut for Politik og Samfund
- Specialeafhandling

De Færøske Bretlandspiger: Kærlighed, Konflikt og Sociale Konsekvenser Under Den Britiske Besættelse af Færøerne (1940-1945)

Af Daniel Olaf Vígdá-Rieck

Studienummer:

20174538

Vejleder:

Mogens Rüdiger

Lektor, Dr. Phil.

Dato:

07/06-2024

Indholdsfortegnelse

Indledning -----	3
Problemstilling -----	7
Problemformulering -----	8
Forskningsoversigt -----	8
Kildematerialet -----	10
Metodeafsnit -----	12
Besættelsen: Operation Valentine -----	14
Den Nervøse Optakt -----	15
9.april 1940 -----	16
10. april 1940 -----	17
11. april 1940 -----	18
12.april 1940 -----	19
13.april 1940 -----	20
Den Nye Virkelighed -----	23
Vágar Flyvestation -----	24
Farocitis -----	25
Hvem var Bretlandspigerne? -----	28
Kategorisering af bretlandspigerne -----	28
Omfanget -----	30
Den Færøske Seksualmoral -----	33
Samkvem, Dansebal & Konflikter -----	36
En Ny Mandeoplevelse -----	42
De Sociale Fraterniserer -----	46
De Bryllupsrejsende -----	52
De Stigmatiserede -----	54
De Færøske Mænd -----	60
Retsproces, Faderskabssager & Offentlig Udstillet -----	64
De Udstødte og Krigsbørn -----	71
Konklusion -----	76
Litteraturliste -----	78

Indledning

Den 12. april 1940 iværksatte Storbritannien, under kodenavnet Operation Valentine, en besættelse af Færøerne, der skulle vare i fem lange år, frem til den 16. maj 1945. Besættelsen blev iværksat for at sikre den nordlige flanke mod tyske angreb og forhindre en potentiel tysk besættelse af Færøerne. En tysk besættelse kunne have gjort det muligt for tyskerne at bruge øerne som base for fly- og sø-angreb mod de vigtige transportruter mellem Storbritannien og Nordatlanten.¹ Disse ruter var afgørende for den britiske forsyningslinje, hvor livsvigtige fornødenheder og krigsmateriel blev modtaget fra Amerika.

Besættelsen er senere blevet beskrevet som verdens mest høflige besættelse. Briterne gjorde en indsats for at vinde færingerne gunst, ved at socialisere sig med de lokale, respektere lokale kutymmer og behandle færingerne med venlighed. De dystede i kaproning og fodboldkampe, hjalp til under grindefangst og knyttede livslange venskaber med de lokale. Mange af soldaterne blev så glade for Færøerne og færingerne, at den britiske forfatter Eric Linclater, der var udstationerede på Færøerne under krigen, humoristisk har bemærket: "That some of the men were in danger of becoming more Faroese than the natives."² De forsøgte at lære det vanskelige færøske sprog, studerede kulturen og deltog i traditionerne, hvor især kædedansen var en favorit. Denne venlighed blev vel modtaget og gengældt. Færingerne omfavnede den britiske kultur med åbne arme og adopterede deres ordforråd, vendinger³, danse, beklædningskutymmer og især den britiske te-tradition samt sportstradition. Den britiske kulturelle indflydelse på Færøerne var så markant, at da krigen var endt, og forbindelsen med Danmark blev genetablerede, gav danske provst Gudmund Bruun udtryk for sin skuffelse på sin første rejse, til Færøerne efter besættelsen: "Det, der har gjort mest Indtryk paa mig under mit Ophold paa Færøerne, er den Forandring, som er sket med Færinger i de sidste 5-6 Aar. Færingerne er under Krigen blevet betydeligt mere materialistisk indstillet, end de var før (...) den karakteristiske Kultur, som altid har præget Menneskene paa Færøerne, desværre er ved at forsvinde. F.eks. kan nævnes, at man altid paa Færøerne bruger at danse de gamle færøske Danse efter de helt store Fiskefangster, men i Stedet for de gamle, smukke Danse, blev der i Aar danset engelske Danse, og Øerne er ved at miste sit specielle Præg som Følge af den "Modernisering", der har fundet Sted".⁴

Storbritanniens invasion skulle også revitalisere gamle administrative ordninger og vække færøske ambitioner om selvstændighed. Det var på britisk ordre, at det færøske flag, som førhen havde været selvstyrebevægelsens symbol, for første gang blev det anerkendte symbol for Færøerne.⁵ Dette skete ved at forbyde færingerne at flage med Dannebrog til søs for at undgå forveksling med danske skibe, da Danmark var under tysk

¹ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar S. 1396

² Miller, James: The North Atlantic Front S. 101

³ Reinart, Mina: Vágamentan. S 118

⁴ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 105-106

⁵ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 31

besættelse.⁶ I stedet blev færingerne beordret til at flage med Merkið (Mærket) til søs, male alle skibssider med FAROES, og alle officielle bygninger skulle ligeledes flage med Merkið fra den 25. april 1940.⁷ Denne dato er sidenhen blevet fejret som den færøske nationale flagdag og markerer en vigtig begivenhed i Færøernes historie. Forfatter Elin Mortensen mindes denne store begivenhed i sin erindringsbog ”Barn undir krígunum” og erindrer: ”Sidst i april rygtedes det fra Tórshavn, at de britiske myndigheder havde bestemt, at det færøske flag, Merkið, som mange nu kaldte det, skulle bruges til søs og på land. Nu hvor Danmark var besat, skulle man ikke længere bruge det danske flag. Navnet ”Faroer” og flaget skulle nu være påmalet skibssiderne på alle færøske skibe. Den dag, den 25. april, blev en sand sejrsgang for det færøske folk. Endelig blev vores flag anerkendt.”⁸

Under besættelsen blev Færøerne i stigende grad selvregerende, og dette skabte grobund for færøske initiativer til at styrke deres kulturelle og politiske identitet. Ledet af løsrivelsespartiet, Fólkaflakkurin (Folkepartiet), lykkedes det færingerne at gennemtvinge ligestillingen mellem det færøske og danske sprog i 1944, trods protester fra den danske Amtmand. Denne udvikling kom efter en gradvis implementering af det færøske sprog som kirkesprog i 1938, og i 1944 blev det også lov- og rets-sprog på øerne.⁹ Diskussionen om, i hvor høj grad briterne var indirekte involveret i denne udvikling, rejser interessante spørgsmål om den politiske dynamik under besættelsen. Selvom briterne udgav publikationer på færøsk og dermed fremmede brugen af sproget, var det primært færøske bestræbelser på at fremme deres egne interesser, der drev udviklingen fremad. Færingerne så besættelsen som en mulighed for at styrke deres politiske og nationale interesser, mens de var afskåret fra Danmark. En bestræbelse om kulminerede i en folkeafstemning om løsrivelse den 14. september 1946, hvor skønt 48,7% stemte for løsrivelse, udgjorde de ikke et klart flertal på grund af de 4,1 % ugyldige stemmer. Ved det efterfølgende nyvalg opnåede tilhængerne af rigsfællesskabet, med Sambandsflakkurin (Samhørighedspartiet) i front, et snævert flertal.¹⁰

I mellemtiden bidrog færøske mænd til den britiske krigsøkonomi ved at sejlede mellem Island og Skotland med fisk, som blev en vigtig madressource for den britiske befolkning under krigen. En gerning som færingerne tjente styrende på. Helt præcist havde færingerne i 1945, svimlende 2.792.000¹¹ pund stående i britiske banker, modstående de 248.000 i januar 1941.¹² En indikation på, at Færøerne under den britiske besættelse oplevede en økonomisk styrkelse, som man aldrig før havde set på øerne. Samtidig spillede færingerne en aktiv rolle på den nordatlantiske krigsskueplads. Deres skibe, mange bevæbnet med

⁶ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 33

⁷ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar s. 1399

⁸ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 26

⁹ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine S. 66

¹⁰ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine S. 113

¹¹ Ifølge Danske Banks valutaomregner er beløbet den 2. juni 2024: 1.280.560.648,8.- DKK (en milliard to hundrede og firs millioner fem hundrede og tres tusind seks hundrede og otte og fyre kroner og otte øre).

¹² Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S.

maskingeværer,¹³ beskød Luftwaffes kampfly for at beskytte deres forsyningstransport mellem de nordatlantiske øer og Storbritannien.¹⁴ Desværre kostede denne transport færingerne dyrt i menneskeliv, idet 21 fiskefartøjer gik tabt, og 131 sømænd omkom.¹⁵ Andre kilder siger, at det var 25 fiskefartøjer og over 200 sømænd, der omkom.¹⁶ Kaptajn Gordon Huson beskrev denne indsats i sit radioforedrag til sine landsmænd, refereret af Færøernes største dagblad, Dimmalætting: "(...) Nordatlanten er ikke netop det sted, man skal vælge til en Fornøjelsesrejse om Vinteren. Jeg tager min Hat af - atter og atter - for de Sømænd, der besejler disse Farvande - ikke mindst for de færøske fiskere. Mange Liv er gaaet tabt; Skibe er gaaet til Bunds. På trods af Miner, Beskydning fra tyske Flyvemaskiner og endog Angreb fra undervandsbåde i Krigens første Tid, er de færøske Fisk ere blevet ved med at bringe Dem fisk (...).¹⁷

Lignede anerkendende udtagelse skrev redaktør og modstandsmand Ole Kiilerich i sin bog "Danmark under Besættelsen", da han skulle beskrive Færøernes rolle under krigen: "Det var naturligvis på Havet den færøske Bistand til Storbritanniens Totalmobilisering af økonomiske og produktive Kræfter blev præsteret. Det kostede det færøske Samfund forholdsvis større Tab end nogen anden ikke krigsførende Nation led i Skibe og Mandskab, og det var selv i Sammenligning med de krigsførende Magters Tab paa Havet en i Forhold til det lille færøske Folketal ganske anseelig Aareladning, som bidrog til, at Briterne erhvervede og bevarede et stærkt Venskab og en betydelig Respekt for det lille færøske Folkesamfund, hvis menneskelige Egenskaber laa de beslægtede Beboere på de skotske Øer ret nær"¹⁸

De tyske luftangreb begyndte for alvor i 1941 og fortsatte indtil den 11. april 1945. I løbet af denne periode blev der dokumenteret 164 fjendtlige flyoverflyvninger og bombeangreb over de færøske øer i de britiske krigslogbøger.¹⁹ Luftangrebene rettede sig mod fyrtårne, olietankere, bygder, fiskerbåde, skibe og civilbefolkningen, som ofte måtte flygte over stok og sten for at undgå kugleregnen og bombardementerne. Britiske og færøske skibe blev angrebet i havnene, især området omkring hovedstadens havn ved Nólsoyarfjørður (Nolsøfjorden), samt Skálafjørður (Skålefjorden), hvor Luftwaffe hyppigt angreb. Ved Tórshavn lykkedes det to Heinkel-bombefly den 21. februar 1941 at sprænge den armerede trawler Lincoln City og dræbe otte britiske søfolk. Det forventede dødstal kunne have været højere, hvis ikke lokale færinger havde reageret hurtigt og i al hast roet ud i deres både for at bjærge de overlevende.²⁰ Som svar på disse angreb udvidede briterne deres antiluftskytzbatterier på strategiske placeringer rundt om Færøerne, der aggressivt

¹³ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 66

¹⁴ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar s. 1406

¹⁵ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 119

¹⁶ <https://lms.cdn.fo/media/16563/flaggr%C3%B8%C3%B0a-l%C3%B8gmans-%C3%AD-london-enda%20lig.pdf?s=NUF2dxJdjdgp8spqSd0DnfGN9w> S. 5.

¹⁷ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 99.

¹⁸ Kiilerich, Ole: Danmark under Besættelsen S.

¹⁹ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 47

²⁰ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 47-48.

beskød de tyske bombefly.²¹ Selv de færøske sømænd bed fra sig, som da en færøsk skipper ved navn Georg Joensen ombord på sit skib, Thor, ene mand tog kampen op med et Heinkel-bombefly og nedskød det angribende bombefly med sit Lewis-maskingevær.²² For denne heltedåd blev han tildelt ordenen: "Member of the British Empire Order".^{23 24}

Det er også værd at bemærke, at der var øjeblikke, hvor briterne opførte sig som en besættelsesmagt, og hvor færingerne blev tvunget til at acceptere visse forhold. Dette inkluderede rekvisition af privat ejendom til militære formål, indskrænkninger i presse- og ytringsfriheden²⁵ samt beslaglæggelse af færingernes stolthed, passagerskibet Tjaldur, som trods løfter blev beslaglagt til militærtjeneste.²⁶ På trods af dette etablerede de dog et tæt forhold, som blev tydeligt præsenteret, da det Færøske Lagting inviterede briterne tilbage til øerne for at fejre 50-års jubilæet for besættelsen den 13. april 1990 under det, der blev kaldt "British Week". Den britiske delegation bestod af krigsskibet HMS Brilliant, Royal Marines Band, veteraner og den særlige gæst Sir Frederick Mason, den tidligere og meget populære britiske konsul på Færøerne under besættelsen og ægtemanden til hans krigsbrud, Karen Rorholm.²⁷ Dette gør Færøerne og Storbritannien til det eneste landepar, hvor de besatte inviterede besætterne tilbage for at fejre besættelsen.

Men til trods for denne ellers venskabelige fortælling var der én ting, som briterne og færingerne ikke kunne enes om, og som forårsagede masseslagsmål, overfald, konflikter og chikane: de færøske kvinder. For de færøske kvinder, særligt de unge og ugifte, repræsenterede ankomsten af de britiske soldater en helt ny verden. Soldaterne var galante, pæne, veltrænede og tiltrak kvindernes opmærksomhed ikke kun på grund af deres udseende, men også fordi de repræsenterede en moderne verden, som mange færøske kvinder kun havde hørt om. De fleste kvinder havde sjældent forladt deres omegn, og endnu færre havde forladt Færøerne. Deres kendskab til omverdenen var begrænset til, hvad hovedstaden Tórshavn kunne tilbyde. De britiske soldater bragte en vis mystik med sig, hvilket fascinerede mange kvinder.

Den sociale struktur på Færøerne var præget af tæt sammenvævede samfund og konservative værdier, hvor kristendommen spillede en central rolle. Det var et samfund, hvor mange kendte hinanden, og hvor social kontrol var stærk. I denne kontekst skabte de britiske soldaters tilstedeværelse både fascination, men også konflikt og spændinger. Omfanget af fraternisering var betydelig, og nogle kvinder forlod endda deres færøske kærester for at opsøge og fraternisere med de britiske soldater.

Reaktionerne på fraterniseringen var blandede. Nogle havde intet imod, at kvinderne fraterniserede med soldaterne og indgik i ægteskaber og langvarige forhold. Andre dele af befolkningen, især de mere

²¹ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 47-48.

²² Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 66

²³ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 66

²⁴ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 68

²⁵ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 118

²⁶ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 56

²⁷ Der er modstridende kilder som enten beretter at hun var en færøsk kvinde eller en dansk kvinde bosat på Færøerne.

konservative elementer, ønskede ikke, at færøske kvinder skulle fraternisere med de britiske soldater. Forældre forsøgte at forbyde deres døtre at omgås soldaterne, og unge færøske mænd følte sig truet af soldaternes tilstedeværelse. Disse unge mænd opsøgte slagsmål med soldaterne, lå på lur for at identificere, hvilke færøske kvinder fraterniserede med soldaterne og hvad de gjorde med dem, spredte rygter og forsøgte at fryse dem ude af fællesskaberne. Denne konflikt mellem de lokale mænd og soldaterne førte til mange spændinger og nogle gange voldelige sammenstød.

For de færøske kvinder, der giftede sig med britiske soldater og flyttede til Storbritannien, betød det en stor omvæltning i deres liv. De stod over for udfordringer i et krigshærgt land, en fremmed kultur og med vanskeligheder med sproget. Disse kvinder skulle nu navigere i en helt ny hverdag, hvor deres ægtemand ofte var deres eneste konstante støtte. De kvinder, som blev gravide med britiske soldater uden at gifte sig med dem, oplevede betydelig stigmatisering. Færøerne var et stærkt troende kristent samfund med en udpræget anseelseskultur. Kvinder, der blev gravide uden for ægteskab, blev udsat for social udstødelse, udskammelse, hån og mobning. De havde overtrådt samfundets konservative seksualmoral og blev betragtet som faldne kvinder. Mange af disse kvinder isolerede sig fra samfundet og forholdt sig inden døre, mens andre flyttede til andre dele af Færøerne eller valgte at tage i eksil, med eller uden barnet.

Denne periode med fraternisering og de efterfølgende konsekvenser illustrerer de komplekse sociale dynamikker og kulturelle normer, der herskede på Færøerne under og efter den britiske besættelse. For mange færøske kvinder åbnede mødet med de britiske soldater døren til en verden af nye muligheder og udfordringer, men for mange kom det også med en høj pris i form af social stigmatisering og personlige ofre. Disse hændelser har efterladt et varigt præg på færøsk kultur og historie, hvor minderne om denne tid fortsat vækker både stolthed og smerte. Den britiske tilstedeværelse under Anden Verdenskrig ændrede ikke blot den politiske og økonomiske struktur på øerne, men påvirkede også dybt de personlige liv og samfundets sociale væv.

Problemstilling

Under Anden Verdenskrig blev Færøerne besat af britiske styrker som en strategisk foranstaltning for at sikre forsyningslinjerne mellem Storbritannien og Nordamerika. Denne besættelse, kendt som "verdens mest høflige besættelse", medførte betydelige interaktioner mellem de britiske soldater og den færøske befolkning. En særlig interessant og kompleks dynamik opstod mellem de britiske soldater og færøske kvinder, hvilket resulterede i en række romantiske forhold. Disse forhold førte imidlertid også til betydelige spændinger inden for de lokale samfund, hvor især unge færøske mænd følte sig truet og reagerede med fjendtlighed.

Denne problemstilling rejser flere centrale spørgsmål: Hvad var karakteren og omfanget af de romantiske forhold mellem færøske kvinder og britiske soldater? Hvordan blev disse forhold opfattet og behandlet af det færøske samfund, og hvilke sociale og kulturelle dynamikker spillede ind? Hvilke personlige og sociale

konsekvenser opstod der for de færøske kvinder som følge af disse forhold, både under og efter besættelsen? Ved at undersøge disse spørgsmål kan vi få et klarere billede af de komplekse interaktioner og deres indvirkning på både individ- og samfundsniveau under besættelsen. Dette vil ikke kun bidrage til en bedre forståelse af Færøernes historie under Anden Verdenskrig, men også give indsigt i de bredere dynamikker, der kan opstå i lignende situationer i fremtiden.

Problemformulering

Hvad var karakteren og omfanget af de romantiske forhold mellem færøske kvinder og britiske soldater under besættelsen, hvordan udviklede de sig og hvilke personlige og sociale konsekvenser opstod der for kvinderne som følge heraf?

Forskningsoversigt

Det overordnede kendetegn ved den eksisterende forskning om de interpersonelle relationer mellem færøske kvinder og britiske soldater under Anden Verdenskrig på Færøerne er en mangel på akademisk behandling. Emnet er helt ubehandlet på den danske akademiske scene. På Færøerne er dette emne primært blevet udforsket gennem personlige erindringer, som bidrager med vigtige personlige skildringer og perspektiver, men mangler en akademisk bearbejdelse. Værker som Kirsten Didriksens "Kærleiki undir krígunum" og "Tey vóru ung undir krígunum" giver indsigt i individuelle oplevelser under besættelsen. Didriksens bøger udgør en samling af erindringer fra forskellige personer, herunder også bretlandspiger, der oplevede besættelsen. Didriksens erindringslitterære bidrag er uvurderlige for forståelsen af bretlandspigerne, men på grund af værkernes natur udgør de ikke en akademisk behandling af emnet. Til gengæld tilbyder Didriksens arbejde et fundament, hvorpå en sådan behandling kan bygges. Den eneste akademiske behandling af bretlandspigerne er Mina Reinarts kandidatafhandling, som senere blev udvidet til en faglitterær bog kaldet "Vágamentan - Teir vóru so fittir og galantir". Dette værk dykker ned i livet på øen Vágar før, under og efter den britiske besættelse, hvor den britiske flyvestation blev etableret. Bogen undersøger en række samfunds-, kulturelle og økonomiske udviklinger, som den britiske tilstedeværelse medførte. Derudover kaster den lys over Vágars bretlandspiger og behandler emner som seksualmoral, anskuelser og inkorporerer erindringer og statistik over færøsk/britiske krigsbørn. "Kærleiki undir krígunum", "Tey vóru ung undir krígunum" og "Vágamentan" står derfor som de primære litterære værker om bretlandspigerne på det færøske sprog. Derudover ser vi tre øvrige værker, som er værd at have i mente. Disse er Elin Mortensens "Kvinnur undir krígunum: vit livdu við teimum á havinum", "Barn undir krígunum" og "Ljósini Slóknad". "Kvinnur undir krígunum: vit livdu við teimum á havinum" er en erindringsbog, som formidler kvinders oplevelse af at have ægtemænd, sønner og brødre, der sejlede på havene under krigen, velvidende om at de måske aldrig kom igen. Bogen beskriver, hvordan angsten prægede deres liv, og hvordan ægtemændenes død kunne betyde katastrofale konsekvenser for kvinderne og familiens børn i en tid, hvor der ikke var nogen betydelig økonomisk støtte fra staten. "Barn

undir krígunum" er Mortensens erindringsbog om hendes oplevelser som barn under besættelsen, mens "Ljósini slóknað " er en skønlitterær skildring om at være ung kvinde under besættelsen, direkte inspireret af Mortensens egne oplevelser.

Endvidere findes der faglitteratur om besættelsen både på færøsk og dansk. De primære litterære værker på dansk er "Operation Valentine" af Bjarni Ákesson Filmholm og "Fem aar under Union Jack" af Eiden Müller. Dog tilbyder de ikke nogen betydelig behandling af bretlandspigerne, men derimod en grundig gennemgang af besættelsen i sin helhed. Det skal nævnes, at der ligeledes findes et værk "De fem lange år" af Johannes Brønsted og Knud Gedde, som er et flerbindsværk, der formidler den danske besættelse. Heri har de en sektion, hvor de på små 20 sider kort gennemgår besættelsen af Færøerne. De fortæller blandt andet om, hvordan man forsøgte at løse møntfodens problematik, efter at Færøerne ikke længere kunne bruge dansk valuta, da både Færøerne og Danmark var besat af stridende magter. Om bretlandspigerne fortæller de yderst kort, at nogle færøske kvinder giftede sig med britiske soldater.

På det færøske tungemål findes det absolutte hovedværk om besættelsen, Niels Juel Arges "Stríðárini," i seks bind på sammenlagt over 1000 sider. Dette værk går i dybden med hele besættelsen og dækker alt fra miner til briternes forskansninger, bombeangreb med mere. Dog er det begrænset, hvad Arge fortæller om bretlandspigerne. Et andet værk, som giver en god kontekst for forståelsen af de vilkår, som civilbefolkningen levede under besættelsen, er "Bumbur yvir Føroyar," udgivet af Norrøna Forlagið. Dette værk omhandler tyskernes bombekampagne mod Færøerne og gennemgår konsekvenserne af dens hærgen. Derudover er det også værd at nævne bogen "Teir siglu úti" af N.J. Arge, som omhandler de færøske sømænd, der sejlede ud med fisk til Storbritannien under krigen. Bogen beskriver den risiko, de tog, samt de overvejelser og oplevelser, de gjorde sig og blev udsat for. Emnet omhandler ikke bretlandspigerne, men giver et godt indblik i, hvordan livsvilkårene var for de færøske mænd under besættelsen.

I en bredere skandinavisk sammenhæng har forskning om tyskerpigerne i Danmark og Norge været mere omfattende, skønt man naturligvis gerne så, at flere historikere behandlede emnet. Udover artikler og debatindlæg har Terje Andreas Pedersen fra Norge udgivet bogen "Vi kalte dem tyskertøser", mens Anette Warring i Danmark har bidraget væsentligt med "Tyskerpigerne, under besættelse og retsopgør" samt, sammen med Dag Ellingsen, skrevet "Kvinner, krig og kærlighet". Desuden har Anette Warring forfattet en videnskabelig artikel i Historisk Tidsskrift med titlen "Køn, seksualitet og national identitet", hvor hun behandler kønnets betydning i den danske besættelsesforskning. Sammen med Claus Bryld har hun også skrevet "Besættelsestiden som kollektiv erindring", hvor de undersøger kollektiv erindring, konsensusmyten og hvordan tyskerpigerne blev fremstillet som en del af mytedannelsen omkring den tyske besættelse af Danmark.

Denne afhandling søger at introducere de færøske bretlandspiger til det skandinaviske historiske korpus, et emne som hidtil har været et internt færøsk anliggende. Ved at bringe de færøske bretlandspiger frem i lyset,

får vi indsigt i de dynamikker, der prægede relationerne mellem færøske kvinder og britiske soldater samt de samfundsmæssige reaktioner. Samtidig får vi mulighed for at perspektivere til de danske og norske tyskerpiger. Modsat tyskerpigerne, som fik stigmaet af at have været sammen med fjenden, bærer bretlandspigerne ikke det samme stigma, da den færøske befolkning anså de britiske besættelsestropper som venner snarere end fjender. I stedet ser vi, at mange bretlandspiger endte med at overtræde konservative samfundsnormer og seksualmoral, hvilket er det, de lider under. Dette giver mulighed for et nuanceret indblik i, hvordan synet på besættelsestropper påvirker opfattelsen af de kvinder, der vælger at fraternisere med dem, og hvordan denne fraternisering påvirker deres liv. Da vi indtil nu udelukkende har materiale omhandlende kvinder som tyskerpigerne, der fraterniserede med fjenden, kan vi ved at perspektivere og sammenligne med bretlandspigerne få værdifuld indsigt i, hvordan samfund kan forventes at reagere i fremtidige konflikter, når kvinder fraterniserer med besættelsestropper. Dette kan hjælpe os med at forstå de potentielle problemstillinger og konsekvenser, der kan opstå, og forberede os på de udfordringer, som sådanne situationer kan medføre.

Kildematerialet

Det indsamlede kildemateriale, som min forskning er baseret på, består af en blanding af erindringslitteratur, faglitteratur, presselitteratur, mediekilder, arkivalier og primære interviews. Hver kildegruppe bidrager til en nuanceret og omfattende forståelse af de romantiske forhold mellem færøske kvinder og britiske soldater under besættelsen samt de personlige og sociale konsekvenser, der fulgte.

Erindringslitteratur

Erindringslitteraturen udgør en central del af kildematerialet, da den tilbyder dybdegående personlige beretninger og refleksioner fra individer, der oplevede besættelsen på nært hold. Vigtige værker inkluderer Elin Mortensens "Barn undir krígunum" og Kirsten Didriksens, "Tey vóru ung undir krígunum" og "Kærleiki undir krígunum". Disse bøger samler erindringer fra forskellige personer, herunder bretlandspiger, som giver et indblik i de daglige liv og følelsesmæssige oplevelser under besættelsen. Erindringslitteraturens styrke ligger i dens evne til at formidle subjektive oplevelser og perspektiver, men det er vigtigt at være opmærksom på den potentielle bias og selektive hukommelse, der kan præge disse kilder.

Presselitteratur

Presselitteraturen fra perioden giver et øjebliksbillede af de offentlige diskurser og samfundets holdninger til besættelsen og de romantiske relationer. Avisartikler fra både færøske og britiske aviser, såsom Dimmalætting og The Scotsman, har været uvurderlige i at forstå samtidens reaktioner og meninger. Artiklen "Faroetitis: Army fights Boredom among Troops" fra The Scotsman den 22. januar 1944, giver for eksempel et indblik i britiske soldaters hverdag og interaktioner med lokalbefolkningen.

Mediekilder

Mediekilderne omfatter dokumentarudsendelser og online arkiver, som tilbyder visuelle og auditive dimensioner til forskningen. Dokumentarserien "Krigsbørnini" fra Kringvarp Føroya indeholder interviews med krigsbørn, hvilket giver en levende og direkte indsigt i personlige historier. Parlaments-debat-logbøger fra det britiske parlament, tilgængelige online, giver officiel dokumentation af de politiske beslutninger og diskussioner om besættelsen af Færøerne.

Primære Interviews

Primære interviews udgør en væsentlig del af forskningen. Jeg har gennemført interviews med personer, der har direkte eller indirekte erfaringer fra besættelsestiden. Disse inkluderer anonymiserede samtaler med krigsbørn, deres søskende og andre familiemedlemmer. Interviewpersonerne har bidraget med førstehåndsberetninger, der tilbyder dybdegående indsigter i de individuelle oplevelser og konsekvenser af de romantiske forhold. De personer, der har deltaget i interviews, blev fundet gennem annonceringer på sociale medier, hvor de frivilligt meldte sig for at dele deres historier. Dette har sikret en bred og repræsentativ samling af personlige beretninger.

Arkivalier

Arkivalier fra Det Færøske Nationalarkiv og andre relevante arkiver giver officiel dokumentation af denne historiske periode. Disse arkivalier omfatter samlingssager, der består af en bred vifte af dokumenter, herunder sagsakter, politirapporter, bevisdokumentation, afhøringer, breve, billeder, opsummeringer, retskendelser og korrespondance mellem færøske og britiske myndigheder vedrørende de britiske soldater, der blev stævnet som fædre. Der er også udtalelser fra de stævnede soldater og andre relevante dokumenter. Jeg har haft adgang til et repræsentativt udsnit af disse dokumenter, der spænder over perioden 1941-1946. Arkivalierne omfatter blandt andet faderskabssager, der dokumenterer de officielle anerkendelser af børn født ud af forhold mellem færøske kvinder og britiske soldater, samt borgerlige og kirkelige vielsesattester.

Metodiske Overvejelser

En væsentlig metodisk overvejelse i denne forskning har været balancen mellem subjektivitet og objektivitet, især ved brugen af erindringslitteratur og interviews. Erindringer og personlige beretninger kan være præget af eftertænkning og selektiv hukommelse, hvorfor de er blevet sammenholdt med samtidige kilder som officielle dokumenter og presselitteratur for at sikre en mere afbalanceret og præcis fremstilling. Jeg har været opmærksom på de følelsesmæssige og kulturelle kontekster, der påvirker disse erindringer og beretninger. Erindringslitteratur og personlige interviews er uvurderlige kilder, men de kræver en kritisk tilgang. Erindringer, især dem nedfældet mange år efter begivenhederne, kan være påvirket af tidens gang og senere oplevelser. Derfor er det vigtigt at anvende en kombination af kilder for at skabe et nuanceret billede af

fortiden. Interviews med børn af de kvinder, der levede under besættelsen, tilføjer et ekstra lag af kompleksitet, da disse erindringer ofte er filtreret gennem flere generationers perspektiver. Arkivalierne, især faderskabssager og vielsesattester, giver en formel og officiel dokumentation, som kan verificere og supplere de personlige beretninger. Disse kilder er blevet brugt til at korrelere og krydstjekke oplysninger fra interviews og erindringslitteratur, hvor det har været muligt, hvilket bidrager til en mere robust og troværdig fremstilling af historiske begivenheder. Ved at kombinere disse forskellige typer af kilder søger denne afhandling at give en nuanceret og dybdegående forståelse af de romantiske forhold mellem færøske kvinder og britiske soldater under Anden Verdenskrig samt de personlige og sociale konsekvenser heraf. Denne flerstrengede tilgang sikrer, at de komplekse interaktioner og dynamikker belyses fra flere vinkler, hvilket bidrager til en rigere og mere omfattende historisk analyse.

Metodeafsnit

I denne afhandling har tilgangen primært været social og kulturel, hvilket er relevant for at belyse de menneskelige aspekter af fraterniseringen. Det har været min intention, at mit primære kildemateriale skulle bestå af samlingssager fra Det Færøske Nationalarkiv. Dette materiale består af faderskabssager, der omfatter politirapporter, afhøringer, vidneudsagn, sagsrapporter, sagsakter samt korrespondance mellem den færøske ret og britiske myndigheder. Derfor kontaktede jeg Det Færøske Nationalarkiv allerede den 12. december 2023. Efter en periode, hvor jeg skulle tilkendegive mine reelle intentioner og bekræfte, at jeg var studerende ved Aalborg Universitet, samt foretage beløbsafstemning og vente på, at Det Færøske Nationalarkiv fandt sagerne i arkivet, sendte jeg en formel anmodning om adgang til materialet den 8. februar 2024. Trods denne tidlige kontakt modtog jeg først materialet den 27. maj 2024 – kun 11 dage før afleveringsfristen den 7. juni 2024. Forsinkelsen blev begrundet med, at arkivet ventede på en ny højopløsningsprinter fra Norge. Jeg fandt dog ud af, at de havde en almindelig scanner, som de kunne have brugt til at sende materialet med. Hvorfor de ikke havde oplyst mig om dette, hvilket ville have været fuldt tilstrækkeligt for mine behov, ved jeg ikke. Uanset årsagen har det betydet, at det, der skulle have været grundmaterialet i min afhandling, måtte spille en begrænset rolle, da jeg ikke har haft den nødvendige tid til grundigt og velovervejet at analysere og behandle samlingssagerne. Jeg har efter bedste evne behandlet og inkorporeret materialet inden for den korte periode, jeg har haft det til rådighed, men må erkende, at tiden ikke har været tilstrækkelig. I stedet har jeg måttet vægte mit kildemateriale hovedsageligt på erindringer, hvor jeg har bestræbt mig på at benytte dem efter almindelige kildekritiske principper. Når det så er sagt, skal det også nævnes, at Det Færøske Nationalarkiv har været særdeles behjælpelige, venlige og imødekommende. Jeg vil især gerne takke arkivar Poul Simonsen, som gik langt ud over det forventede. Han sendte mig materiale og referencer, som jeg ellers ikke ville have opdaget. Hans indsats har været uvurderlig for min afhandling, og hans dedikation til at hjælpe har gjort en stor forskel! Nationalarkivet indeholder i alt 184 faderskabssager, men på grund af logistiske og økonomiske årsager har jeg kun haft adgang til et repræsentativt udsnit på 13 sager, spredt ud over perioden

1941-1946. Det skal bemærkes, at der ikke er nogen faderskabssager fra 1940. Derudover findes der 46 borgerlige vielsesattester i arkivet. Selvom der også er vielsesattester i syslerne, har det ikke været muligt for mig at få adgang til disse, da Sysselmanden (fogeden) hverken har været villig til at udlevere dem eller fortælle, hvor mange vielsesattester deres arkiver indeholder. Derudover har jeg været i kontakt med Den Færøske Folkekirke, men de følger en 100 års regel for deres arkiver, af hvilken grund jeg ikke har haft mulighed for at tilgå deres arkiv. Min tilgang til Det Færøske Nationalarkiv er baseret på et løfte om, at jeg ikke udgiver personfølsomme oplysninger såsom navne, personnumre eller andre oplysninger, som kan identificere individer eller deres familier. Dette løfte har jeg nøje og strikt efterfulgt. Derfor er der i min afhandling ikke bearbejdet eller anvendt nogen oplysninger fra det kildemateriale, der er udleveret af Det Færøske Nationalarkiv, som kan bruges til at identificere individer eller deres slægtskaber. Denne tilgang til kildematerialet er blevet videreført, fordi bretlandspigerne uønsket blev udgivet i Dimmalætting og Statstien. Selvom avisannoncerne er i det offentlige domæne og ikke underlagt nogen officielle censurforanstaltninger, har jeg alligevel valgt at anonymisere navnene. Dette valg er truffet, fordi udgivelserne påførte de omtalte kvinder livsvarige ar på sjælen grundet den udstilling, de blev udsat for – en udstilling, jeg ikke agter at gentage. Jeg har derfor, ligesom med de oplysninger som stammer fra Det Færøske Nationalarkiv, erstattet deres navne med 'Fornavn Efternavn', hvor deres egentlige navne optræder. Jeg har besluttet generelt, at hvis der ikke har været samtykke fra enten informanter i erindringerne, de primære interviews eller andet kildemateriale, har jeg valgt at censurere navne og personfølsomme oplysninger. Som nævnt er min afhandling i stedet fokuseret primært på erindringer som en værdifuld kilde til forståelse af perioden. Erindringer kan indeholde værdifulde informationer, men de er også påvirket af den interviewedes personlige engagement og perspektiv. De personer, som indgår i afhandlingen, herunder bretlandspigerne, familiemedlemmer og færøske mænd, har typisk haft oplevelser og synspunkter, som har præget deres anskuelser og dermed deres erindringer. Derfor kan det være vigtigt at anerkende, at erindringer kan være påvirket af ønsket om at fremstille visse handlinger eller begivenheder på en bestemt måde, enten for at retfærdiggøre egne handlinger eller for at fremstå i et mere favorabelt lys. Derfor er der en vis risiko for forvriddning eller fejlinformation, især når det kommer til motivationsgrunde og handlingsforløb. Jeg har været særlig opmærksom på behovet for at forstå interviewpersonernes fortællinger i lyset af deres egne livsforløb og perspektiver, om end det er personlige interviews eller fra erindringslitteraturen. Jeg har været opmærksom på disse dynamikker under mine interviews og har forsøgt at afdække både de følelsesmæssige aspekter og de faktuelle detaljer. Mine primære interviews, suppleret med erindringsindsamlinger som bl.a. "Kærleiki undir krígunum" og "Ung undir krígunum", har bidraget væsentligt til kildematerialet. Jeg har gennemført fem primære interviews, heriblandt to krigsbørn, og søskende til krigsbørn, en bedste ven til et krigsbarn og en enkel datter af en bretlandspige. Nogle af mine interviewpersoner valgte at forblive anonyme, mens andre valgte at træde frem og dele deres historier på vegne af sig selv og deres familier. For at beskytte privatlivet har jeg anvendt opdigtede navne, når jeg omtaler personer uden efternavn, mens autentiske navne anvendes,

når det er relevant. Mine primære interviews blev initieret efter, at jeg havde annonceret min afhandling på de sociale medier, hvor jeg søgte færøske kvinder, der havde haft romantiske forhold til britiske soldater under besættelsen. Jeg søgte også kontakt til deres nærmeste pårørende, herunder børn og søskende. I mine annoncer understregede jeg, at jeg tilbød en platform, hvor de kunne dele deres historier på deres egne betingelser og med fuld anonymitet. Jeg opsøgte ikke direkte nogen, men lod i stedet ordet sprede sig, så de, der ønskede at deltage, kunne kontakte mig. Da besættelsen er over 80 år tilbage i tiden, var det ikke muligt for mig at finde nogen af disse kvinder i live til mine interviews. Dog fik jeg mulighed for at interviewe nogle af krigsbørnene, deres venner og deres søskende, der delte indsigter om deres fødselsomstændigheder og deres efterfølgende liv. Afslutningsvis må jeg erkende, at begrænsninger i tilgængeligheden af visse arkivalier har påvirket omfanget af den undersøgte periode og mængden af analyserede sager. Forsinkelsen i modtagelsen af kildematerialet har betydet, at samlingssagerne spiller en mindre rolle i afhandlingen end oprindeligt planlagt. Bias fra både interviewpersoner og kilder er også en faktor, der er taget højde for i analysen. Alt i alt har jeg forsøgt at skabe en balanceret og nuanceret fremstilling af den fraternisering, der udspillede sig på Færøerne under, besættelsen, og de konsekvenser, de havde for de involverede parter.

Besættelsen: Operation Valentine

Da Nazityskland iværksatte invasionen af Danmark og Norge den 9. april 1940 under kodenavnet operation Weserübung, blev Færøernes strategiske position i Nordatlanten omgående et fokuspunkt for de britiske strateger. Øernes geopolitiske betydning lå ikke kun i deres geografiske placering, men også i deres potentiale til at fungere som en maritim og luftmilitær base, der kunne kontrollere adgangen til og fra Nord Atlanterhavet. De Nordatlantiske øer, herunder Island og Færøerne, Shetlandsøerne og Orkneyøerne kom derfor af stor strategisk betydning for at forhindre en tysk besættelse og etablering af militære baser, så de kunne true Storbritannien fra nord.²⁸ Shetlandsøerne og Orkneyøerne var allerede under britisk kontrol, og dér begyndte man at udvide sine militære kapaciteter. Men Færøerne og Island stod uden forsvarsmagt. Hvis tyskerne ville, kunne de sejle uhindret op og besætte begge ølande. I lyset af denne risiko traf Marineministeren, Sir Winston Churchill, den determinerende beslutning om at iværksætte præventive besættelser af Færøerne og Island. En tysk dominans i disse områder ville have indesluttet Storbritannien og undermineret den maritime kontrol i Nordatlanten, hvilket var en uacceptabel risiko.²⁹ Ud over den umiddelbare militære trussel, var der dybere bekymringer, som også blev taget i betragtning. Hvis Nazityskland lykkedes med at etablere baser på Færøerne og Island, ville de Allieredes konvojer, som var livsnerven i Storbritanniens krigsindsats, være alvorligt truet. Disse konvojer transporterede afgørende forsyninger og råmaterialer over Atlanten, og var ofte under intense tyske angreb. Ydermere var der en velbegrundet frygt for, at tyskerne ville anvende de nordatlantiske øer som platforme for luftangreb mod det

²⁸ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar s. 1396

²⁹ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar s. 1396

britiske fastland samt som støttepunkter for ubådene i deres "ulveflokk", der allerede var en dødelig trussel mod de Allieredes skibsfart. I sin bog *Danmark Under Besættelsen* skriver redaktør Ole Killerich følgende om Færøernes strategiske betydning: "I slaget om Atlanterhavet udvidede de færøske Øer Storbritannien Naturlige Stentrappe ved den nord- og nordvest gående hovedvandvej. En udkigspost og en Hvile for dem, der benyttede Vandvejene, både førend de begav sig af sted og trak Luft i Lungerne til de forestaanede Anstrengelser, og efter at de mødte af udstaaende Strabadser, paa Hjemvejen søgte et Stoppested i Ly af britiske Kanoner. Det gjaldt baade Konvojernes Koffardiskibe og i endnu højere Grad Havets lette Kavaleri, Destroyerne og Konvojernes øvrige Eskortefartøjer, som undertiden fyldte hele Skaalefjorden paa Østerø – anset for en af Verdens bedste Naturhavne – med Liv som aldrig før."³⁰ I dette perspektiv var besættelsen af Færøerne og Island ikke blot forebyggende manøvrer, men fundamentale strategiske tiltag i Storbritanniens desperate forsvar. Gennem disse handlinger sørgede Churchill og de britiske væbnede styrker for at skabe et forsvarsskjold i Nordatlanten, hvilket ikke kun var afgørende for Storbritanniens sikkerhed, men også en komponent i de allieredes samlede strategi for at vinde krigen.

Den Nervøse Optakt

I tiden op til april 1940 var stemningen på Færøerne præget af tiltagende nervøsitet. Lokale medier rapporterede om stigende militære aktiviteter i Nordsøen og langs Norges kyst,³¹ Spændingerne voksede dag for dag, og krigsskuepladsen syntes at rykke tættere på de smaragdgrønne øer. Man havde endda fået krigen helt tæt på sig da, da både Nólsoy Fyr, Sumba Fyr og Mykines Fyr havde siden starten af krigen kunne meddele, at de havde observeret adskillige fly kredse om Færøerne.³² Den færøske befolkning var velinformeret om hændelserne på den globale scene. Radioen spillede en central rolle i at bringe verden tættere på øboerne. Dem uden eget apparat samlede sig hos familie, venner eller naboer, ivrige efter at fange de seneste nyheder fra britiske, tyske, danske og norske stationer. Diskussionerne ved middagsbordene drejede sig ofte om krigens forløb og refleksioner over Færøernes potentielle involvering i konflikten. Postforbindelsen til og fra Danmark havde været upålidelig og uforudsigelig siden forårets begyndelse, som følge af at Nordsøen var blevet en kamplads mellem Tyskland og Storbritannien. Skibe måtte navigere gennem yderst farlige farvande med en høj risiko for angreb. Det var derfor blevet almindeligt, at færingerne måtte vente ugevis på levering af post, aviser og breve, hvilket resulterede i, at nyhederne ofte var forældede, når de endelig nåede frem. Derfor blev radioen den mest pålidelige kilde til aktuelle verdensnyheder. Derfor var det også via radioen, at nyheden om de mange danske skibe, der blev sænket i påskedagene i slutningen af marts, nåede øerne; en begivenhed hvor tre færøske sømænd tragisk mistede livet til tyske ubåde. Flere hundrede af færøske sømænd var beskæftiget på danske skibe, og de vilkårlige tyske angreb på neutrale nordiske fartøjer

³⁰ Åkesson Filholm, Bjarni: *Operation Valentine*. S. 16-17

³¹ Müller, Eiden: *Fem Aar Under Union Jack*. S. 5.

³² Åkesson Filholm, Bjarni: *Operation Valentine*. S. 13.

affødte betydelig frustration, frygt og vrede blandt færingerne. En dyb bekymring for ægtemænd, sønner, brødre og venner, som risikerede at falde som ofre for de tyske ubådes angreb, prægede de færøske hjem.

9.april 1940

Ved et rent tilfælde havde Lagtinget været samlet til en ekstraordinær forsamling siden den 8. april for at drøfte en uoverensstemmelse mellem fiskerne og rederierne, som ikke kunne blive enige om en ny overenskomst.³³ Derfor var Lagtinget samlet, da nyheden om Danmarks besættelse nåede Færøerne. Det skete tidligt om morgenen, da radiosignalet mellem dem pludselig og uden varsel blev afbrudt. Da signalet endelig blev genoptaget, var forundringen stor, for de danske radioværter var blevet erstattet af tyske, som med jævne mellemrum prøvetalte fra studiet i Kalundborg.³⁴ Forklaringen på denne pludselige ændring kom først senere, da den tyske general Kaupischs "Opraab til Danmarks Soldater og Danmarks Folk" blev oplæst. Dette blev gjort på et gebrokkent dansk-norsk, og blev efterfulgt af proklamationer fra den danske regering og Hans Majestæt Kong Christian X.³⁵ Nyheden om besættelsen ramte færingerne hårdt, og chokbølger af bedrøvelse og harme gennemstrømmede folkedybet. Der blev bandet og svovlet, og Dannebrog blev hejst på halv stang, hvilket på det tidspunkt var Færøernes officielle flag. Men snart vendtes tankerne mod Færøernes egen skæbne. Spørgsmålet hængte tungt i luften: Hvad nu? Tyskland havde allerede besat Danmark og Norge; ville Færøerne blive det næste mål? Hvad med de omtrent 3.000 færinger, som nu var afskåret fra venner og familie, fanget i Danmark? Desuden befandt flere danskere sig i samme situation på Færøerne, ude af stand til at vende hjem og med stigende bekymring for deres nærmestes sikkerhed. Uvisheden tårnede sig op og fostrede en overvældende følelse af frygt og frustration. I sin erindringsbog "Barn undir krígunum" deler den færøske forfatter Elin Mortensen sine personlige oplevelser fra den 9. april 1940. Hun skildrer den pludselige og dramatiske ændring, der overgik hendes barndomsverden på Færøerne, som en del af den kollektive erindring om en utryg tid: "(...) En nabo som have radio kom løbende ind til os for at fortælle os disse nyheder. De (forældrene) ville dårlig tro ham, men han bad dem om at komme med ind og lytte. Jo, det var sandt. Danmark var blevet besat. Dette var skrækkelige nyheder at få. (...) Det føltes trykkende med disse dårlige nyheder. Hvor man end så hen, så man folk stå og tale om, hvad der var hændt. Mange spørgsmål blev stillet. Hvordan ville det komme til at gå her i landet? Ville tyskerne også komme og besætte Færøerne? (...) Folk var bange. Det føltes som om man ventede på ulykkebud? Al samtale drejede sig om, hvad der ville komme til at ske. Børn legede ikke, som de plejede. De sad mest inde og lyttede til de voksne. I de huse, hvor man havde radio, var der fyldt med folk, som ville høre nyhederne ude fra den store verden"³⁶

Et af de dominerende samtaleemner på Færøerne var, hvorvidt øgruppen nu ville blive en brik i de krigsførende magters krigsspil. Samme dag, præcist klokken 14:00, rapporterede Mykines Fyr observationen

³³ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 9

³⁴ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 8.

³⁵ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 8.

³⁶ Mortensen, Elin: Barn undir krígunum. S. 27-34.

af et ukendt fly, der bevægede sig fra syd mod nord.³⁷ Borgerne i Thorshavn blev ligeledes vidner til et britisk rekognosceringsfly, som cirklede højt over byen, inden det forsvandt fra synsfeltet.³⁸ Denne hændelse styrkede spekulationerne om en forestående britisk okkupation. Rationaliteten var klar for de fleste: En tysk besættelse af Færøerne ville give tyskerne en strategisk adgang til Storbritanniens nordlige regioner.³⁹

Tyskland havde på ét døgn gjort sig til fjenden. Færingerne havde ellers haft gode relationer med tyskerne. Det var ikke unormalt, at tyske skoleskibe lagde til kajs på Færøerne og besøgte lokalbefolkningen på venlig vis. Endvidere var det også ofte hændt, at tyske kunstnere, sangkor og andre entertainere havde besøgt øerne for at optræde og underholde. Men alt dette var ændret. Tyskerne var ikke længere et velkomment syn på Færøerne. Derfor var det heller ikke overraskende, at når snakken om en eventuel okkupation af Færøerne opstod, foretrak man langt hellere Storbritannien end Tyskland. Denne holdning blev yderligere bekræftet, da adskillige danske og norske skibe søgte tilflugt på Færøerne. Mange af dem var villige til at sejle videre for at stille sig til rådighed under britisk kommando.⁴⁰ Færøerne stod også over for udfordringen med at have mistet forbindelsen til Danmark. Den højeste repræsentant for den danske regering var derfor amtmand, Carl Aage Hilbert. En måned forinden, den 11. marts, var Kristian Djurhuus, blevet indsat som formand for Lagtinget, som på det tidspunkt havde samme beføjelser som et amtsråd. Sammen skulle Hilbert og Djurhuus lede Lagtinget og navigere Færøerne som en selvstændig entitet for første gang i landets nyere historie. Dette skulle de gøre på en yderst farlig verdensscene, hvor de skulle balancere på en knivsæg uden støtte eller retningslinjer fra den danske stat. Lagtingets enhed var yderligere udfordret af interne spændinger, idet forsamlingen var delt. På den ene side var der Fólkaflokkurin (Folkepartiet), der forfægtede ideen om selvstændighed. På den anden side stod Sambandsflokkurin (Samhørighedspartiet), som argumenterede for en fortsat tilknytning til Danmark. Kun et døgn efter Danmarks besættelse, så Fólkaflokkurin en mulighed for at udfordre amtmand Carl Aage Hilberts autoritet (og dermed Danmarks). Partiets ordfører, Thorstein Petersen, erklærede i Lagtinget, at Færøerne var blevet selvstændige i og med at dansk suverænitet ikke længere kunne håndhæves, og at det derfor var Lagtinget, der havde det fulde ansvar for lovgivning og administration.⁴¹ Petersens forsøg på at etablere denne fortolkning af situationen vandt dog ikke tilstrækkelig støtte, og blev afvist af både amtmanden og de øvrige partier repræsenteret i Lagtinget.⁴²

10. april 1940

Dagen derpå kunne færingerne læse to proklamationer, én fra Lagtinget og én fra Amtmanden, samt forsideartiklen fra landets førende dagblad, Dimmalætting, omhandlende Danmarks besættelse og Færøernes

³⁷ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 13.

³⁸ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 10.

³⁹ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 10.

⁴⁰ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 11.

⁴¹ https://fraendafundur.hi.is/wp-content/uploads/2020/12/Fraendafundur7-heild.pdf?fbclid=IwAR3HtiFuRQ7auLaCs0YjkRgTSMVGC_mEsYynXfm6Pb7kdZt5GU6ncv3dUHI

⁴² Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 13

situation. Lagtinget opfordrede til at færingerne skulle holde sig i ro, og forsikrede befolkning at de ville træffe alle nødvendige foranstaltninger for at den færøske fiskerflåde stadig kunne fortsætte med arbejdet, og bad om støtte og tillid i at lade Lagtinget udføre deres arbejde: ”I denne alvorlige Tid henvender Færøernes Lagting sig til Borgerne på Færøerne i Haab om, at hver enkelt tager Begivenhederne med Ro og fortsætter sit Arbejde i et utrætteligt Samarbejde. Lagtinget vil gøre, hvad der kan gøres til Gavn for Land og Folk, herunder at sikre os de nødvendige Tilførsler og træffe saadanne Foranstaltninger, at vor Fiskerflaade kan tage af Sted til Gavn for det færøske Folk; uden Tvivl vil alle Færinger, hver for sig, støtte Tinget i dette Arbejde”⁴³ I Amtmand Hilberts proklamation beskrev han for den færøske befolkning, hvad der var sket i Danmark, og han forsikrede færingerne om, at han på regeringens vegne ikke ville undergive sig tysk myndighed. Han og Lagtinget forsøgte at berolige befolkningen og opfordrede dem til at forblive rolige og optræde værdigt: ”Tyske tropper har Natten til i Gaar overskredet den danske grænse i Sønderjylland og, efter hvad der er oplyst, besat de militær set vigtigste Punkter i Landet. Den danske Regering, der stadig udøver Magten i indre Forhold, er under Protest traadt i Forbindelse med den tyske Regerings Repræsentanter og har opfordret Befolkningen i at de tyske Tropper besatte Dele af Landet til at afholde sig fra enhver Modstand. Regeringen har lovet at forsøge at sikre Land og Folk mod de af Krigsforholdende følgende Ulykker, og det samme lover Amtet paa Regeringens Vegne at gøre paa Færøerne, der ikke paa nogen maade er undergivet tysk Myndighed. De vanskeligheder, der følger af, at Forbindelsen ved Post, Telegraf og Søfart mellem Færøerne og det øvrige Land i den første Tid maa anses for afbrudt eller i hvert Fald vanskeliggjort, er ikke større, end at de ved Foranstaltninger, truffet af Færøernes lovlige Repræsentationer, nemlig Lagtinget og Amtet, kan overvindes, naar blot det daglige liv paa Færøerne fortsættes med den Ro og den beherskede Optræden og veloverlagte Handlingsmaade, som anstaar sig et saa gammelt nordisk Kulturfolk som det færøske. Derfor opfordrer Amtet herved alle og enhver til paa rolig og værdig Vis at imødesee Fremtiden og nøje huske, at hver eneste Borger er medansvarlig for Færøernes skæbne, der ene og alene afhænger af Folkets Holdning”.⁴⁴

11. april 1940

Færingerne skulle ikke vente længe på at få besvaret spørgsmål om hvorvidt de vil blive besat eller ej. Den 11. april 1940 kunne man høre fra BBC's radiokanal, den daværende marineminister Winston Churchill proklamerede til Underhuset i parlamentet at de nu havde besat Færøerne, for at beskytte dem fra en tysk invasion, og at de vil give dem tilbage til Danmark efter krigen: ”We are also at this moment occupying the Faroe Islands, which belong to Denmark, and which are a strategic point of high importance, and whose people showed every disposition to receive us with warm regard. We shall shield the Faroe Islands from all the severities of war and establish ourselves there conveniently by sea and air until the moment comes when they will be handed back to Denmark liberated from the foul thralldom into which they have been plunged by

⁴³ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S 12.

⁴⁴ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S 11.

German aggression”.⁴⁵⁴⁶ Churchill var måske for hurtig med sin udtalelse om Færøernes besættelse, da briterne hverken kunne ses eller høres på øerne. Der var hverken krigsskibe eller tropper i nærheden af Færøerne, selvom BBC rapporterede om, at de var blevet godt modtaget. Ikke desto mindre gav Churchills erklæring en form for lettelse, og gjorde at folk kunne ånde lettere. Uvisheden havde skabt en trykket stemning, men når selveste hr. Churchill nu fortalte hvad der vil komme til at se, forsikrede det færingerne, at det hele nok skulle gå. Elin Mortensen fortæller hvordan hun oplevede hvordan Churchill's besked blev modtaget: ”Nu var der kommet store nyheder fra Storbritannien Den britiske flådeminister Winston Churchill oplyste i Parlamentet, at Storbritannien havde påtaget sig at beskytte Færøerne indtil Danmark igen, var et frit land. Folk var glade for den nyhed. Det føltes, som om man var blevet løst af et snærende bånd, nu hvor truslen om en tysk besættelse var forsvundet. Forbindelsen med Danmark var brudt nu, da omstændighederne var, som de var.”⁴⁷

12.april 1940

Den 12. april 1940 markerede briterne deres ankomst til Færøerne med tydelighed. Omkring middagstid sejlede to destroyere, HMS Havant (H32) og HMS Hesperus (H57), ind i Nólsoyarfjørður (Nolsøfjorden) og ankrede op ved havnemolen i Tórshavn. To orlogskaptajner, Anthony F. Burnell-Nugent (H32) og Donald Macintyre (H57) gik i land ved trapperne under kajkiosken klokken cirka 13:30. Om dem var der næsten ingen mennesker, bortset fra den energiske selvstyremand og republikaner Andrias Ziska, der henvendte sig til officererne, bød dem velkommen og fortalte dem, at ham og store dele af den færøske befolkning ønskede selvstændighed. Burnell-Nugent og Macintyre svarede ikke, men fortsatte langs kajen mod byen hvor de mødte en politibetjent, som tvang Andrias Ziska til at forlade orlogskaptajnerne. Længere oppe på kajen blev de modtaget af en bil med den britiske konsul Valdemar Lützen og hans søn Mogens, der var vicekonsul. De kørte ud til Tinganes for at hente den anden vicekonsul, Robert Brockie, og derefter gik turen til Valdemar Lützens hjem i Rættará. De blev ikke længe i Rættará, men opsøgte istedet Hilbert i hans residens.⁴⁸ Sammen med Lagtingets formand, Kristian Djurhuus, afholdt de et møde, hvor de britiske orlogskaptajner anmodede om indkvartering af 150 marinesoldater fra The Royal Marines i Tórshavn og yderligere 100 i den strategisk vigtige Skálafjørður (Skålefjorden), endvidere ønskede de at Færøerne straks iværksatte mørklægning af alle huse og bygninger, samt at indføre post- telefoni- og telegrafcensur. Forhandlingerne mellem Hilbert og Djurhuus på den ene side samt Burnell-Nugent og Macintyre på den anden var kortvarig, og orlogskaptajnerne forlod Tórshavn hurtigt igen.⁴⁹ Dagen efter kunne Dimmalætting udgive et refereret af et interview med Hilbert, hvori der blandt andet blev udtalt følgende: ”De to britiske Skibsschefer blev modtaget

⁴⁵ <https://hansard.parliament.uk/Commons/1940-04-11/debates/41226e86-a3b3-4d07-b211-98ccd1d9abdb/TheWarAtSea> – Column 747. Set. 02/05-2024.

⁴⁶ Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De fem lange aar s. 1396

⁴⁷ Mortensen, Elin: Barn Undir Krígum. S. 35.

⁴⁸ Juel Arge, Niels: Stríðsárini vi.S.

⁴⁹ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 13.

af Amtmanden i Overværelse af Lagtingets Formand. Stillet over for den Kendsgerning, at to britiske Destroyers laa foranket i Havnen, og de Ønsker, Skibenes Chefer fremsatte om, at der træffes Foranstaltninger til Modtagelse af et vis Antal Marinesoldater i Thorshavn og Kongshavn, samt Indførelse af Censur med Telegraf, traadløs Telefoni og Posten, har Amtet sammen med Lagtingets Formand kun kunnet udtale, at den foreliggende Situation ikke gav Myndighederne noget Valg, hvorfor disse var nødsagede til at akceptere Tingenes Tilstand”⁵⁰

Ved samme lejlighed benyttede Hilbert øjeblikket til at afvise de rygter, der blev spredt via udenlandske radiokanaler, om at Amtmanden skulle have sendt en anmodning til den britiske regering om militær beskyttelse af Færøerne. Men uanset om rygterne var sande eller ej, kunne Hilbert og befolkningen trække et lettet suk, da det var britiske skibe og ikke tyske, der ankom til Nólsoyarfjørður (Nolsøfjorden). Selvom befolkningen og myndighederne helst havde været foruden den udenlandske militære tilstedeværelse, valgte de at acceptere den grundet omstændighederne.⁵¹

13.april 1940

Thorshavnsborgere havde fra tidlig morgen spejdet ud over havet for at se efter den invasionsflåde, som nu skulle besætte Færøerne. Men flåden viste sig først ved 15:00-tiden. Denne invasionsflåde var af beskedent omfang; den bestod af én krydser, to destroyere, to armerede trawlere og 250 marinesoldater. Flåden nærmede sig fra sydøstlig retning gennem den sydlige indgang til Nólsoyarfjørður med høj hastighed. Krydseren, HMS Suffolk, kastede anker et stykke fra havnemolen, og cirka klokken 18:00 begyndte marinesoldaterne at gå i land i et roligt tempo. Denne begivenhed samlede en stor menneskemængde af færingar, som var kommet for at overvære landgangen. Tavse men opmærksomme iagttog man de khakiklædte soldater, der stillede op i geledder ved havnekajen og ventede på ordrer fra deres officerer. Besættelsen blev ledet af oberstløjtnant T.B.W. Sandall, assisteret af konsul Frederic Mason, der på sine knap 30 år skulle fungere som den britiske regerings øverste repræsentant på øerne. Marinesoldaterne selv havde ingen idé om, hvor de var havnet. Mange troede, at de var i Norge, hvilket ville have givet mening, da briterne også var aktive der og havde landsat tropper for at bistå nordmændene. Færøerne var for mange et ukendt territorium, på trods af øernes geografiske nærhed til Storbritannien. Uvidenheden om øernes identitet var udbredt blandt de britiske tropper. I sit interview fortalte Louis Wilson, at hans far og hans våbenbrødre fra The Royal Engineers, som skulle ankomme til Færøerne senere, oprindeligt troede, de var blevet beordret til Ægypten – en misforståelse baseret på den engelske udtale af "Faroe", der fonetisk kan minde om "Pharaoh". – Den britiske soldat Danny Roches færøske krigsbrud Ninny Roche fortæller, at hendes mand sagde, at da han skulle til Vágar i marts 1942, havde han ingen idé om, hvor Færøerne lå: "Ingen af dem vidste, hvor de var på vej hen, og da de lagde til kaj i Sørvági, var de sikre på, at det kun var

⁵⁰ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 14.

⁵¹ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 19

for at bunkre olie, for der kunne næppe bo nogen, så øde som det så ud." ⁵² Men for marinesoldaterne ved havnekajen var stemningen livlig, og da de fik ordre til at marchere, udbrød de i soldatersangen "Roll Out the Barrel". Det skulle efter sigende have lydt forfærdeligt, men deres livlighed og engagement skulle have gjort op for deres manglende sangevner. ⁵³ Soldaterne marcherede gennem byen til deres indkvartering i byens to dansesale, hvor de derefter rundt om i byen oprettede vagtposter og byggede maskingeværstillinger. Dagen efter troppelandgangen blev en del af marinesoldaterne dirigeret til Eysturoy (Østerø) ved Skálafjørðin for at sikre sig denne. ⁵⁴ Men mens marinesoldaterne marcherede i Tórshavns gader og udpegede gode maskingeværstillinger, opsøgte Oberstløjtnant Sandall pressen og lod følgende proklamation offentliggøres: "On behalf of the Officers and Men of the British Force Which has arrived in the Faroe Islands to ensure the safety, liberty and sovereignty of the population, I wish to express my most sincere thanks for all the help and co-operation which has been given to us. In particular I wish to thank His Excellency the governor, Mr. Consul Lützen and the Chief of Police for all the most excellent arrangement which have been made since our arrival for our well-being."

T. B.W. Sandall

Lieut.-Colonel, Royal Marines

15. – 4. – 1940 ⁵⁵

Efter landgangen stemte Lagtinget enstemmig at offentliggøre en formel protest imod besættelsen, og i samme henseende at erklære Færøerne for neutrale i krigen: "Færøernes Lagting fik i Gaar Meddelsles om, at England vilde landsætte tropper for at beskytte Landet. Dette sker uden Henvendelse fra Færingar. Det er Tingets Stilling at holde Færøerne uden for Verdenskrigen og Stridighederne mellem Landene. Tinget tager Forbehold med Hensyn til sine Rettigheder og gør Indsigelse imod, at andet, om end venligtsindet Riget, landsætter Soldater, men tvingende Omstændigheder bevirker, at intet andet Valg er. Færøernes Lagting, som gennem Aarhunderer og under skiftende Forhold har repræsenteret Færøerne med Hjemmel i skrevne og uskrevne Love, forudsætter og ønsker at intet ændres Færøerne vedrørende uden Forhandling med Tinget" I deres erklæring anerkender Lagtinget nødvendigheden af den britiske besættelse, samtidig med at de udtrykker formel modstand. De understreger Lagtingets rolle som øernes legitime ledelsesorgan, som har styret gennem skiftende tider, og insisterer på, at deres beføjelser og rettigheder som sådan ikke må begrænses eller tilsidesættes. De kræver, at alle ændringer i Færøernes interne anliggender kun skal ske efter forhandling med og godkendelse af Lagtinget, uagtet den britiske militærnærværelse. Konsul Mason reagerede på Lagtingets protest med en forsikring om, at den britiske styrkes tilstedeværelse udelukkende havde til formål at afværge en tysk besættelse og ikke ville forstyrre færingernes eller Lagtingets samfundsmæssige funktioner, og at de indgreb som briterne vil foretage sig vil være minimale. Hans svar lød: "Jeg har den Ære at

⁵² Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 15

⁵³ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 17

⁵⁴ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 18

⁵⁵ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 17

anerkende Modtagelsen af en Skrivelse – der staar i Forbindelse med Landsætningen af en Styrke britiske Soldater paa Færøerne – som De var saa elskværdige at overrække mig i Gaar på Lagtingets vegne. Tingets Forestillinger har været viet min omhyggeligste Overvejelse og er blevet forelagt Hans Majestæts Regering. Det er at forudse, at de Forholdsregler, som Hans Majestæts Styrker har taget for at varetage Færøernes Sikkerhed og Beskyttelse, blot vil medføre et Minimum af Forstyrrelse i Øernes normale Liv og ingen Indskrænkning i deres indenlandske administration. Jeg udtrykker Haabet om, at Samarbejdet og Færøernes Lagtings Velvilje fortsat maa komme til Udtryk til Hjælp for de britiske Styrker i deres Hverv, og jeg har den Ære over for Dem at udtrykke min Tak for den Hjælp. De har ydet, samt min Højagtelse og Hensyntagen”⁵⁶

I sin meddelelse anerkendte Mason Lagtingets bekymringer og bekræftede, at de havde fremlagt sagen for den britiske regering. Han antydede, at den britiske tilstedeværelse ville blive håndteret med forsigtighed for at minimere forstyrrelser og sikre, at de lokale selvstyreprocesser kunne fortsætte uændret. Mason udtrykte også taknemmelighed og respekt for den hjælp, færingerne allerede havde ydet. Som svar på denne korrespondance mellem Lagtinget og konsul Mason, afgav amtmand Hilbert følgende erklæring: ”Jeg anerkender Modtagelsen af den af den britiske Regerings udsendte Konsul afgivne Erklæring, gaaende ud p, at han med Hensyn til den britiske Regerings Hensigter vedrørende Færøerne kan henholde sig til den af den britiske Marineminister i Underhuset afgivne Udtalelse. Jeg anerkender ligeledes Modtagelsen af den af Chefen for de landsatte britiske tropper, Cononel Sandall, afgivne Erklæring, af hvilken jeg særlig har bemærket mig Udtagelsen om, at det ikke er den britiske Regerings Hensigt at foretage andet end, hvad der er nødvendigt at undgaa tysk Invasion paa Øerne, og at Regeringen ikke har til Hensigt at ændre Øernes Status eller noget ved Øernes indre forhold. Jeg skal i den Anledning erklære følgende: Jeg er for Øjeblikket uden Forbindelse med den danske Regering, og den forhaanenværende Situation giver mig ikke Mulighed for noget Valg. Danmark er i Øjeblikket under tysk militær Besættelse, som dog ikke er udstrakt til Færøerne, og naar den britiske Regering under disse Forhold har anset det for nødvendigt at foretage de nu meddelte Skridt, maa jeg akceptere Tingenes tilstand. Jeg ønsker paa den danske Regerings Vegne at fremhæve, at Regeringen siden Krigens Udbrud har udfoldet alle Bestræbelser for at fastholde Landets Neutralitet, for undgaa, at Landets Befolkning inddrages i Krigens Ulykker og for inder alle Forhold at bevare Landets Integritet og Uafhængighed. Disse Bestræbelser har ogsaa omfattet Færøerne og vil fremdeles omfatte Færøerne. Jeg forstaar den britiske Regerings Henvendelse saaledes, at hun strengt nødvendige Skridt foretages, og at den britiske Regering ikke herudover vil blande sig i Forhold, der, som vedrørende Færøernes indre Anliggende, henhører under Færøernes lovlige Myndigheder, og bemærker, at enhver modsat Handling fra britisk Side vil blive mødt med Protest. Det er min Overbevisning, at den britiske Regering, naar den nu har besluttet sig til disse Skridt, samtidig vil gøre sit yderste for at undgaa, at Færøernes Befolkning som Følge af de foretagne Skridt udsættes for Fare. Idet jeg saaledes – tvunget af samtidige foreliggende Omstændigheder – akcepterer de af den britiske Regering foretagende Skridt, indgaar jeg på Opfyldelsen af

⁵⁶ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 21.

de fremsatte Fordringer.”⁵⁷ Således foregik besættelsen af Færøerne – uden skud, vold eller drab, med bestod i stedet af en forventningsafstemning mellem Storbritannien og Færøerne, som begge parter i vid udstrækning respekterede og overholdt. Lagtinget bekræftede sin rolle som Færøernes interne myndighed, Amtmanden understregede sin position som Danmarks repræsentant, og briterne sikrede sig samarbejde og en velment kommunikation på trods af deres militære tilstedeværelse. Med disse betingelser opfyldt tilfredsstillende for alle involverede parter, forløb besættelsen gnidningsfrit. Den eneste episode, der stod ud, var da selvstyremanden Andreas Ziska stillede sig op ude på gaden i Tórshavn, foran en britisk kolonne og fremlagde sin egen skrevne proklamation, hvor han protesterede mod de britiske styrkers tilstedeværelse. Sámal Kragestein, født i 1918, voksede op i Tórshavn, var en ung mand under besættelsen, huskede hændelsen: ”Jeg husker at de kom i marchgang ned ad Árvegnum, da Andreas Ziska, som var selvstyremand og løsrivelsesmand i stor stil, gik over til overhovedet som gik forrest og læste en proklamation op på engelsk, hvor han protesterede imod besættelsen. Overhovedet vinkede ham bare til side, så stod Ziska alene og vi andre følte at vi skulle have haft stået bag ham.”⁵⁸ I store træk efterlignede Færøernes løsning den aftale som Danmark fik med Tyskland (før 1943), hvorved de interne anliggender forblev i landets egne hænder, mens den besættende magt overtog den militære suverænitet. Om dette var et bevidst valg fra Lagtingets og amtmandens side, eller om det simpelthen var et tilfælde baseret på, hvordan begivenhederne udfoldede sig, er et åbent spørgsmål og kan stadig diskuteres.

Den Nye Virkelighed

Den 25. maj blev de 250 marinesoldater erstattet af en indledende styrke på 450 soldater fra The Lovat Scouts, der gik i land på Færøerne til tonerne af sækkepiber. Den britiske beslutning om at udstationere netop The Lovat Scouts-regimentet, som udgjorde hoveddelen af besættelsestropperne fra 1940 til 1942, og som senere blev afløst af 12th Cameronians, var velovervejset. Disse regimenter delte kulturelle ligheder med den færøske befolkning, idet mændene kom fra de Ydre Hebrider og det skotske højland, hvilket gjorde dem bekendte med lignende terræn, klima og miljø. Deres evne til at tilpasse sig og interagere med Færøerne og dens befolkning var afgørende for deres succes. Efter deres ankomst blev The Lovat Scouts oprindeligt indkvarteret i skoler og andre offentlige bygninger i byen. De begyndte dog hurtigt at opføre Nissenhuts, opkaldt efter den canadiske ingeniørofficer Peter Norman Nissen, som udviklede disse præfabrikerede bygninger under Første Verdenskrig. Bygningerne, der hvilede på et fundament af beton eller sten, havde et halvcirkelformet tag og var yderst praktiske, om end ikke særligt komfortable. Udvendigt var de beklædt med bølgeblik, mens indvendige overflader ofte var dækket af træ eller plader af kunststof, hvilket gjorde dem kolde om vinteren og varme om sommeren.⁵⁹ Briterne opførte disse huse alle steder, hvor det var formålstjenligt for militære operationer at have vagtposter og kanoner. Det inkluderede placeringer midt i

⁵⁷ Müller, Eiden: *Fem Aar Under Union Jack*. S. 22

⁵⁸ Didriksen, Kirsten: *Tey vóru ung undir krígunum*. S. 47

⁵⁹ Ákesson Filholm, Bjarni: *Operation Valentine*. S. 31

Tórshavn og på mere afsides øer, nogle gange tæt på bygder og andre gange fjernt fra beboede områder. De blev endda nogle gange opstillet på fårehyrdernes græsmarker, hvilket skabte frustration blandt fårehyrderne over det beslaglagte græsnings areal.⁶⁰ Ved Tórshavn udbyggede briterne mellem 150-200 barakker rundt om, hvor den største blev lagt ved Frúutrøð, som fik tilnavnet ”Ladyfield”.⁶¹ Briterne fandt hurtigt ud af, at det barske og flossede færøske terræn var vanskeligt at forsvare. Derfor begyndte de at koncentrere deres forsvarsbestræbelser omkring Tórshavn, hvilket også medførte, at Nissenhuts primært blev opført der.⁶² Ud over at styrke deres landforsvarsbestræbelser, som et kanonbatteri ved Skálafjørður, begyndte briterne også at lægge miner i de færøske fjorde og havområder. Desværre nægtede de at oplyse færingerne om, hvor disse miner var placeret. Dette resulterede i, at færøske både uvidende sejlede ind i minefelter og blev sprængt i luften. Samtidig drev mange af minerne væk fra deres oprindelige placeringer, hvilket skabte yderligere skade og usikkerhed. Nogle af disse miner drev i land og forårsagede tragiske ulykker, da både voksne og børn, drevet af nysgerrighed eller forsøg på selvstændigt at desarmere dem, blev ofre for eksplosioner.^{63 64}

Vágar Flyvestation

I 1942 begyndte briterne at etablere en flyvestation på Færøerne for at udnytte de strategiske fordele ved en flybase i Nordatlanten. Dette ville muliggøre patruljering og støtte både fjendtlige og allierede aktiviteter.⁶⁵ Udfordringen lå i at finde et passende sted for en landingsbane i Færøernes bjergfyldte landskab, en opgave der viste sig at være alt andet end simpel. Efter grundige overvejelser valgte man Vágar som lokation, overbevist om at øens relativt flade terræn kunne tilpasses til en flyveplads. Oprindeligt havde briterne været skeptiske over for muligheden for at bygge en flybase på øerne, men på initiativ fra Winston Churchill blev der sendt en ekspedition til Færøerne i 1940 for at vurdere mulighederne. Eksperternes tilbagevendende til England med nyheden om, at det var næsten umuligt at finde et velegnet sted, afholdt ikke de britiske myndigheder fra at tage en beslutning. Efter måneder med diskussioner i England blev det besluttet i oktober 1941 at anlægge flyvepladsen på Vágar. I marts 1942 ankom en større delegation af britiske officerer til Vágar for at inspicere det valgte område. I nærheden af det udpegede sted, ved Sørvágsfjørðin, fandt man også ideelle forhold for vandflyvere. Byggeriet påbegyndtes i april 1942 med ankomsten af The Pioneer Corps, og snart efter fulgte Royal Engineers, der stod for konstruktionen af selve flyvepladsen, inklusiv landingsbanen, barakker, en hangar, brændstoftanke, et hospital og et teater. Cirka 2.000 mand fra The Pioneer Corps, assisteret af 300 lokale arbejdere, gik i gang med at konstruere faciliteterne, mens store skibe anløb Vágar med nødvendige byggematerialer og arbejdsredskaber. Britiske tropper bragte et omfattende arsenal af køretøjer, inklusiv lastbiler, motorcykler og Bren Gun Carriers, der alle bidrog til transporten af

⁶⁰ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 32

⁶¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 60

⁶² Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 34

⁶³ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 39-40

⁶⁴ Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. S. 67

⁶⁵ Miller, James: The North Atlantic Front S. 132

materialer og arbejdskraft.⁶⁶ Anlægget af landingsbanen krævede fjernelse af store mængder klippe, hvorefter der blev påfyldt skærver og beton. For at facilitere logistikken omkring byggepladsen opførte briterne også en ny vej tværs over øen og forbedrede de lokale infrastrukturer, herunder havnen og eksisterende veje. Desuden blev der indført venstrekørsel på øen for at spejle forholdene i Storbritannien. I forbindelse med anlæggelsen af flyvepladsen blev der indsat tusindvis af personel fra Royal Engineers, Royal Pioneers, Royal Artillery og Royal Air Force. Disse enheder havde til opgave enten at hjælpe med opbygningen af flyvepladsen eller at sikre området mod trusler fra Luftwaffe, som var en konstant bekymring.⁶⁷ Dette massive projekt omdannede Vágar til et travlt militært område, kendt som Camp Chester, og området blev i realiteten lukket for uvedkommende. Kun med særlig tilladelse kunne man besøge eller forlade øen, og selv lokale beboere skulle anvende særlige pas. Ved projektets afslutning boede der omkring 5.000 britiske soldater og arbejdere i lejren, der bestod af over 350 barakker.⁶⁸ Selvom briterne var til stede overalt på Færøerne, var hoveddelen af soldaterne koncentreret i Tórshavn og Vágar. I 1942 var der i alt 8.000 soldater udstationerede på Færøerne, 3.000 soldater udstationeret i Tórshavn og 5.000 i Vágar, mens kun få hundrede var stationeret andre steder på øerne, i alskens lytteposter og stationer.⁶⁹ Det var også omkring denne tid, at sygdommen "Faroetitis" begyndte at manifestere sig, især i 1943. Det rapporteres, at da The South Staffordshire Regiment i august 1943 afløste det skotske 12th Battalion of the Cameronian (Scottish Rifles), var det en udfordring at opretholde soldaternes moral, især på grund af det begrænsede dagslys om vinteren og det omfattende dagslys om sommeren.⁷⁰ Det var i denne kontekst, at soldaterne begyndte at omtale tilstanden som "Faroetitis". Om denne tilstand også påvirkede de skotske soldater, før den fik sit navn, vides ikke med sikkerhed, men det er fra 1943 og frem, at termen blev almindeligt anvendt.

Faroetitis

Når soldaterne ikke var beskæftigede med at forsvare sig mod Luftwaffe, oplevede de ofte intense perioder med kedsomhed. Situationen i Vágar var særligt udfordrende, da det, grundet omstændighederne, var en strengt bevogtet installation. Her var soldaterne omgivet af de samme mennesker og stod over for de samme opgaver dag ind og dag ud, hvilket skabte en følelse af isolation, selv på et sted så relativt afsides som Færøerne.⁷¹ Vejret bidrog også til forøgelsen af faroetitis, da det ofte var gråt, koldt og vådt. Da arbejdsopgaverne sjældent varierede fra dag til dag, var der næsten intet at foretage sig, hvilket resulterede i, at dagene ofte føltes ensartede og monotone. Denne monotoni, kombineret med det barske vejr, som mange af soldaterne ikke var vant til, begyndte at påvirke deres kampmoral i en sådan grad, at ledelsen blev bekymret. En betydelig del af soldaterne blev simpelthen deprimerede. På grund af disse forhold begyndte soldaterne at

⁶⁶ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 70

⁶⁷ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 71

⁶⁸ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 71

⁶⁹ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 93

⁷⁰ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 88

⁷¹ Reinart, Mina: Vágamentan. S. 71.

referere til en tilstand kendt som "faroetitis". Denne tilstand blev først omtalt efter 1942, da The South Staffordshire Regiment afløste The 12th Cameronians Regiment. Om Faroetitis har været en faktor før dette, vides ikke, eller om det er en "lidelse" som først bliver identificeret og navngivet i 1942. Et tydeligt tegn på denne "sygdom" var, at soldaterne blev skøre og kulrede af kedsomhed og derfor begyndte at miste grebet om virkeligheden. I sin artikel udgivet af "The Scotsman", den 22. januar. 1944: "Faroetitis: The Army Fights boredom among troops", fortæller lægen Gavin Henderson blandt andet om Faroetitis: "(...) The enemy there was not the Germans. The troops would much rather it were the Germans – somebody they could shoot and kill. The enemy was the weather, the continual gales, the rain, the long winter nights the isolation, the lack of certain amenities, the doubt about leave, the boredom, the irritation, and the lack of temper that might result. There was a well know disease in the Faroes called Faroetitis; it was akin to Orkenyitis and Shetlanditis. It was species of melancholia which crept in on any active-minded man, till he felt that the hills were somehow falling in on top of him. He had heard this disease defined as coming in three stages. In the first stage the man started talking to himself; in the second, he started talking to the sheep and in the third: the sheep started answering him back (...) The disease could go for a fighting unit until its morale had deteriorated and could actually lead to suicide. It could be fought only by giving a man plenty to do, and by various welfare and educational methods. It was a problem wherever troops did not get plenty of action, and it was at worst in remote islands like the Faroes. It was a major problem towards the solution of which education had some contribution to make. Fortunately, the Army in the Faroes was well aware of it and was inculcation such mental vigour that the ravages of Faroetitis was being kept within bounds"⁷² Om hvorvidt der faktisk var nogle soldater som begik selvmord er ikke oplyst, og man skal tage Henderson ord med et gram salt, men uagtet så var kedsomhed en gennemgribende faktor, som den militære ledelse på øerne forsøgte at bekæmpe med beskæftigelse. Dette indebar konstruktion af infrastruktur, udbedring af forsvarspositioner etc. At bekæmpe kedsomheden og "Faroetitis" med ekstra arbejde var dog ikke tilstrækkeligt til at holde soldaternes moral oppe i længere perioder. Derfor indførte ledelsen tiltag for at øge soldaternes fysiske aktivitet, arrangerede sociale arrangementer samt filmvisninger. Dette førte til udviklingen af sociale dagsprogrammer, som kunne omfatte forskellige aktiviteter designet til at bryde monotonien og styrke sammenholdet blandt tropperne. Et eksempel på et sådant dagsprogram kunne se ud som følger:

3.12 Cinema in dining hall *Between Us Girls*

4.12 Darts competition in recreation room

5.12 ENSA concert in dining hall

6.12 Whist drive in dining hall

7 and 8.12 Cinema in dining hall *Wake Island*

⁷² Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 89

9.12 Talk and discussion on Faroes by F/O Nettleton.⁷³

Den engelsk Soldat Bob fortæller følgende om sin udstationering til Færøerne: ”At få lov til at komme til Færøerne var på en måde en flugt fra krigen, fordi de fleste af soldaterne kunne lide Færøerne. Det var et sikkert sted at være, men nogle brød sig slet ikke om Færøerne. Mange havde ingen uddannelse og have svært ved at tilpasse sig et så anderledes samfund. Jeg kunne rigtig godt lide Færøerne. Det var en guddommelig fred at være sluppet væk fra det travle byliv og den grusomme krig. På Færøerne var der fredeligt og mildt. (...) Vi opfattede Færøerne som et umoderne og tilbagestående land. Mange steder havde folk hverken elektricitet eller toilet, men brugte olielamper og nødtørftshuse i stedet. Kajen i Sørvágur var for lille til, at de store troppeskibe kunne lægge til, alt måtte fragtes i land. Tórshavns havn var lidt større, men havde problemer, når stormen stod direkte ind. Det gav os en følelse af at være kommet til civilisationens udkant. (...) Det eneste, jeg savnede på Færøerne, var træerne og årstiderne. I Sydengland har vi fire forskellige årstider, det har man ikke på Færøerne. Vinteren er lang og mørk, ingen sommer, ingen forår, men et langt efterår. Det var en af grundene til, at jeg ikke kunne bo på Færøerne. Jeg kommer ikke fra et varmt klima, men Kent er et velegnet sted, hvor vi har dage, der er meget varme med solskin. (...) Forholdet mellem færinger og englændere var meget godt allerede før krigen, og derfor var det også let at etablere et godt forhold efter besættelsen. Vi havde meget tilfælles og forstod hinanden let. Af den grund var der kun få konflikter. Noget jalousi opstod om pigerne, men det var ikke andet end naturligt (...) Vi plejede at kalde øerne for ”måske”. Måske tager vi til Tórshavn i morgen, hvis vejret tillader det. Nogle soldater kunne ikke klare dette ”måske-liv. Det gik dem lige på nerverne, og de måtte sendes hjem igen. Jeg husker en mand, som havde lade sig strippe nøgen og løb ned ad Áarvegnum (Ávejen) en sne-nat og lagde sig for at tumle i sneen. Han blev anholdt og sendt tilbage til England med næste skib. Andre begyndte at drikke voldsomt og måtte derfor sendes hjem. Selvom vi ikke havde lov til at invitere færingerne i kantinen, blev det ikke fulgt så nøje. Hver kantine havde en bar, hvor vi kunne drikke så meget, vi ville. Jeg husker især en færing, som sad konstant i kantinen. Bartenderen var interesseret i hans datter og plejede derfor at lade ham sidde bag baren, hvor han kunne drikke i fred og ro, aften efter aften. Hvor ofte han kom hjem, er svært at sige. (...) På Færøerne var der ikke meget andet at tage sig til end den underholdning som vi selv stod for. De fleste film under krigen var nationalistiske propagandafilm. Der var få kærlighedsfilm, selvom det var dem folk ville se. Alle forsøgte at flygte fra virkeligheden for ikke at blive skøre eller sindssyge af krigen. Fysisk kunne man ikke slippe væk, men mentalt kunne man drømme sig væk et øjeblik”⁷⁴ Selvom mange soldater, særligt fra South Staffordshire Regiment og andre regimente ved Vágar Flyvestation, led af "Faroeitis", opfattede de fleste stadig udstationeringen på Færøerne som at være ankommet til himmeriget.⁷⁵ Der var ingen tvivl om, at man ville være i live dagen efter, man havde regelmæssige måltider, og der blev arrangeret aktiviteter for at modvirke kedsomheden og forbedre moralen. Disse initiativer var skabt for at underholde soldaterne, og ikke mindst

⁷³ Miller, James: The North Atlantic Front S. 138.

⁷⁴ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 62-63-64-65.

⁷⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum. S. 67

havde de glæde af de lokale, som var utroligt venlige og gæstfrie. Dette medførte, at soldaterne var særligt ivrige efter at hygge sig og deltage i sociale aktiviteter sammen med lokalbefolkningen.⁷⁶

Hvem var Bretlandspigerne?

Bretlandspigerne kan beskrives som de færøske kvinder, der under den britiske besættelse af Færøerne i Anden Verdenskrig fraterniserede med de britiske besættelsestropper. Det er vigtigt at påpege, at samtiden ikke anvendte betegnelsen "bretlandspiger" (færøsk: bretlandsgenturnar). De blev oftere omtalt som "eingilsmannagenta" (engelskmandspige). Man kunne derfor have valgt at kalde dem for engelskmandspiger, men på grund af de negative konnotationer, som dette udtryk har på Færøerne, valgte jeg at undgå dette. I stedet benytter jeg "bretlandspiger", et udtryk der er fri for negative associationer. Valget af ordet "Bretland" i betegnelsen "bretlandspiger" er begrundet i, at "Bretland" er det færøske ord for Storbritannien. De britiske soldater på Færøerne kom fra forskellige regioner i Storbritannien, og derfor synes jeg at det vil være misvisende at bruge regions specifikke betegnelser som "Englænderpigerne" eller "Skottepigerne". Derfor, for at understrege at der var tale om mænd fra alle dele af Storbritannien blev "bretlandspiger" valgt som betegnelse, idet det formidler den geografisk bredde. Andre nedladende betegnelser om bretlandspigerne blev også benyttet, såsom feltmadrassur (feltmadrasser) merar (mære), teysar (tøjter), "horer", "luder" og lignende, hvilket naturligvis var helt og aldeles udelukket fra min terminologi. Hovedsageligt består kildematerialet om bretlandspigerne af erindringer, der er nedskrevet 50 år efter begivenhederne. Disse kilder kan derfor bære præg af tidsmæssige genovervejelser, ændringer i holdninger og modnede opfattelser. Mange af disse erindringer, som er så talrige, at de ikke alle kan repræsenteres i denne afhandling, varierer betydeligt. Nogle beretninger fortæller, at bretlandspigerne ikke oplevede hetz, og nogle forsvarer dem stærkt, idet de udtrykker forundring og respekt for deres valg om at følge deres eget hjerte og bryde med samfundets stokkonservative værdier og fastlagte mønstre. Derimod fortæller andre erindringer, at kvinderne oplevede intens forfølgelse og fordømmelse og blev betragtet som forspildte kvinder. Dette førte til, at mange valgte enten at isolere sig fra samfundet eller at gå i eksil, da de følte, at de ikke længere havde en plads på Færøerne. Oplevelserne og holdningerne til bretlandspigerne er således ekstremt varierede og lige så individuelle som de personer, der ytrer disse holdninger. Af denne grund må vi erkende, at der ikke findes nogen samfundsmæssig konsensus i opfattelsen af bretlandspigerne. Befolkningen var delt i tre, dem, som var for fraterniseringen, dem som var ligeglade, og dem som foragtede fraterniseringen. Man må derfor konkludere, at opfattelsen og behandlingen af Bretlandspigerne var baseret på de individuelle holdninger til fraterniseringen.

Kategorisering af bretlandspigerne

Der findes ikke en speciel arketype for bretlandspigerne. Der er ingen ensartede personlige karaktertræk, der gør det muligt at identificere alle bretlandspiger som en homogen gruppe. De udgør en meget varieret gruppe

⁷⁶ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S 88-89

af kvinder. Selvom kildematerialet indikerer, at den primære sektion af bretlandspiger omfatter unge og ugifte kvinder, spænder gruppen over et bredt spektrum - fra 16-årige piger til kvinder i 30'erne, både gifte og ugifte, byboere og landsbypiger, husmødre og skolepiger samt studerende og arbejdere. Derfor giver det ikke mening at opfatte bretlandspigerne som en specifik gruppe eller type af kvinder, da de er for forskelligartede til, at en sådan kategorisering ville give mening. Deres grunde til at fraternisere med de britiske soldater var lige så varierede som deres baggrunde, og omstændighederne for deres fraternisering var forskellige. En mere frugtbar tilgang ville være at betragte hver enkelt kvinde individuelt for at forstå de unikke historier og baggrunde, der ligger bag deres handlinger. Først ved at anerkende den enkeltes personlige historie kan man begynde at skabe et mere nuanceret billede og måske identificere nogle fællestræk blandt bretlandspigerne. For at lave en kategorisering, der vil give mening, kan vi anvende en trefoldig kategorisering af bretlandspigerne, baseret på resultaterne af deres fraternisering snarere end på deres personlige karaktertræk. Dette skyldes, at en kategorisering baseret på motivgrunde og andre personlige karakteristika ville være vanskelig at gennemføre effektivt. Erindringerne, selvom de er omfattende, ville ikke være tilstrækkelige eller repræsentative nok til at udforme en sådan kategorisering. Derudover ville det ikke give mening at foretage en sådan kategorisering, når man tager højde for de kildekritiske overvejelser, herunder de tidligere nævnte problemstillinger med erindringer. En kategorisering baseret på udfaldet af deres fraternisering vil derfor være mere hensigtsmæssig og praktisk i dette tilfælde. Den første kategori omfatter bretlandspiger, som fraterniserede uden langvarige konsekvenser. Denne gruppe inkluderer unge piger og kvinder (gifte og ugifte), som deltog i danseballer og på forskellig vis interagerede med soldaterne. Her finder vi kvinder, der nøjedes med at danse og more sig i soldaternes selskab, samt dem, der tog skridtet videre til romantiske og seksuelle relationer uden at det førte til graviditeter. Disse kvinder oplevede varierende grader af stigmatisering – nogle blev mødt med hvisken og råberi, mens andre oplevede midlertidig udstødelse fra sociale kredse og mandlig gunst. Denne gruppe vil fremover blive benævnt som "De Sociale Fraterniserer".

Den anden kategori omfatter kvinder, som forlovede sig med og giftede sig med en britisk soldat, hvorefter de rejste til Storbritannien for at starte et nyt liv sammen med deres ægtefælle. Disse kvinder oplevede generelt minimal stigmatisering; de primære bekymringer kom ofte fra deres familier, som enten var imod deres giftermål med en soldat og/eller var ængstelige ved tanken om, at deres datter skulle rejse til et fremmed land. De stod over for udfordringen ved at tilpasse sig et nyt sprog og en fremmed kultur, langt væk fra deres familie og det kendte miljø. Denne gruppe vil fremover blive benævnt som "De Bryllupsrejsende." Den tredje kategori omfatter kvinder, hvis fraternisering med britiske soldater førte til alvorlige konsekvenser for deres liv. Et eksempel er kvinder, som blev forført og forladt gravide af soldater, der derefter forlod øerne uden intention om at støtte kvinden. Disse kvinder oplevede stærk stigmatisering samt social udstødelse. Derudover var der kvinder, der blev udnyttet eller misbrugt, hvilket efterlod dem med psykiske ar og begrænsede muligheder for støtte, da sådanne oplevelser sjældent blev anerkendt eller behandlet med den nødvendige empati, men derimod stigma og generalisering. Desuden var der gifte kvinder, som indgik i affærer med

soldaterne, og når disse forhold blev opdaget, førte det ofte til alvorlige familiære konflikter. Disse kvinder oplevede deres ægtefællers vrede og dyb fordømmelse fra deres lokalsamfund, hvilket kunne resultere i varig social isolation. Disse kvinder, som vi kan betegne som "De Stigmatiserede," repræsenterer de mest tragiske udfald af fraterniseringen, hvor konsekvenserne strakte sig langt ud over krigens afslutning og påvirkede alle aspekter af deres liv.

Omfanget

At fastslå det nøjagtige omfang af fraternisering mellem færøske kvinder og britiske soldater under besættelsen er en udfordrende opgave, idet der ikke findes detaljerede officielle optegnelser af antallet. De papirspor, som bretlandspigerne har efterladt sig i historien, kommer primært fra registreringer af fødselsattester, vielsesattester, faderskabssager, avisomtale samt personlige erindringer. Dette begrænser naturligvis vores evne til at tegne et fuldstændigt billede af deres interaktioner med de britiske besættelsestropper. Ikke desto mindre er det muligt at skabe en skønsmæssig forståelse ved at anvende tilgængelige data, såsom antallet af krigsbørn født under besættelsen. Ikke desto mindre er det muligt at skabe en skønsmæssig forståelse ved at anvende tilgængelige data, såsom antallet af krigsbørn født under besættelsen. Ifølge Det Færøske Nationalarkiv er der dokumenteret 184 faderskabssager fra perioden 1941-1946,⁷⁷ hvor færøske kvinder udlægger deres børn som værende af britiske soldater. Dette tal dækker situationer, hvor soldaterne enten afviste faderskabet eller af forskellige grunde ikke var til stede for at påtage sig ansvaret. Dette tal giver os et konservativt skøn over antallet af relationer, som førte til fødsler mellem færøske kvinder og britiske soldater, men det dækker ikke alle tilfælde. Specifikt udelukker det scenarier, hvor kvinderne undlod at registrere deres barn som værende afkom af en britisk soldat, hvor gifte kvinder har haft hemmelige sidespring med britiske soldater, eller hvor familierne har dækket over kvinderne ved enten at arrangere fødslen i dølgsmål eller arrangere ægteskab med en lokal ugift mand, som enten uvidende eller med samtykke påtog sig faderskabet. Hvor mange uregistrerede færøsk-britiske krigsbørn der er tale om, er ukendt, og selvom man ville kunne lave et kvalificeret skøn ved at gennemgå alle arkiver, vil det aldrig lykkes at fastslå det præcise tal. Bygger vi videre på studier fra historikere som Anette Warring fra Danmark og Terje A. Pedersen fra Norge, indikerer deres forskning, at omkring 10% af tyskerpigerne, der fraterniserede med de tyske soldater under besættelsen af Danmark og Norge, blev gravide.⁷⁸ Warrings forskning støtter sig på en systematisk socialmedicinsk undersøgelse foretaget af lægen Grethe Hartmann under besættelsen.⁷⁹ Selvom Hartmanns undersøgelsesgruppe var forholdsvis lille og ikke statistisk repræsentativ, supplerer Warring denne med et omfattende korpus af politirapporter fra besættelsestiden samt internerings- og afhøringsrapporter efter krigen.⁸⁰ Disse kilder antyder, at færre end hver tiende kvinde, som blev klassificeret som tyskerpige, rent faktisk havde børn eller var gravid med en tysk

⁷⁷ Der findes ingen faderskabssager fra 1940.

⁷⁸ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 25:12

⁷⁹ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør S. 52-53-54

⁸⁰ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør 28:16

soldat. Dette understreger, at dette estimat, skønt velbegrundet, ikke er baseret på fuldt dækkende statistiske data. Terje A. Pedersen har derimod arbejdet med et større og mere repræsentativt materiale i Norge, hvilket har ført til et lignende resultat, hvor omtrent hver tiende norske kvinde, der blev betragtet som tyskerpige, fik et barn med en tysk soldat.⁸¹ Disse paralleller mellem de danske og norske data indikerer en vis konsistens i mønstrene af fraternisering og de resulterende graviditeter, hvilket styrker troværdigheden af de anvendte metoder og de konklusioner, forskerne har draget. Det er dog væsentligt at huske på, at sådanne skøn stadig er behæftet med en vis usikkerhed og bør tolkes med dette forbehold. Hvis vi anvender det konservative skøn fra Anette Warring og Terje A. Pedersens forskning på de færøske forhold, og baserer det på tallet fra Det Færøske Nationalarkiv, som viser, at bretlandspigerne fik 184 børn med de britiske besættelsestropper, kan vi estimere, at cirka 1840 færøske kvinder kan have fraterniseret med de britiske soldater. Dette tal er imidlertid kun et skøn, der, ud fra Warring og Pedersens forskningsresultater, sandsynligvis undervurderer det faktiske omfang af fraternisering, idet det let kunne overstige 2000, når man tager højde for de uregistrerede og uofficielle tilfælde. Fraterniseringen inkluderer deltagelse i briternes danseballer, formelle forhold som parforhold samt mange kortvarige eller uformelle relationer, såsom engangssamleje. Skønnet omfatter også de kvinder, der blev gift med britiske soldater. Det Færøske Nationalarkiv dokumenterer 48 borgerlige vielsesattester for ægteskaber mellem færøske kvinder og britiske soldater. Derudover findes der et antal borgerlige vielsesattester fra lokale sysler, som jeg ikke har haft adgang til. Inkluderer vi kirkelige vielser, anslås det samlede antal ægteskaber mellem færøske kvinder og britiske soldater at være mindst 170.⁸²

Baseret på folketællingen fra 1935 var der registreret 4863 kvinder på Færøerne i aldersgruppen 15-39 år.⁸³ Hvis vi anvender skønnet om, at der var 1840 bretlandspiger, betyder det, at cirka 37,84% af alle færøske kvinder mellem 15 og 39 år fraterniserede med de britiske soldater. Det er vigtigt at bemærke, at denne folketælling er fra fem år før besættelsen, hvilket betyder, at antallet af kvinder kunne have været lidt højere. Ikke desto mindre synes dette procenttal ekstraordinært højt og vækker en vis skepsis. En sådan høj andel ville indebære, at over en tredjedel af alle kvinder i denne aldersgruppe på Færøerne fraterniserede med de britiske soldater. Dette virker usandsynligt, selv når man tager i betragtning, at der i 1942 var stationeret op til 8.000 britiske soldater på Færøerne.⁸⁴ I et skandinavisk perspektiv synes det færøske antal fraterniseringer at være betydeligt højere sammenlignet med mønstret i Danmark under besættelsen. Her estimeres det, at mellem en femtedel og en sjettedel af alle danske kvinder mellem 15 og 29 år, fraterniserede med tyske soldater. De færøske forhold betyder derfor, at procentmæssigt var der dobbelt så mange bretlandspiger som Tyskerpiger i henholdsvis Danmark. Estimerterne omhandlende en femtedel og en sjettedel stammer fra grundige studier udført af Arne Øland, et dansk/tysk krigsbarn og mangeårig formand for Danske Krigsbørns Forening.⁸⁵ Ifølge

⁸¹ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 28:49

⁸² Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 118

⁸³ Danmarks Statistik Aarsbog 1935. s 223

⁸⁴ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 73

⁸⁵ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 25:38

Annette Warring, har Øland påvist, at mange krigsbørn ikke blev registreret af Justitsministeriet⁸⁶ En stikprøveundersøgelse i Aalborg politikreds afslørede, at et betydeligt antal ikke-anerkendte fadderskaber ikke var registreret hos Justitsministeriet. Baseret på denne undersøgelse anslog Øland, at antallet af krigsbørn var omkring 8.000.⁸⁷ Warring fortæller ligeledes at ifølge Ølands forskning har han kunne dokumentere tilfælde af krigsbørn født uden for ægteskab i Tyskland, hvor nogle blev i Tyskland med deres mødre efter krigen, mens andre blev bortadopteret. Nogle mødre vendte tilbage til Danmark og fik en dansk mand til at påtage sig faderskabet. Der er også historier om kvinder, der var gravide eller havde børn med tyske soldater, som flygtede til Sverige eller andre lande.⁸⁸ Ydermere, kan Øland ifølge Warring fortælle at det var der en praksis, hvor sager mod tyske soldater blev droppet, hvis en dansk mand også var involveret, og faderskabet ikke kunne udelukkes ved blodprøve. I disse tilfælde blev den danske mand gjort bidragspligtig. Der er også eksempler på dommere, der lukkede sager på eget initiativ, fordi de mente, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for en faderskabssag, hvilket betød, at sagen aldrig nåede Justitsministeriet. Derudover er der børn, som blev født som følge af danske kvinders hemmelige forhold med tyske soldater.⁸⁹ Det er interessant at notere, at Arne Øland og Danske Krigsbørns Forening estimerer, at antallet af dansk/tyske krigsbørn ligger mellem 10.000 og 12.000. Dette skøn synes at være velovervejet ud fra de tilgængelige data og historiske kontekster. Et forsigtigt skøn ville derfor sætte antallet af børn født af danske kvinder og tyske soldater under Anden Verdenskrig til mindst 10.000.⁹⁰ Hvis vi anvender estimater fra Anette Warring og Terje A. Pedersen, hvor hver tiende kvinde, der fraterniserede med en tysk soldat under besættelsen, blev gravid, og sammenkobler dette med Arne Ølands og Danske Krigsbørns Forenings tal, der angiver, at der var ca. 10.000-12.000 krigsbørn, kan det antyde, at der var omkring 100.000-120.000 tyskerpiger i Danmark. Med en befolkning på 635.000 danske kvinder i alderen 15 til 29 år under besættelsen – plus et ukendt antal kvinder over 30 år – indikerer dette, at en væsentlig del af de danske kvinder kunne have fraterniseret med tyske soldater. Dette billede bliver mere nuanceret, hvis vi udvider definitionen af fraternisering til at inkludere mere sporadiske sociale interaktioner med tyske soldater, såsom biografbesøg, cafébesøg eller enkeltstående udflugter. Selv disse lejlighedsvisse interaktioner kunne have været tilstrækkelige til, at en kvinde blev stigmatiseret som "tyskerpige". Anette Warring har udtrykt skepsis over for dette relativt høje skøn, hvilket fremhæver de metodiske udfordringer og usikkerheder ved at præcisere det faktiske omfang af fraternisering. Ikke desto mindre antyder skønnet, at mellem hver femte og sjette danske kvinde i den relevante aldersgruppe potentielt kunne have været involveret i en form for fraternisering med en tysk soldat, især hvis man tager højde for bredere sociale interaktioner. Hvis vi antager, at mellem en femtedel og en sjettedel af alle kvinder i aldersgruppen 15 til 29 år fraterniserede med tyske soldater og anvender dette forhold på Færøerne med en samlet kvindelig befolkning på 4863 mellem 15 og 39,

⁸⁶ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 25:53

⁸⁷ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 25:57

⁸⁸ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 26:17

⁸⁹ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 26:55

⁹⁰ Warring, Anette: Tyskerpiger: Under besættelse og retsopgør – lydbog 27:26

får vi et estimat på mellem 810 og 972 bretlandspiger. Det er dog vigtigt at bemærke, at Ølands brug af en øvre aldersgrænse på 29 ikke direkte kan overføres til den færøske statistik, som kategoriserer kvinderne i aldersgrupperne 15 til 20 og 20 til 39 år. En direkte sammenligning mellem statistikkerne er derfor ikke mulig. Dette giver os to forskellige skøn: det første anslår antallet af bretlandspiger til omkring 1840, mens det andet foreslår et antal mellem 810 og 972 kvinder. Det vil sige, at procentvis af alle færøske kvinder mellem 15 og 39 år, har bretlandspigerne udgjort enten 37% (1840), 19.9% (972) eller 16.6% (810). Uanset hvilket skøn man anvender, synes det at være en betydelig del. Når vi tager yderligere faktorer i betragtning, såsom det registrerede antal giftermål på mindst 170 og faderskabssager på 184, som begge ligger i hundredskalaen, synes skønnet på mellem 810 og 972 bretlandspiger måske at være det mere retvisende. Men dette vil selvfølgelig være en antagelse. Disse skøn er og forbliver skøn, baseret på tilgængelige data, da det, som tidligere nævnt, ikke er muligt at fastslå et præcist tal.

Den Færøske Seksualmoral

I det færøske samfund i 1900-tallet spillede kristendommen en afgørende rolle i udformningen af den seksuelle moral. Færøerne var et troende kristent samfund med en anseelseskultur og en lille befolkning, hvor alle kendte hinanden, enten direkte, gennem fælles bekendte eller i periferien. Kirken var, især ude på landet, den åndelige og samfundsmæssige *axis mundi*.⁹¹ Denne tætte sociale struktur betød, at enhver form for social afvigelse hurtigt blev kendt af hele samfundet, hvilket skabte en kultur, hvor tavshed og hemmeligholdelse blev en overlevelsestaktik. Enhver afvigelse fra de sociale normer resulterede i et varigt stigma, der kunne præge en person resten af livet. For eksempel, hvis en ung dreng stjal fra naboen, ville "tyveknægt"-stigmaet følge ham op i voksenalderen. Det ville også falde tilbage på familien, med tanken om, at æblet ikke faldet langt fra stammen.

Det skal dog bemærkes, at ikke alle i befolkningen var dybt religiøse; graden af religiøsitet varierede, og nogle var mindre troende end andre. Ikke desto mindre var kristendommen en gennemgribende livsfaktor, som berørte alle i samfundet.⁹² Emner som sex og reproduktion var strengt tabuiserede og blev betragtet som noget, der kun hørte hjemme bag lukkede døre mellem ægtefolk med det formål at få børn. Denne tabuisering resulterede i en markant mangel på viden om sex og reproduktion blandt unge mennesker, hvilket skabte et miljø, hvor misforståelser og myter om sex var udbredte, og hvor emnet ofte blev undgået helt og holdent. Mange unge piger havde ingen anelse om, hvordan børn blev til. Som eksemplet med en ung pige, Hanna (falsk navn), der som 16-årig blev gravid med en britisk soldat, fortæller: "Mor havde aldrig talt med mig om, hvordan børn kom til verden. For mig var det bare noget, der skete, når folk blev gift."⁹³ Selv sammenhængen mellem at have sex og få børn var ikke noget, som nødvendigvis faldt nogle piger ind. Ninny Roche (f.

⁹¹ Reinart, Mina: Vágamentan. S.22

⁹² Reinart, Mina: Vágamentan. S.23

⁹³ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 120

Magnussen), der også var 16 år, da hun blev gravid med en britisk soldat fortæller: "Og kort efter blev jeg gravid (...) Jeg vidste ikke, hvordan barnet var kommet der, og hvor det kom fra. Det hele var som en ond drøm, jeg håbede ville forsvinde fra mig igen. (...) Ingen havde talt med mig om, hvordan børn kom til verden. jeg var så ung og uvidende. Det voksne liv som kvinde var der ingen, der talte med os halvstore piger om, i virkeligheden var det et svigt over for os piger. Jeg husker for eksempel, hvor bange jeg var, da jeg fik min første menstruation. Jeg troede jeg var dødssyg, og turde ikke fortælle nogen, hvordan det var. I hemmelighed vaskede og tørrede jeg mine bukser, så ingen kunne se, at der var noget galt med mig"⁹⁴ Denne kulturelle tabuisering af sex skabte generationer af unge færøske kvinder, der var stærkt naive og helt uvidende om sex og dets potentielle konsekvenser. Derfor kom det som et chok, der bristede deres virkelighed, når de blev gravide. Derudover havde disse unge kvinder heller ikke lært at omgås mænd eller kunne gennemskue, hvilke mænd der var oprigtige, og hvilke der havde andre og mere lavtstående intentioner. I et kristent samfund som det færøske, hvor de ti bud blev vægtet højt, blev sex uden for ægteskabet, hor og utroskab anset for alvorlige synder. De kristne moralske retningslinjer, især dem der vedrørte seksuel adfærd, blev betragtet som samfundets norm og adfærdsregler. Enhver form for seksuel adfærd, der afveg fra disse normer, blev set som skammelig og begærlig, noget der skulle skjules og forties Denne stærke seksuelle moral, skabte et miljø, hvor skam og synd var allestedsnærværende. Som et citat fra perioden beskriver: "Alt var skam og synd på Færøerne dengang. Alt var så lukket og alt skulle skjules. Ingen måtte sige noget"⁹⁵

Kvinder var forventet at være kyske indtil ægteskab. I de tilfælde hvor det ikke kunne lade sig gøre, hvis en ugift kvinde alligevel havde haft sex og blev gjort gravid uden for ægteskabet, var det kutyme og forventet, at kvinden, og manden der havde gjort hende gravid, skulle giftes. Andet blev set ilde til, og ville bringe skam, over kvinden og hendes familie. Sådan gik det til for 16-årige Ninny Roche: "På den tid var det sådan, at når en pige blev gravid, skulle de giftes, og sådan var det også i mit tilfælde. Jeg gjorde bare, hvad der blev sagt. Dette var planlagt for ham. Jeg fulgte bare med."⁹⁶ Hun blev borgerligt gift som 17-årig den 20. februar 1944 med den 21-årige Daniel Roche, og 200 mennesker dukkede op og deltog i festlighederne.⁹⁷ For de kvinder, som blev gravide og ikke formåede at sikre sig et ægteskab, var stigmaet stort. De havde begået hor og forbrudt sig mod de seksuelle værdier, mod den kvindelige dyd om kyskhed, og kunne dermed forvente samfundets tugtelse. Man mente, at disse kvinder nu var forspildte. Kvinden havde bragt skam over sig selv og sin familie og var nu udsat for social udskammelse og fordømmelse: "En kvinde, der blev gravid uden at være gift, blev udsat for megen sladder. Det blev betragtet som en skam både for hende og familien, og der blev talt meget nedsættende om hende."⁹⁸ For de ugifte kvinder, som blev gravide, var angst, skam og frygt en virkelighed, de nu skulle forholde sig til, som Hanna (flask navn) da hun som ung blev gravid: "Vi havde kun været sammen i to

⁹⁴ Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígunum* S. 12-13-14.

⁹⁵ Reinart, Mina: *Vágamentan*. S. 104-105

⁹⁶ Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígunum* S. 14

⁹⁷ Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígunum* S. 14

⁹⁸ Didriksen, Kirsten: *Tey vóru ung undir krígunum* S. 125

måneder, da jeg blev gravid. Jeg havde da ikke tænkt på at gifte mig og få børn, da jeg syntes, at jeg var for ung. Jeg havde planlagt at tage til Danmark for at studere, da krigen brød ud. For mig var dette det værste, der kunne ske. Det var forfærdeligt og kan ikke beskrives med ord. Min kusine havde fået et barn året før, og alle talte om, hvor stor en skam det var. Ikke kun for hende, men for hele hendes familie. Folk talte om hende, lavede rygter om hende, hånede hende, og råbte efter hende på gaden. Hun holdt sig inden døre og gik ikke ud i lang tid. Hun lukkede sig inde og gjorde ingenting, sad bare og græd. Da hun havde født, fik hendes mor hende til at tage til sin moster i nabobygden, så hun slap væk. Og det reddede hende. Hendes skæbne stod for mig som et skræmmebillede. Skulle jeg virkelig igennem det samme? Jeg var rædselsslagen og forsøgte at gøre alt for at slippe af med fosteret.⁹⁹

Konsekvenserne for at blive gravid fra ægteskabet som ung pige havde også den konsekvens, at de naturligvis var rædselsslagne for deres families reaktioner, hvis de endte i den situation. Af denne grund følte mange sig alene med deres seksuelle problemstillinger. De havde ikke fået nogen undervisning om sex og reproduktion, og hvis de blev gravide, var de bange for at afsløre det for at undgå social udskamning og familiens vrede. En ung pige beskriver sin oplevelse: "Kort efter Doug var rejst, vidste jeg, at jeg var med barn. Jeg turde ikke sige det til mine forældre. Jeg var utroligt ked af det og tænkte på, hvad de ville mene om mig, og hvad alle andre ville sige om mig og om os. Jeg var ræd, utrolig ræd for at fortælle dem det og blive lagt for had. Men skammen var det værste"¹⁰⁰ I nogle tilfælde ser vi at pigerne gik rundt i flere måneder gravide, og først som højgravid blev de enten opdaget eller set sig nød til at røbe deres graviditet, simpelthen i frygt af fordømmelse: "En dag blev vi inviteret til en stor fødselsdagsfest hos en slægtning. Jeg havde klædt mig på og gjort mig klar. Da vi skulle gå, tænkte jeg, nej, det går ikke, alle kan jo se, at jeg er gravid. Jeg var i syvende måned, og det var svært at skjule maven. Jeg satte mig ned og sagde til min far, at jeg ikke gik nogen steder. Han forstod det ikke, indtil en slægtning, der boede hos os, sagde: "Ser du ikke, hvordan det er?" Først da forstod min far. Jeg tror ikke, jeg har oplevet en værre stund end netop denne i mit liv."¹⁰¹ Selvfølgelig var familiernes reaktioner forskellige. I kildematerialet ser vi, hvordan nogle familier er støttende, selvom de er kede af, at kvinden er havnet i denne situation,¹⁰² mens andre familier fordømmer og revser kvinden.¹⁰³ Nogle familier forsøgte at ignorere det og lade som om, graviditeten ikke var sket.¹⁰⁴ Denne strenge seksuelle moral og de skrappe sociale normer havde dybtgående konsekvenser for det færøske samfund. Unge mennesker voksede op med en tanken om social udstødelse i baghovedet, hvilket påvirkede deres forhold til både deres egen seksualitet og til hinanden. Manglen på åbenhed omkring seksuelle emner betød, at mange unge måtte gennemgå puberteten og de tidlige voksenår uden tilstrækkelig viden eller støtte. Den strenge seksuelle moral skabte også en kønsmæssig

⁹⁹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 123-124

¹⁰⁰ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 122

¹⁰¹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 123

¹⁰² Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 123

¹⁰³ Anonym færøsk mandligt krigsbarn (Peter). Personligt interview. 7. februar 2024

¹⁰⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 121

ulighed. Mens mænds seksuelle eskapader ofte blev tilgivet eller ignoreret, hvor mændene kunne slippe væk, blev kvinder hårdt dømt for samme adfærd. Dette resulterede i en dobbeltmoral, hvor mænd havde større frihed til at udforske deres seksualitet, mens kvinder blev straffet for at gøre det samme.

Samkvem, Dansebal & Konflikter

Ved deres ankomst var soldaternes opgaver ikke kun af militær karakter; de skulle også skabe goodwill blandt lokalbefolkningen, for at sikre dette, havde den britiske militærledelse oprettet en ordning, hvor færingerne blev opfordret til at invitere soldaterne på besøg for en kop te eller kaffe og en sludder, eller endda for et måltid mad.¹⁰⁵ Derudover havde London udstedt et klart mandat til både officerer og menige soldater: "You should act accordingly do your utmost to cultivate friendly relations with the local authorities and the community, and you should refrain from any interference whatsoever with the internal administration of the Islands. You should impress upon all ranks of your force that the willing cooperation of the local authorities depends upon their attitude toward the local inhabitants and the instruction should be given that they should be treated as if they were British subjects."¹⁰⁶ Denne tilgang til at se færingerne som britiske borgere og initiativerne til at integrere sig med lokalbefolkningen bidrog til at skabe en positiv opfattelse af briterne blandt færingerne. De tætte forhold mellem britiske soldater og færingerne kom hurtigt til udtryk gennem deltagelse i lokale begivenheder såsom Sankt Olavs festligheder og grindedrab. Hyppige sociale arrangementer som sportsbegivenheder, baller og koncerter styrkede også båndene mellem dem. Briterne arrangerede filmvisninger med britiske film og fik tilsendt sangere, bands og entertainere til Færøerne for at underholde både soldaterne og de lokale, der havde lyst til at deltage. The Lovat Scouts blev særligt populære og fik en varm afsked fra Tórshavns indbyggere i 1942, da de blev afløst af The 12th Cameronians. På trods af at officerskorpset nogle gange holdt sig på afstand og den øverste befalingsmand sjældent engagerede sig lokalt, blev soldaternes venlige adfærd og samarbejde med færingerne husket længe efter deres afrejse. Officererne kunne endda skrive tilbage med rosende ord om: "civilian relations are good and although we have no official powers of requisition we generally get what we want, though probably paying a bit more than we ought."¹⁰⁷ - "the relationship between the Services and the local population is excellent (perhaps too good)."¹⁰⁸ - "the men of the Lovat Scout had enjoyed a great popularity while they were here (...) They mixed extremely well with the population. (...) there can be no doubt that the excellent behaviour of the men themselves, and their friendliness with the local people, will long be remembered in these Islands. The same

¹⁰⁵ Åkesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 43

¹⁰⁶ PRO. WO 106/3020. Orders for N.O.I.C. / dvs. Naval Officer in Command. / Faroe Islands - dateret 27.04/1940

¹⁰⁷ Brev fra kaptajn A.G Fairrie. Officer) C(ommanding) Troops. Faroes. til Oberstløjtnant A. Conyers- Baker- War Office. 24/04-1941. I Pro. WO 106/3022: Faroe Islands. Miscellaneous D(emi) O(fficial) Correspondence. 3rd March 1941 to 15th December 1944.

¹⁰⁸ I PRO- WO 106/3024. Reports by officers visiting the Faroe Islands.

can be said without reserve of the men of all the other units which have served in these Islands so far, the number of unfortunate incidents having been negligible.”¹⁰⁹

Måden, hvorpå bretlandspigerne og britiske soldater indledte deres fraternisering, var mangfoldig. Det kunne være ved hjemmebesøg, hvor en soldat, der var blevet inviteret ind i et færøsk hjem, fik en gensidig betagelse af datteren, eller det kunne være på gaden, hvor soldaterne opsøgte kvinderne. Mennesker mødes trods alt på mange forskellige måder og i forskellige situationer. Men det var til danseballerne, at fraterniseringen virkelig manifesterede sig fysisk. På færøsk blev disse danseballer kaldt "hermannadans" eller "hærmændsdans" - soldaterdans. I Tórshavn var der to primære dansehaller, hvor man kunne more sig: Tórshøll og Sjótleikarahúsið (Teaterhuset)¹¹⁰. Derudover fandtes der også dansehaller i Klaksvík og bygder som Sørvágur, Glyvur, Toftir, Nes og Fuglafjørður,¹¹¹ som var et særligt populært sted, hvor man ofte afholdt dans hver søndag.¹¹² I de bygder, hvor soldaterne ikke havde deres konstante tilstedeværelse, organiserede de sporadiske danseaftener. For eksempel, når de lokale piger så britiske skibe lægge til kaj i bygdens havn, vidste de, at der ville komme dans i den lokale dansehal, og vil derfor tage derhen for at more sig. Det kostede 25 øre at deltage.¹¹³ Men det var også til danseballerne, at spliden mellem de færøske mænd og de britiske soldater kom i spil og virkelig manifesterede sig. Det, som ellers skulle have knyttet dem sammen, endte med at have den direkte modsatte effekt. I stedet for at more sig sammen blev dansehallerne stedet, hvor den britisk-færøske konflikt blev tydelig. Hvis vi tager udgangspunkt i Tórshavns Tórshøll og Sjótleikarahúsinum, så festede briterne og færingerne sammen i begyndelsen, og stemningen var jovial. Men da de britiske soldater begyndte at udvise romantisk interesse for de færøske kvinder ved at flirte og kysse, opstod der en betydelig frustration blandt de færøske mænd. Situationer eskalerede hurtigt, og berusede færøske mænd og soldater blev involveret i konfrontationer, der ofte endte i slagsmål. Det samme foregik ude i bygderne, hvor et bestemt mønster begyndte at tegne sig: "De færøske mænd tog det ikke godt op, at pigerne gik til dans hos soldaterne. De var jaloux, og ikke sjældent var der ballade og slagsmål til dans, både når de havde drukket, og når det var fællesdans. Det var ofte de samme piger, som dansede med soldaterne, og det var der ingen, der brød sig om. Før krigen blev der danset både engelsk og færøsk dans, og under krigen, da soldaterne var her, opstod der ofte uro, når den engelske dans sluttede klokken 11, og den færøske dans skulle begynde. De ville gerne fortsætte med at danse, og det samme ville pigerne. De færøske mænd så en mulighed for at slippe af med soldaterne og pressede på for at få gang i den færøske dans. Det kunne ofte gå hårdt for sig."¹¹⁴ Regulære slagsmål var i begyndelsen af begrænset omfang, men slåskampene tog til i takt med frustrationerne, og til sidst nåede bitterheden et punkt, hvor det en aften i 1941 kulminerede i et masseslagsmål i Tórshavn. Sámal

¹⁰⁹ Konsul F.C. Mason "Faroe Islands. General Report - 1942 (From the British Occupation to August 1942)" S.4. I PRO. FO 649/1: General Report

¹¹⁰ Se bilag 1

¹¹¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 186

¹¹² Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 183

¹¹³ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 84

¹¹⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.162

Kragesteen som var en ung færøsk mand og til stede den aften, fortæller følgende: ”I begyndelsen dansede færingerne og soldaterne sammen, men i 1941 brød et stort slagsmål ud mellem færingerne og soldaterne, som gjorde ende på fællesdansen. Dette var et slagsmål, som omhandlede kvinderne. Færingerne blev vrede på de briter, som huggede pigerne. Slagsmålet begyndte inde i Tórshøll og spredte sig ud på gaden. Alt var kaos. Resultatet var, at soldaterne fik forbud mod at komme ind i Tórshøll. Dette var selvfølgelig blot dråben, der fik bægeret til at flyde over.” Den stigende vold nødvendiggjorde en intervention fra det britiske lederskab, efter masseslagsmålet ved Tórshøll blev der implementeret et forbud som skulle gælde på hele Færøerne. Briterne og færingerne blev pålagt at arrangere deres egne dansebegivenheder og måtte ikke deltage i hinandens. Briterne skulle arrangere deres egne danseballer og måtte ikke deltage i færingernes, og det samme gjaldt for de færøske mænd. I Tórshavn løste man problemet ved at arrangere det således, at briterne fik Sjótleikarhúsið og færingerne Tórshøll. På den måde var alting delt op og afskåret fra hinanden. (Dog, de færøske mænd som var særligt gode venner med soldaterne blev inviteret fra tid til anden). Selvom denne løsning formåede at stoppe slagsmålene inde i dansehallerne, førte den til andre problemer. For det første ophørte slagsmålene ikke på gaden, hvor konfrontationerne mellem færøske mænd og britiske soldater fortsatte. For det andet tvang den kvinderne til at træffe et valg: skulle de omgås med briterne eller følge med de færøske mænd? Linjerne var blevet trukket så skarpt op, at kvinderne ikke kunne deltage i begge grupper. De måtte vælge én gruppe og afstå fra den anden. De kvinder, som tog til Sjótleikarhúsið for at være sammen med briterne, skabte vrede blandt de færøske mænd. For de færøske mænd betød det, at kvinderne havde valgt de fremmede frem for deres egne. Mændene reagerede på to måder. For det første afviste de kvinderne, der gik til Sjótleikarhúsið. Hvis disse kvinder befærdede sig ind på Tórshøll, blev de ignoreret og mødt med skarpe blikke. Mændene nægtede at byde dem op til dans, og hvis nogen gjorde det uden at kende til situationen, blev de straks irettesat. Kvinderne endte derfor som uønskede bænkevarmere i Tórshøll. Dog kunne de blive accepteret igen, hvis de havde udholdt behandlingen og samtidig holdt sig væk fra Sjótleikarhúsið i en periode: ”De kvinder som først havde været til dans hos besættelsesmagten, havde det ikke nemt ved at komme til dans i Tórshøll igen. De kunne komme til at sidde på bænken en hel aften også flere aftener. Ingen vil have noget med dem at gøre. De var spildt. Der var måske en ven eller en udvidende mand som bød dem op til dans. Men hovedsageligt var der ikke nogen som vil have noget med dem at gøre.”¹¹⁵ For det andet stillede en skare af unge mænd sig uden for Sjótleikarhúsið, når danseballerne skulle begynde og slutte. Her råbte de skældsord efter kvinderne, mens de var på vej ind og ud, og anstiftede slåskampe med de britiske soldater. Bretlandspigerne blev kaldt alt fra feltmadrassur (feltmadrasser), merar (mære), teysar (tøjter)¹¹⁶ til eingilsmannarteys (engelskmændstøjte) og eingilsmannarippa (engelskmandsrippe).¹¹⁷ Denne provokation førte til mange slåskampe mellem soldaterne og de færøske mænd, som begge følte sig

¹¹⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 48-49

¹¹⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.48

¹¹⁷ En rippa er en nedladende betegnelse for en promiskuøs kvinde, der forfører alle slags mandspersoner - En ’allemandspige’.

provokerede af hinandens tilstedeværelse. Soldaterne blev irriterede over, at mændene stod uden for Sjonleikarhúsið og opførte sig ubehageligt og voldsomt, mens de færøske mænd var vrede over, at soldaterne dominerede gadebilledet og tog deres kvinder. Men det var ikke kun uden for Sjonleikarhúsið, at mændene ville chikanere. At stå foran Sjonleikarhúsið havde ikke kun den effekt at fortælle bretlandspigerne, hvad de mente om dem, og at komme i slåskamp med de britiske soldater, men også at samle informationer om, hvem bretlandspigerne var, hvad de lavede, og hvem de var sammen med. Disse informationer brugte de til flere formål. For det første spredte de rygter om bretlandspigerne for at ødelægge deres rygte og omdømme. For det andet fulgte de efter bretlandspigerne, lurede på dem og startede konfrontationer, hvis en bretlandspige gik sammen med en britisk soldat efter dansen var slut. På trods af modstanden mod bretlandspigerne, var den seksuelle omgang mellem bretlandspigerne og de britiske soldater så omfattende, at det gav soldaterne det indtryk, at færingerne kulturelt set havde en fri seksuel moral.¹¹⁸ Major A.A.G Black bemærkede særligt de færøske kvinders engagement med de britiske soldater og kommenterede følgende: "indiscriminate love-making is not discouraged by the local inhabitant as they consider it improves the stock (owning to the scattered small communities, inbreeding is rife". Omhandlende indavl har major Black ret i, at Færøerne i århundreder har døjet med udfordringer relateret til incest og indavl. Siden de første færinger flygtede fra Norge til Færøerne omtrent årene 880-890 for at undslippe Harald Hårfagres regime, har der ikke været nogen betydelig tilstrømning af immigration. De eneste bidrag til genpuljen kom fra enkelte tilflyttere og udenlandske sømænd. Den færøske befolkning har siden vikingetiden lagt stabilt på cirka 4000 indbyggere¹¹⁹ og først i 1801 voksede befolkningen til 5.265.¹²⁰ Befolkningen steg til 21.352 i 1935, hvilket helt klart har båret præg af incest og indavl. Men for at arbejde med Blacks tese om at "forbedre bestanden" kan vi benytte en stikprøve baseret på børn født uden for ægteskab. Når vi undersøger fødselstallene for børn født uden for ægteskab i Vágars tre hovedbygder – Sørvágur, Miðvágur og Sandavágur – mellem 1940 og 1944, ser tallene ud til at give et broget billede.

Børn født udenfor ægteskabet ¹²¹ ¹²²	Færøske forældre	Færøsk/britiske forældre	Far ikke nævnt	I alt
Sørvágur	5	4	3	12
Miðvágur	1	6	2	9
Sandavágur,	2	3	2	7
I alt	8	13	7	28

¹¹⁸ Reinart, Mína: Vágamentan. S. 108

¹¹⁹ Med undtagelse af perioden under den sorte død omkring år 1350, hvor befolkningstallet dykkede til cirka 2000.

¹²⁰ "Hagstova Føroya". Set 1/4-2024

¹²¹ Kontra Ministerialbog for Sørvag/Midvaag/Sandevaag sogn 1940-1944

¹²² Reinart, Mína: Vágamentan. S. 108

Disse tal viser forskellige mulige scenarier afhængig af, hvordan vi fortolker de tilfælde, hvor faren ikke er nævnt. Hvis vi antager, at i de situationer, hvor faren ikke er nævnt, er britiske soldater, vil det betyde, at ca. 71% af alle børn født uden for ægteskabet er af færøsk/britisk oprindelse, kontra at hvis de udelukkende har færøske fædre, vil procentdelen falde til 46%. Hvis vi derimod antager, at det er ligevægtigt, vil procentdelen for færøsk-britiske børn være ca. 59%, mens antallet af fuldt færøske børn vil være ca. 41%. Uanset fordelingen, antyder dataene en markant påvirkning fra de britiske soldater på den lokale fødselsrate uden for ægteskab i denne periode. Grundet den relativt lille stikprøve er den ikke repræsentativ for Færøerne, men det giver et indblik i forholdene omkring børn født uden for ægteskab. Stikprøven viser i hvert fald, at ud af alle børn født uden for ægteskab i Vágar, er en stor procentdel færøsk-britiske børn. Samtidig viser stikprøven også, at færingerne selv ikke var helt hellige, når det gjaldt børn født uden for ægteskab. Man kan dog sige, at sådanne tal kan få major Black til at tro, at kvinderne gik i seng med briterne for at undgå indavl. Denne opfattelse kan måske til dels have en vis berettigelse, baseret på de observerede mønstre. Men ud fra erindringerne nedfældet i "Tey vóru ung undir krígum", "Kærleiki undir krígum", "Vágamentan", mine egne primære interviews og sagsakterne fra Det Færøske Nationalarkiv, findes der ikke et eneste eksempel på, at bretlandspigerne har insinueret, at dette var tilfældet. Det eneste, jeg har formået at finde, er nogle bretlandspiger, der er glade for, at der er kommet flere mænd at vælge imellem¹²³, og at de var glade for tilkomsten af nyt blod.¹²⁴ Bemærkningen om nyt blod kan selvfølgelig antyde noget, der ligner den virkelighed, som Major Black beskriver, men givet konteksten, som bretlandspigen beskrev den i, var det mere en kommentar om de fremmede mennesker, man kunne interagere med, i stedet for de samme gamle bekendtskaber. Man kan selvfølgelig argumentere for, at bretlandspigerne måske ikke ønskede at afsløre, hvis de havde samleje for at undgå indavl, hvilket kunne forklare, hvorfor der ikke findes kildemateriale, der reflekterer dette. Dog viser det tilgængelige kildemateriale, at det gennemgående tema er, at de færøske kvinder fandt de britiske mænd attraktive. Det var følelsen af mystik og tiltrækning, der fangede de færøske kvinder, snarere end ønsket om at undgå indavl. Dog kan man måske godt forstå, at major Black får disse tanker, grundet stikprøvens store procentdel af færøsk-britiske børn. Men det taler måske mere til hans egne fordomme end noget andet. Det samme kan siges om læge Gavin Henderson, som i sin artikel udgivet af "The Scotsman" den 22. januar 1944, udover at beskrive farøetitis også fremførte kritik af de færøske kvinder. Henderson oplyste, at der var opstået problemer i forbindelse med briternes ophold på Færøerne. En del færøske piger giftede sig med de britiske soldater – 120 indtil videre – hvilket var et anseeligt antal kvinder, som sandsynligvis ville forlade øerne med deres britiske ægtemænd, når krigen engang var ovre. Henderson bemærkede også, at det virkede som om Færøerne først nu var trådt ud af den victorianske tidsalder. De frigjorte unge færingar ønskede nu at deltage i den moderne verdens bekvemmeligheder, som briterne havde introduceret dem for, såsom at gå i biografen, bære silkestrømper og bruge læbestift, gå ud og danse, og

¹²³ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígnum S.199

¹²⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígnum S. 176

eventuelt finde sig en britisk ægtemand. Med briternes ankomst til øerne var der også kommet flere penge i omløb, mente Henderson. Han gik så vidt som at antyde, at nogle af de færøske piger blot var ude på at sikre sig en britisk mand for siden at kunne forlade de fattige øer. Dette byggede han blandt andet på det faktum, at den bil, der kørte pigerne til dans, blev kaldt "elskovs-vognen" ("The army vehicle which took them to the dances was known among the troops as 'the passion wagon'"). Henderson havde ret i, at soldaterne lejede busser og kørte rundt i bygderne for at hente de kvinder, som ønskede at tage til soldaterdans, og kørte dem hjem igen efterfølgende.¹²⁵

Desuden kan man sige, at i modsætning til Storbritannien var Færøerne ikke så udviklede; for eksempel havde mange færinger ikke toiletter i hjemmet eller rindende vand. På den måde kan man sige, at Henderson havde ret i nogle af sine udlægninger om Færøernes økonomiske tilbagestående. Men hans insinuation om, at kvinderne udelukkende giftede sig med de britiske soldater for at bruge dem som en billet til bedre livsvilkår, synes at være baseret på egne fordomme end de faktuelle omstændigheder. Der er intet, der tyder på, at dette skulle være tilfældet. Tværtimod synes det at have været en ambivalent beslutning for de fleste bretlandspiger. De skulle rejse fra alt, hvad de kendte - deres familier, venner, omgangskreds og det velkendte - til et fremmed land, hvor de ikke kendte kulturen, ikke var helt flydende i sproget, og ikke havde noget sikkerhedsnet udover deres ægtemand. Selvom det selvfølgelig ikke kan udelukkes, at enkelte kvinder havde sådanne overvejelser, viser kildematerialet, at det var forelskelse og den færøske tradition med, at kvinden følger manden,¹²⁶ som fik bretlandspigerne til at rejse til Storbritannien. Hendersons udtalelser synes at fortælle mere om hans fordomme og hans negative syn på Færøerne, som han projicerede på bretlandspigerne. Han brød sig ikke om Færøerne, ergo antog han, at færingerne heller ikke brød sig om Færøerne. Det synes ikke at falde ham ind, at Færøerne for færingerne er deres hjem med stor sentimental værdi, selvom der ikke var de samme muligheder som i Storbritannien. Hendersons attitude i artiklen blev heller ikke godt modtaget i Storbritannien. Adskillige klummer blev udgivet, hvor der blev rettet kritik af Hendersons udlægning af Færøerne. Et eksempel ser vi i et svar, udgivet i *The Daily Mail* og *The Scotsman* den 27. februar 1944, hvor Brigade Major D. R.A Hoblyn rettede en skarp kritik mod Hendersons udlægning af Færøerne og de færøske kvinder. Hoblyn påpegede, at færingerne både havde biografer på Streymoy og Suðuroy, som viste europæiske film længe før briternes ankomst, at de færøske kvinder brugte læbestift og silkestrømper før besættelsen, samt at færøske kvinder og britiske mænd, der giftede sig, ikke var anderledes end engelske kvinder, der giftede sig med canadiske mænd, eller skotske kvinder, der giftede sig med polske mænd. Derudover kommenterede han også på frækheden ved, at en besøgende, som kun var på kort visit, kunne publicere noget fordrejet ævl i aviserne og ærekrænke et folk, som udelukkende havde modtaget briterne med varme og ubegrænset gæstfrihed i fire år. Hoblyn sagde endda, at man burde se mod Færøerne for inspiration til en enkel og værdig livsstil med god moral og fredsommelighed. Han bemærkede

¹²⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.181.

¹²⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.202

også, at mord eller manddrab ikke havde fundet sted på Færøerne i en menneskealder.¹²⁷ Uagtet, de forskellige opfattelser fra britiske hærmænd eller læger, så blev den omfattende interaktion mellem besættere og besatte officielt dokumenteret i konsul Masons vurdering i rapporten fra september 1942. Her beskriver han troppernes opførsel som fremragende: "this applies not only to matters of general conduct - there have been very few fights (sic), thefts, etc. - but also to sex-offences which might present a special problem in a country where the local population is so friendly and attractive. In 2 1/2 years of occupation there have been to my knowledge only 3 cases of assault, all vaguely substantiated and believed to have been partly the fault of the victims. There have been some 30 maintenance claims in respect of illegitimate children (which are very common here) and 21 marriages, mostly of a suitable character. Venereal disease has been very scarce indeed." Masons opfattelse af begivenhederne kan muligvis være påvirket af en vis grad af 'caligo ignorationis', da han sandsynligvis kun beskæftigede sig med det, der var relevant for London at høre. Han fokuserede på den generelle opførsel af soldaterne og den færøske stemning omkring dem, snarere end på gadeslagsmål, uønskede graviditeter og andre problemer, som ikke blev anset for relevant at rapportere til London. Gadeslagsmål og uønskede graviditeter kunne desuden anses som meget almindelige i områder med høj militær tilstedeværelse, hvilket kunne være hvorfor Mason underkender disse problemer, udover nogle få bemærkninger.

En Ny Mandeoplevelse

I 1940 var Færøerne et sted, hvor tiden syntes at stå stille. Det var et samfund, der var dybt forankret i traditioner og faste strukturer, hvor livet fulgte et forudbestemt spor fra vugge til grav. Hvert individ var en del af en større fortælling, en fortælling præget af århundreders arv og kulturelle normer. For de unge drenge betød det at følge i deres fædres fodspor og tage til søs som blot 13-14-årige. Fra det øjeblik de trådte ombord på skibene, blev de en del af en ældgammel tradition, der havde formet Færøernes historie i generationer. Pigerne på den anden side blev ofte henvist til mere jordnære opgaver som husholderske, syerske, forskellige sysler, eller arbejde på havnen hvor de fileterede og saltede fisk som mændene bragte tilbage fra havet. I dette fastlåste samfund var ægteskab og familie en ufravigelig del af livets gang. Det var forventet, at man skulle finde en partner og stifte en familie så hurtigt som muligt, som var det en forudbestemt skæbne, der ventede på at blive udfyldt. Ægteskabets bånd var stærke og ufravigelige, og det var sjældent, at nogen formodede at bryde fri fra de konventionelle normer. Der var helt klare kønsforventninger: "Som piger begyndte vi tidligt at lave vores brudeudstyr, da vi var omkring 15, 16 år. Det vil sige, allerede før der var tale om ægteskab. Vi begyndte med at brodere lyseduge, servietter og sy duge. Helst skulle man have tre sæt sengelinned, så man havde noget at skifte med. Sølvbestik og stel blev også samlet, men det var svært at få fat i. Manden kom med huset, møblerne og lønnen. (...) Da jeg var ung, var en god kvinde en, der var dygtig til at lave mad, sy og tage sig af det huslige. Før min tid forventedes det, at en kvinde også skulle kunne spinde og arbejde med uld, men

¹²⁷ Reinart, Mina: Vágamentan. S. 111-112

det skulle vi ikke. Først når mændene gik til søs, følte de sig som rigtige mænd. En god mand var en, der kunne forsørge en familie og var familiekær.”¹²⁸ For færingerne, blev briternes ankomst et vindue ind til en verden, der var større og mere omskiftelig end det, de var vant til. Færøerne var et lille samfund med en intim befolkning på lidt under 30.000 mennesker. Det var et sted, hvor livet bevægede sig i en rolig, velkendt rytme, og hvor mulighederne for at opleve det ukendte var få og langt imellem. Færøerne var også præget af økonomisk knaphed, hvilket begrænsede mulighederne for at udforske verden uden for øerne. De eksotiske eventyr var forbeholdt dem, der havde adgang til en radio, hvor de kunne høre om nabolandenes foretagende, eller for dem, der havde familiemedlemmer, der vendte tilbage med historier og souvenirs fra deres sørejser. For resten af befolkningen var højdepunkterne traditionelle begivenheder såsom Ólavsøka og Jóansøka, der samlede folk fra alle hjørner af øerne til fest og fællesskab. Men da de britiske soldater trådte ind på scenen, åbnede de en dør til en verden, der lå langt ud over de færøske kyster. De bragte med sig ikke kun deres uniformer og våben, men også en ny atmosfære af spænding og muligheder. For mange unge kvinder var denne store skare af unge mænd i uniform meget tiltrækkende: ”Vi unge syntes, at de var utrolig flotte. De bar sig godt og var spændende”¹²⁹ Men det betød også en smag af det ukendte, en chance for at bryde ud af det velkendte og stifte bekendtskab med nye mennesker, nye kulturer og nye eventyr. Det er, hvad bretlandspigen Lea Jakobsen fra Klaksvík fortæller. Hun var 17 år, da Færøerne blev besat. Hun gik til soldaterdans, blev forelsket i en britisk soldat ved navn John, og som 19-årig blev hun gravid med hans barn. De havde tænkt sig at gifte sig, men de måtte indse, at de var for forskellige. John var katolik, og hun var protestant. Hun ville ikke flytte til Storbritannien, og han ville ikke bo på Færøerne. De endte forholdet, og hun giftede sig kort efter fødslen med en barndomsven. Jakobsen fortæller, hvordan hun oplevede de britiske soldater, og hvorfor de var så spændende: ”Vi var unge piger, og de var ægte gentlemen. Disse mænd forstod at gøre meget ud af os. De gav os en følelse af at være noget særligt. De styrkede vores selvrespekt og vores selvfølelse som kvinder. Færingen havde ingen gentleman-skik i sig og kunne ikke fascinere os på samme måde. Hverken de ældre eller mændene forstod os. De mente, at vi blot var mandeglade, men det var ikke det, det handlede om. Disse mænd havde været mere ude i verden. De repræsenterede en anden kultur, en anden tankegang og de var nysgerrige efter at vide, hvad vi tænkte. Her var mænd, vi kunne tale med, og som tog os alvorligt. At tale med disse mænd var inspirerende og givende. Det var interessant at høre deres synspunkter om forskellige forfattere, musik og samfundsforhold – og det var især det, der fascinerede os. Jeg bekymrede mig ikke om, hvad andre mente om, at vi gik sammen med soldaterne. Ingen af os bekymrede sig om, hvad andre tænkte og sagde, og slet ikke hvad mændene mente. De følte sig afvist af os. De troede, det var uniformen, der fascinerede os, men under krigen kom andre udenlandske mænd uden uniform, og de fik også kvinder. Uniformen som sådan fascinerede os ikke, det var snarere inspirationen udefra, det nye og ukendte, der tiltrak os. Den færøske mand manglede alt dette. Han var alt for hjemstavnspræget. Han var ofte lige så

¹²⁸ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 184.

¹²⁹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 27

uvidende som os selv. Hans udsyn var snæver. Han havde måske ikke haft mulighed for at udvide sit synsfelt og gad måske ikke at læse og tænke i en større sammenhæng. Vi var unge og sultede efter viden og inspiration udefra, og det kunne disse fremmede mænd give os. De kom også til at spejle vores eget syn. Jeg troede for eksempel, at Færøerne var et udviklet land med en høj levestandard, men vi havde hverken strøm, varmt vand eller wc. Det var lærerigt at høre, hvordan de så os, og at forsøge at se vores samfund gennem deres øjne. Jeg har altid godt kunne lide at snakke, og jeg var god til engelsk. Det gav mig mulighed for at udveksle ord med dem om mange forhold og lære af dem."¹³⁰Mange bretlandspiger oplevede, at de britiske soldater tilbød en form for opmærksomhed og respekt, som de ikke altid fandt hos de færøske mænd. Dette skabte en følelse af værdsættelse og bekræftelse, som kunne være svær at opnå i det traditionelle færøske samfund. For kvinderne betød mødet med de britiske soldater ikke kun romantiske relationer, men også en mulighed for at udvide deres horisont og få nye perspektiver på livet. Derudover anså mange bretlandspiger de britiske soldater som attraktive, ikke kun på grund af deres fremtræden og uniformer, men også fordi de repræsenterede noget nyt og eksotisk. De britiske mænds manerer, deres evne til at føre interessante samtaler og deres generelle verdensudsyn gjorde dem tiltrækkende for de færøske kvinder. Dette var noget, som mange færøske mænd ikke kunne konkurrere med, da deres liv og perspektiver ofte var mere begrænsede. Det samme er tilfældet med Ása Hansens (f. Pállsdóttir Olsen) udlægning. Hun var også fra Klaksvík og 16 år i 1940. Da hun var 17 i 1941, blev soldater udstationeret i Klaksvík. Hun begyndte at tage til soldaterdans. Hun havde en færøsk kæreste, som ofte kom med ind til soldaterdansen og var pladevender for grammfonen, mens hun dansede med soldaterne. Hendes fraterniseringsengagement forblev dog kun på dans og morskab: "I 1941 kom mange soldater til Klaksvík, og de satte deres præg på bylivet. Mange af de unge mænd var til søs, og derfor var der flertal af soldater til dans. Pigerne var selvfølgelig glade for at have så mange mænd at vælge imellem. Disse mænd var venlige, høflige, betænksomme, interessante, og deres uniformer var fascinerende. Det var altid interessant at høre om, hvor de kom fra, og møde deres kultur. Det gik dog ikke altid lige godt, og der var mange sjove historier at høre, som når de forsøgte at forklare, hvor de boede: "I live in the long house, the big house, the black house lige her nord for." Eller når to piger gik forbi, en blondine og en brunette, og en soldat hilste på dem: "Hello sweetheart!" "Åh, hørte du det, han sagde hej blondine (hvithærd), sagde blondinen." ¹³¹

Særligt kritikken af de færøske mænd synes også at være et gennemgående tema blandt bretlandspigerne. Foruden Lea Jakobsens udlægning så er det også en udlægning som Anna (falsk navn) fortæller om. Hendes mor var en bretlandspige som forelskede sig i en britisk soldat der gjorde hendes gravid og forsvandt. Moren fandt en færing, blev gift og fik flere børn. Men for familien har den mystiske soldat har altid været en gåde i familien. Hendes mor talte aldrig om den periode i hendes liv, at hun ikke engang ville fortælle hvad denne mystiske britiske soldat hed. Hun fortalte at man på Færøerne dengang tyssede sådan noget ihjel, og at

¹³⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.200

¹³¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 146

hendes mor ikke var anderledes på den måde. Men hun kunne huske en af de få gange, hun fik sin mor til at åbne op om dengang med de britiske soldater. Hun havde siddet alene med sin mor, en eftermiddag, i hendes hjem og drukket te og sludret. Det har været engang i 1980'erne. Mens de sad der, kom de til at tale om morens ungdom. Det var her Anna spurgte sin mor, om hvorfor hun havde valgt at være sammen med en britisk soldat under krigen. Hendes mor, kiggede forundrede på hende, og i stedet for at skifte emne eller vrisse, som hun ellers plejede at gøre, når samtaleemnet begik sig i den retning, fortalte hun, efter Annas hukommelse, følgende: ”Forestil dig, at du var vant til fiskere med hullede striktrøjer, sløset kropsholdning, beskidte negle, og ukæmmet hår og skæg. Så dukker der pludseligt veltrænede, velfriserede og velduftende mænd op i flotte uniformer. De var galante, talte høfligt, kunne flirte og danse, og sagde alle de rigtige ting med 'darling' og 'my love'. For mange af os var valget derfor ganske enkelt.”¹³²

Anna fortalte at hendes mor derefter, gav udtryk for at hun godt var klar over, at hendes beskrivelse måske var en smule karikeret, og selvfølgelig ikke alle færøske mænd var usoignerede og sløse, men hun insisterede på, at hun mente hvert et ord. Hun understregede, at der efter morens oplevelse var en helt afgørende forskel mellem færøske og britiske mænd; de var som to vidt forskellige arter. Når den færøske ungdom gik ud i byen for at more sig, oplevede hun ofte, måden færøske mænd og britiske mænd begik sig om kvinder var forskellige. De færøske mænd var ikke som sådan til kinddans på samme måde som briterne, de færøske mænd havde ingen betænkeligheder ved at gå ud i en uldtroje og var generelt ikke særligt romantisk anlagte. De britiske mænd, derimod, lagde meget mere energi i deres personlige fremtoning. De tog sig godt ud, klædte sig pænt, og passede på deres udseende. De opsøgte aktivt selskab med de færøske kvinder og bejlede til dem efter alle kunstens regler.

Den anden facet af netop dette, fortæller Louis Wilson, søn af en færøsk krigsbrud, Hanna Opál og britisk soldat Harry Wilson. Louis fortæller at hans forældre mødtes kort efter krigens afslutning, ved at hans mor gik rundt og tog billeder af sejrsparaden i Tórshavn ved krigens afslutning, som Harry også deltog i. Harry tog mod til sig og spurgte ind til billederne, derefter blev de uadskillelige. Louis Wilson fortæller, at hans far gentagne gange, når han mindedes sin ungdom og sin tid på Færøerne, udtrykte, at de færøske mænd ikke var særligt galante. Han mente, at de britiske mænd udfyldte denne rolle, og som følge heraf modtog de særligt kvindernes gunst: ”My father often recounted to me that Faroese men traditionally didn't open doors for women or engage in such chivalrous acts. Therefore, when my father and his friends began doing these things, they gained considerable favour with the women.”¹³³ Wilsons udlægning støttes også af bretlandspigen Jytte Hansen. Hun var en ung kvinde ved besættelsens begyndelse og fortalte, at de britiske ”mænd var ret anderledes end de færøske mænd. Venlige, generøse, betænksomme, hjælpsomme, gentlemen og gode til at gøre noget ud af os. Færingar burde have haft noget af det (...) Det var helt nyt for os, at mænd

¹³² Anonym færøsk kvinde, søster til krigsbarn (Anna). Personligt interview. 10. februar 2024.

¹³³ Wilson, Louis, krigsbarn af krigsbrud og britisk soldat. Personligt interview. 18. februar 2024.

kunne have en så charmerende opførsel”¹³⁴ Det, som går igen i erindringerne med nogle personlige variationer, er, at mændene var spændende. Deres uniformer var tiltrækkende, de var ranke, gik aldrig med hænderne i lommerne og var velfriserede. De var galante, charmerende og repræsenterede den moderne verden. For mange af de færøske piger, som aldrig havde oplevet noget andet end hvad deres bygder og Tórshavn kunne tilbyde, blev disse eksotiske mænd et eventyr. Der var noget spændende, noget autoritativt og eksotisk ved at komme fra det moderne Storbritannien. De var repræsentanter for ”der hvor tingene skete”. For kvinderne tilbød mændene ikke blot en anderledes oplevelse, men var også en påmindelse om, at verden var meget større end de snævre grænser af øerne. Man skal tænke på det i denne synsvinkel: Færøerne havde været en udkantsverden, fattige og små. Færingerne var få i antal, og alle kendte alle, så overraskelserne var få. De færøske kvinder var reelt set, med kosmopolitiske øjne, landsbypiger. Pludselig dukkede den moderne verden op, og livene blev vendt på hovedet. Der var nyt liv i bylivet, fest hver dag, og et hav af veltrænede, pæne og galante mænd overalt fra den store og moderne verden, hvor alt det store var og skete. De var charmerende på en måde, man aldrig havde oplevet før. Udover at omgås kvinderne med den største respekt, bukkede soldaterne, kyssede blidt deres hænder og opførte sig galant. De hjalp kvinderne med at åbne døre, trak stole ud, rejste sig, når kvinderne trådte ind i lokalet, bar deres indkøb og bistod dem uden forventning om gengæld. Det kan da ikke være underligt, at så mange kvinder faldt for dem.

De Sociale Fraterniserer

Hoveddelen af bretlandspiger falder inden for denne kategori. I modsætning til de to andre grupper blev de hverken gift eller gravide med britiske soldater og har derfor hverken efterladt vielsesattester, faderskabssager eller andre officielle dokumenter, som kan bekræfte deres eksistens. Det betyder, at vi må nøjes med det kildemateriale, der er tilgængeligt, hvilket alene består af erindringer. Men da erindringerne først blev nedfældet 50 år efter besættelsen, består vores kildemateriale kun af beretninger fra dengang unge og ugifte kvinder. Det er dog vigtigt at påpege, at denne gruppe også inkluderede voksne gifte kvinder. Det ved vi, takket være politibetjent Thomas Wilhelm,¹³⁵ der kan berette om, at Tórshavn led under et problem med utroskab og uro i hjemmene, enten på grund af faktisk utroskab eller mistanke derom. Wilhelms udlægning understøttes af faderskabssagen F-52-1945, hvori en gift kvinde blev skilt efter at have haft flere britiske soldater som elskere. Hun blev opdaget i ægteparrets seng under akten af sin ægtemand, blev gravid og stævnete en britisk soldat, som hun anklagede for at være en af hendes elskere. Wilhelm fortæller ligeledes, at han og hans kollegaer flere gange var nødt til at rykke ud på grund af husspektakler og havde endda oplevet at en dreng kom rendende ind på stationen og råbte: ”Far dræber mor! Far dræber mor!”¹³⁶ Endvidere kan bretlandspigen Jytte Hansen, bekræfte Wilhelms udlægning med at gifte kvinder fraterniserede med soldaterne: ”Alle kvinder gik til dans,

¹³⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 105-106

¹³⁵ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 125

¹³⁶ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 132

både gifte og ugifte. De gifte mænd brød sig ikke om, at deres koner gik ud, men der var ikke meget at gøre ved det, når, de der inviterede, boede hos dem. Som en kone sagde, at hun fortrød kun én ting, og det var, at hun blev gift før de kom.”¹³⁷ Wilhelm kan fortælle at mange ægtemænd blev hentet i deres hjem og bragt ind for at overnatte på stationen, fordi de i fuldskabsvrede anklagede deres koner for utroskab.¹³⁸ Wilhelm kan desuden berette om eksempler, hvor en britisk soldat blev inviteret hjem til et færøsk ægtepar, drak ægtemanden så fuld, at han faldt i søvn, for derefter at forføre og have samleje med konen.¹³⁹ En anden, ved navn Peter Jacobsen, som var en ung mand under besættelsen, kan understøtte fortællingen ved at fortælle om lignende situationer: Mange gifte kvinder gik også med soldaterne. Ofte skete det sådan, at manden havde inviteret soldaten hjem til fest, og så blev manden fuld, og konen blev inviteret til dans med briten. Sådan begyndte mange af deres affære.”¹⁴⁰ Wilhelm observationer af udbredt paranoia blandt ægtemænd indikerer, at sådanne hændelser var almindelige nok til at skabe betydelig angstelse blandt byens gifte mænd. Selvom Thomas Wilhelm var betjent i Tórshavn, er der intet, der tyder på, at det udelukkende var hovedstaden, der led under sådanne uroligheder. Størstedelen af den sociale fraternisering skete til danseballer. Soldaterne havde deres daglige pligter, men kørte i et roterende system, hvor de skiftede mellem vagtdage og fridage. Dette system gjorde det muligt for soldaterne at udføre deres vagtpligter om dagen og deltage i danseballer om aftenen. Efter en aften med dans og socialt samvær kunne de enten bruge den følgende fridag på at sove tømmermændene væk eller tage i biografen eller deltage i sociale aktiviteter. Der var mange holdninger til, at de færøske kvinder tog til soldaterdans.

I mange færøske familier forbød forældrene deres døtre at deltage i disse arrangementer og ønskede, at de holdt sig langt væk fra soldaterne.¹⁴¹ For eksempel fortæller bretlandspigen Hanna við Havnará, som var fra Tórshavn og 20 år gammel, da besættelsen af Færøerne begyndte, at hendes far direkte sagde til hende og hendes søster: ”I vover at tage til dans hos soldaterne.”¹⁴² Men lige meget hjalp farens advarsel, for når forældrene sov sneg de sig afsted alligevel.¹⁴³ Men det var også familier hvor der var delte meninger. For eksempel fortæller bretlandspigen Annelin Thomasen, at hendes mor opfordrede dem til at tage ud og more sig til soldaterdans, mens faren var streng og ikke ønskede, at de tog afsted: ”Mor kunne godt lide at danse, da hun var ung. Hun plejede at sige til os: 'Dans bare, indtil I ikke kan mere'. Far var ret streng, så det var heldigt for mig, at han var så meget på skibene, for ellers havde jeg ikke fået lov til at gå til dans så ofte. Jeg plejede bare at vente, indtil han tog afsted, så gik jeg til dans.”¹⁴⁴ Som Manassa Isaksen, en ung mand under krigen har bemærket, så var der en generelt tendens i begyndelsen til at anskue soldaterdans som noget ilde set,

¹³⁷ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 105

¹³⁸ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 132-133

¹³⁹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 132

¹⁴⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 27-28

¹⁴¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 162-163

¹⁴² Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 40

¹⁴³ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 40

¹⁴⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 55

men at det med tiden blev accepteret: ” Det var ikke velanset i starten, men blev langsomt accepteret, dog ikke af mændene.”¹⁴⁵ Til selve soldaterdansen var der adskillige lege og sjovheder, som soldaterne arrangerede. Alkohol var frit tilgængeligt, og musikken vekslede mellem orkester, bands, grammofonmusik og enkelte soldater, der kunne spille på klaver og violin. Udover almindelig dans, hvor kvinderne sad på bænke ved væggene og lod sig byde op af soldaterne, kunne de også deltage i lege som stopdans. I stopdans skulle man stå helt stille, når musikken standsede, og de, som var for langsomme eller bevægede sig, blev taget ud, indtil et par var tilbage og havde vundet. Derudover var der også præmiedans, hvor parrene dystede til forskellige sange om, hvem der dansede bedst. Bretlandspigen, Hanna við Havnará, fortæller hvordan det var at tage til soldaterdans og fraternisere med soldaterne: Soldaterne var meget glade for at holde konkurrencer til dansen. Vi kaldte det præmiedans. Det kunne være konkurrencer om, hvilket par der dansede bedst, eller hvilken pige der havde de smukkeste ben eller lignede. En gang vandt jeg præmiedansen for bedste dans, og da var jeg stolt af mig selv. Der skete altid noget usædvanligt i forhold til hvad vi var vant til. Briterne viste mange film og ofte kom folk fra England for at fremføre teater eller spille til dans. Nogle gange spillede de også selv teater. Vi var altid inviterede med og var meget betagede af alt det nye. Ingen af os havde været i udlandet, og vi kendte derfor ikke til andet end det, som Havn kunne tilbyde”

Disse arrangementer skabte en livlig og munter stemning og gav både soldaterne og de færøske kvinder mulighed for at socialisere og have det sjovt sammen. Selvom bretlandspigerne og soldaterne morede sig, var der nogle udfordringer, særligt med kommunikationen: ”I begyndelsen kunne vi næsten ikke tale med dem, men snart lærte vi at snakke til husbehov.”¹⁴⁶ Soldaterne forstod ikke færøsk, og kun få færøske kvinder kunne tale engelsk. Denne sprogbarriere kunne føre til sjove misforståelser. Alligevel fandt de kreative måder at kommunikere på, gennem gestikulation, kropssprog og enkle engelske fraser, som kvinderne efterhånden lærte. Nogle soldater forsøgte også at lære lidt færøsk, og dette skabte ofte en munter stemning, når de kæmpede med udtalen. På trods af sprogvanskelighederne udviklede mange af disse møder sig til tætte venskaber og romantiske forhold. Med tiden fik mange bretlandspiger fanget det engelske sprog, og man kunne begynde at kommunikere mere flydende. Dette gjorde det muligt for dem at opbygge dybere relationer med de britiske soldater og deltage mere aktivt i samtaler og aktiviteter. Efterhånden som sprogvanskelighederne blev mindre, blev det lettere at udtrykke følelser, udveksle personlige historier og skabe stærkere bånd. Den forbedrede kommunikation gjorde også soldaterdansene endnu mere fornøjelige, da både soldaterne og kvinderne nu kunne dele vittigheder, historier og sange på en mere meningsfuld måde. Naturligvis var der masser af flirteri, kysseri og efterfølgende samleje, men bretlandspigerne måtte alligevel være på vagt. Både gifte og ugifte soldater deltog i soldaterdansene, og mange af de gifte soldater tog deres vielsesring af, inden de trådte ind. Det gik hurtigt bretlandspigerne for øre, og de forsøgte derefter at afsløre, hvilke soldater der var gift, og hvilke der var frie. En metode, de brugte, var at hugge soldaternes tegnebog og

¹⁴⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 170

¹⁴⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 40

ryste den. Soldaterne havde ofte billeder af deres koner i tegnebogen, og hvis et billede faldt ud, vidste bretlandspigerne, at soldaterne var gifte.¹⁴⁷ For de fleste var det et brudpunkt, men ikke for alle. Det kunne trods alt hænde at gifte bretlandspiger og gifte soldater endte med at have samleje. Derudover var der også bretlandspiger, som egentlig var ligeglade, hvis det drejede sig om et enkeltstående samleje. For nogle bretlandspiger var spændingen og eventyret ved at være sammen med en soldat større end hensynet til at han var gift med en kvinde langt borte.¹⁴⁸

Det var ikke uden reaktioner fra omgivelserne, at bretlandspigerne fraterniserede med de britiske soldater. Særligt den del af befolkningen, som bestod af unge færøske mænd, havde et problem med bretlandspigernes forhold til soldaterne. Mange bitre færøske mænd ville stå ude foran Sjótleikarahúsinum og råbe ukvemsord efter bretlandspigerne og starte slåskampe med de britiske soldater. For eksempel kan Hanna við Havnará fortælle: ”De færøske mænd havde for vane at stå og hænge uden for soldaternes danselokale, både når dansen begyndte og når den sluttede. Der var ofte en forfærdelig opførsel fra dem. De kunne være ophidsede og råbe både det ene og det andet efter os som for eksempel ”engelskmandstøje”, ”engelskmandrippa”¹⁴⁹, mær, eller forsøgte de at provokere med forskellige ting. Alt for ofte kom der til slagsmål mellem soldaterne og færingerne eller mellem færingerne selv. (...) Mange af færingerne var blevet fornærmede og ønskede at få pigen tilbage. De fulgte godt med, hvilken pige der gik til dans med dem, og hvem der gik med hvem. De spredte mange rygter og løgne om os, som intet havde med virkeligheden at gøre, og de forsøgte at sværte vores ry. Dette ses bedst fra det, der blev digtet om os under krigen. På forskellige måder forsøgte de at nedgøre os både over for soldaterne og over for folk fra Havn” Foruden at stå udenfor Sjótleikarahúsinum ville de færøske mænd patruljere, snige og lure efter bretlandspigerne. De spionerede og forsøgte at finde ud af alt, hvad de kunne om bretlandspigernes færden. Om natten, i Tórshavns tusmørke gader, grundet mørklægningerne, gik færøske mænd rundt med lommelygter og lyste efter bretlandspiger, som var gået med en britisk soldat, måske for at kysse bag et skur, og forsøgte at forpurre deres samkvem: ”Mændene fulgte godt med i, hvad kvinderne lavede og talte meget om dem. De vidste præcist, hvem der gik med hvem og ikke. Pigerne blev drillet af mændene, og nogle af dem var meget hadske mod dem. Især efter dansen råbte de efter dem og drillede dem. De gik efter dem og snigende sig efter dem og gjorde alt for at plage dem. Nogle havde købt store lommelygter, selvom det ikke var tilladt at bruge dem. De havde fornøjelse af at lyse på parret, når de syntes, det var passende, og nogle var forfærdelige til at drille pigerne.”¹⁵⁰

Dette synes at skabe en underlig leg, hvor bretlandspigerne og soldaterne forsøgte at finde et sted hvor de færøske mænd ikke kunne finde dem, og de færøske mænd forsøgte at lede efter steder hvor de troede at kysseriet befandt sig. F.eks kan Ása Hansen fortælle: ”Efter dansen var en fast tradition at lure. For de unge

¹⁴⁸ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum S. 65-66

¹⁴⁹ En rippa er en nedladende betegnelse for en promiskuøs kvinde, der forfører alle slags mandspersoner.

¹⁵⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 155

mænd var det en sport i sig selv, og lureriet blomstrede under krigen. (...) Efter dansen var det almindeligt, at alle tog en tur nordpå sammen. Så handlede det om at følge med, hvem der faldt fra, og så snige sig bagefter og lure. Tidligere havde frierpar ingen steder at være. De stod under en væg, i et skur eller prøvede at gemme sig væk fra bygden. (...) Det handlede om at kunne slippe væk fra flokken, uden at nogen så det, og det handlede om at finde et sted, som de ikke kunne finde. Det var kun drenge eller unge mænd, der lurede. De fulgte godt med i, hvem der gik alene hjem, og hvem der gik med hvem. Dagen efter kunne de så bringe nyheder og drille særligt pigen. Vi kvinder syntes, de var meget barnlige og blev trætte af deres barnlige opførsel. Det så ud som om, snigeriet var en del af drengekulturen og deres sammenhold. De, der lurede, var generelt dem, der endnu ikke havde en pige.”¹⁵¹ Der synes at gå en sladderdynamik ind iblandt de færøske unge mænd, for hvor nogle lurede for at provokere bretlandspigerne, så var der også det segment, som sådan ikke var der for at være ondsindet men egentligt var der for spændingen. En af de drenge som deltog i lureriet, var Peter Jacobsen, han var 18 år gammel i 1940, og stod ofte ude foran Sjótleikarahúsinum og fulgte efter bretlandspigerne og soldaterne: Den største sport af alle, det var at gå ud og lure på kærestepar. Det vil sige engelsk-færøske par. Det var mere spændende. At lure var en sport for mænd, og måske unge mænd. Jeg var nu ikke en af de værste, men normalt stod mændene bag ved dansen og fulgte med, hvem der gik med hvem. Når så nogen skilte sig ud, fulgte vi efter for at lure. En aften kom et kærestepar op i Livulag, lige ovenfor hos ved os. Der stod en gammel hølade, som havde en lille tilbygning. De gik først tilbage under høladen og lidt senere kom de ind i høladen. Udenfor hos os lå en gammel tønde. Vi fyldte nogle småsten i den og rullede den, så den ramte direkte mod høladen. Tønden rullede nedad og gav et ordentligt brag fra sig, da den ramte huset. Kæresteparret kom løbende ud for at se, hvad der skete, og hun sagde: "Åh Jesus gode, det skal du ikke tage dig af. Det er bare drengene fra Jákup Hans." Soldaten forstod ikke et ord af det, hun sagde, og vi grinede. Det var utroligt spændende at lure. Vi havde ikke så meget at tage os til. Arbejdsdagen var lang, og ofte måtte vi i tørv eller hø efterfølgende. Nogle gange var vi ikke hjemme før klokken 10, 11 om aftenen. Solen kunne skinne langt frem på aftenen, når det var dobbelt sommertid. Luren var mest om vinteren, hjalp det godt, når månen lyste. På arbejdspladsen talte vi naturligvis om, hvad vi havde set og oplevet. Det var ret spændende.”¹⁵²

Man kan sige, at bretlandspigerne både blev genstand for foragt og fascination. En ting er sikkert: de var ofte midtpunkt for sladder. Uanset om det var drevet af ond vilje eller blot af en generel kærlighed til at sprede rygter, var de konstant genstand for folks snak og nysgerrighed. Men som resultat af denne sladder endte det også med at bretlandspigerne blev mærket. Dette kom med forskellige konsekvenser. F.eks. fortæller Hanna við Havnará: ”Havde en pige været til soldaternes dans flere gange, blev hun uønsket i dans med færingerne. De straffede hende ved ikke at invitere hende til dans. Hun endte med at sidde på bænken, udelukket fra dansen. Efter et par gange plejede hun at få en dans hvis hun vel at mærke havde holdt sig væk fra soldaternes dans. Det kunne også være, at en landsbydreng, som ikke kendte til dette mærkelige spil, derfor inviterede

¹⁵¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 149

¹⁵² Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S 27-28

hende op til dans. En pige kunne ikke flirte rundt. Hun måtte vælge. Selv syntes vi bare, at de var tåbelige. Vi var unge og mente, at alt stod fint til. Måske havde vi ikke det bedste ry blandt os, måske blev der talt om os. Vi ignorerede hvad der var og ikke var. Vi havde det utroligt sjovt og plejede at gøre grin med dem.”¹⁵³

Hanna við Havnará og hendes veninder oplevede krigen som en spændende tid. De fraterniserede med soldaterne, fordi deres livsomstændigheder som arbejdende unge piger lagde op til det. De var unge, ugifte kvinder, der tjente deres egne penge og brugte dem på at hygge sig sammen og tage til soldaterdans. De havde ingen intentioner om at studere eller andet. De arbejdede og morede sig: ”Vi var flere veninder som fulgtes ad, vi tænkte slet ikke at vi skulle studere, der var ingen som forventede at studere, ingen talte om det, vi var alle unge og glade og havde arbejdet og vi plejede at mødes efter arbejdstid. Og vi gik alle til soldater dans. Det var bare så sjov og spændende en tid. Pludselig var der stort udvalg af mænd at vælge igennem, og disse mænd var anderledes. (...) Jeg husker intet kedeligt fra den tid. Krigen var noget, forældrene tænkte på, det var fjernt og uvirkeligt. Vi var heldige at være unge og få muligheden for at møde alle disse fremmede mænd. For dem var vi noget særligt, og de styrkede vores selvværd ved altid at have noget godt at sige til os. De var dygtige til at give komplimenter og havde en meget høflig adfærd, - og det var det, vi kunne lide så meget.”¹⁵⁴ Mange bretlandspiger ønskede heller ikke at gifte sig med soldaterne, enten fordi de ikke så soldaterne som kæreste materiale, eller fordi de ikke ønskede at forlade Færøerne: ”For mig var England lige så langt væk som Amerika, og jeg kunne derfor ikke forestille mig at gifte mig med en soldat. Tanken om, at jeg måske ikke kunne komme hjem så ofte, som jeg ville, holdt mig tilbage fra at binde mig”¹⁵⁵ En ting var at danse og more sig med soldaterne, en anden ting var at binde sig til én af dem for livet. For mange af pigerne var soldaterdansene en kilde til spænding og underholdning, men de havde ingen intentioner om at etablere et permanent forhold med de britiske soldater.

For mange af bretlandspigerne som hverken blev gravid eller gift, formåede mange af glide tilbage til det almindelige liv. For Hanna við Havnará, tog hun til Tórshøll i 1944 efter at en ny årgang på søfartsskolen festede derinde. Her mødte hun sin mand som hun giftede sig med i 1946.¹⁵⁶ Hun havde været en bretlandspige som havde fraterniseret med engelske soldater, hun havde taget utallige gange til soldaterdans, havde hygget sig med soldaterne og haft samleje.¹⁵⁷ Men hun blev ikke gravid, og selvom hun var lokalt kendt som bretlandspige, så formåede det ikke at forhindre hende i at opnå både ægteskab, skabe familie og leve et langt liv uden sociale konsekvenser. Hendes rygte havde lidt et knæk, i tiden, men efter krigens afslutning synes det at have været en bretlandspige at være en mindre overtrædelse. For disse bretlandspiger gik livet tilbage til sin normale rytme.

¹⁵³ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 41

¹⁵⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 43

¹⁵⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 106

¹⁵⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 42

¹⁵⁷ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.43

De Bryllupsrejsende

For mange af de bretlandspiger, der fraterniserede med soldaterne i Sjótleikarahúsinum, førte fraterniseringen til kærlighed: ”Det var kærlighed ved første blik. (...) Han var bare manden, som kunne tænke mig at live sammen med resten af livet.”¹⁵⁸ Det skal dog bemærkes, at langt fra alle giftermål var resultat af fraternisering i Sjótleikarahúsinum. Men uanset hvor kærligheden opstod, førte den ofte til ægteskab. Mindst 170 ægteskaber fandt sted på færøsk jord mellem bretlandspiger og soldater. En ellers glædelig begivenhed havde dog også sine udfordringer. Ifølge færøsk skik skulle kvinden følge med manden. Under normale færøske forhold betød det, at kvinden flyttede til ægtemandens hjembygd, hvilket ikke var længere væk end et dagsbesøg. Men soldaterne kom fra Storbritannien, hvilket betød, at kvinderne nu skulle forlade Færøerne til et land, som ingen i familien havde besøgt, bortset måske fra nogle af familiens mænd, som havde været i Skotland for at sælge fisk. Denne fremtidsudsigt var ofte ikke noget, der huede familierne. Nogle familier reagerede voldsommere end andre. Ása Hansen fortæller: ”En giftede sig med en soldat, men forældrene var så vrede over det, at det tog lang tid, før manden blev inviteret hjem til dem. Dette udjævnede sig heldigvis med årene. Hun var deres eneste datter, og de var hjertesorg over at miste hende til udlandet.”¹⁵⁹ Ligeledes fortæller bretlandspigen Nicolina Prince (f. Johannesen), at hendes familie heller ikke brød sig om, at hun nu skulle til Storbritannien: ”Mine forældre brød sig ikke om, at jeg giftede mig med en soldat, og endnu mindre om, at jeg forlod landet med Bill, da han blev beordret tilbage til England. Især min mor var ked af det og prøvede at få mig til at blive, indtil krigen var ovre, fordi jeg var gravid, da han fik ordrene. Men jeg var ung og lyttede ikke.”¹⁶⁰ Familierne var ofte meget kede af at skulle vinke farvel til deres datter, der rejste til et fremmed land, og med de dårlige transportmuligheder var der en reel risiko for, at de sjældent, hvis nogensinde, ville se deres datter igen.

Hvilket er en virkelighed som Hanna við Havnará fortæller: ”mange af mine veninder giftede sig med soldater og flyttede til England. Deres forældre brød sig ikke om det, selvom de accepterede det. Forældrene var kede af at miste deres døtre ud af det land og usikre på, hvordan de ville få det i det nye land. For dem virkede det så fjernt og transportforbindelserne så dårlige, at de lige så godt kunne være sikre på aldrig at se hende igen. Mange af de unge kvinder tog afsted under krigen. De var forelskede og ønskede at følge deres mænd. Nogle var bange for at miste ham, hvis de ikke tog med, og bekymrede for, at han måske ikke kom tilbage efter dem efter krigen. Nogle forældre, især faderen, pressede på for at få datteren gift, hvis hun var blevet gravid, fordi de mente, at det ville være en stor skam at få på sig, hvis hun ikke blev gift. Dem, der blev gift, var alle unge, omkring 20, 22 år. De tænkte ikke meget over, hvad de gik ind til, eller hvordan det hele ville gå. De var bare forelskede og livsglade. For dem var det selvfølgeligt, at alting ville gå godt. Mine veninder fik det alle godt, og jeg selv havde ikke haft noget imod at flytte til England, men det skulle ikke være sådan.” Derudover var der

¹⁵⁸ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S 28

¹⁵⁹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S 146

¹⁶⁰ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 2

de, som havde mere fjendtlige tanker og mente, at de kvinder, der rejste til Storbritannien, gjorde det, fordi de havde sat sig udenfor det færøske fællesskab. En sådan overbevisning beskriver Sámal Kragesteen: "Mange kvinder blev gift allerede under krigen med soldater og rejste til England med dem. De rejste uanset årstid eller om de var gravide eller om de havde små børn med sig. Det var ikke ufarligt for dem at rejse, men helst har de følt sig utrygge ved at være alene tilbage. De havde sat sig udenfor færøsk samfund og var derfor ikke længere godtaget af færingerne. De havde mistet respekten. Den sidste mulighed de havde, var at rejse ud af landet. Det var til deres eget bedste, at de valgte at rejse. Fordi her var der intet tilbage for dem. En kvinde, som blev gravid med en soldat uden at være gift, var intet værd; ingen havde store tanker om hende. Tre af mine kusiner blev gift i England, og familien var meget harm over, at de var havnet i dette uføre. De var kede af at miste dem til udlandet, og kede af at de måske ikke ville komme tilbage. Men de har alle været på besøg flere gange."¹⁶¹ Men selvom mange familier enten var kede af, at deres datter nu skulle til udlandet, eller frustrerede over det, var der også de familier, som var glade på deres døtres vegne over det nye eventyr, de stod overfor. For Helga Day (f. Magnussen), der mødte sin udkårne, Bob, til soldaterdans i Sjónleikarahúsinum, var hendes forældre støttende. Da Helga første gang tog Bob med hjem, sagde hendes mor: "Ham kommer du til at gifte dig med."¹⁶² Bob havde friet til Helga samme aften, han så hende, og de var uadskillelige lige siden. Helgas forældre havde intet imod, at hun tog til soldaterdans, og de var glade for, at hun havde fundet kærligheden. Som alle de andre bretlandspiger, der giftede sig med deres britiske mænd, skulle Helga rejse til Storbritannien. Dette var en stor omvæltning, og bretlandspigerne måtte forberede sig så godt som muligt. De fik hjælp fra deres familier, men mange færingar havde kun minimal viden om Storbritannien, ofte baseret på stereotyper.

For eksempel fortæller Louis Wilson, at da hans mor skulle forberede sig til at rejse til Storbritannien, var der mange misforståelser og forventninger. Hendes kæreste, Harry Wilson, som hun havde mødt til sejrsparaden i Tórshavn i 1945, var blevet sendt til Italien og skrev, at når han kom tilbage, ville han bede om hendes hånd. Året efter, i 1946, kom han tilbage til Færøerne og bad hendes far om tilladelse til at fri til hans datter, Hanna. Men der skulle gå to år, før hun faktisk rejste til Storbritannien. Det skyldtes, at familien ville forberede hende og sikre, at hun ville klare sig godt. Hendes forældre sendte hende først til hendes moster i Norge, som havde giftet sig til fjeldlandet og drev et kurbad med sin mand. Hendes moster forberedte og trænede Hanna i at ride på hest som en dame og forsøgte at lære hende britisk etikette. Mosteren forsøgte at forberede Hanna på en romantiseret version af det britiske samfund, som på det tidspunkt var forældet.¹⁶³ Men ankomsten til Storbritannien var ikke det, som mange af bretlandspigerne havde forestillet sig: "Jeg troede, at jeg havde oplevet krig på Færøerne, men da jeg kom til London, fik jeg noget andet at se. Byen var

¹⁶¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 49

¹⁶² Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 28

¹⁶³ Wilson, Louis, krigsbarn af krigsbrud og britisk soldat. Personligt interview. 18. februar 2024.

forfærdelig bombet, og alle varer var hårdt rationerede, meget mere end de var på Færøerne, og bombeangreb var hyppige.”¹⁶⁴

Forestillingerne færingerne havde om Storbritannien, stemte ikke overens med den virkelighed, som Storbritannien befandt sig i under og efter krigen. Mange af bretlandspigerne, som kom derned, blev overrasket over, hvor ødelagt Storbritannien var, og særligt London, som havde lidt under blitzten. Alt var rationeret, og bretlandspigerne blev klemmt ind i mindre huse og lejligheder med deres nye familier. Mange af dem fik hurtigt hjemve: ”Jeg var meget skuffet over at komme til den gamle hovedstad. Jeg græd de første 14 dage, jeg var i London, og jeg længtes meget hjem. Det var forfærdeligt at se, hvor ødelagt byen var blevet af bombningerne. Knuste huse, halve vægge og rod overalt. Jeg havde ikke forestillet mig, at byen var så ødelagt. Det var chokerende og nedbrydende at se.”¹⁶⁵ Fattigdom var udbredt i Storbritannien, og mange af bretlandspigerne måtte bruge deres snilde og intuition for at overleve. Men med tiden fik de alle en hverdag bygget op, fik børn eller flere børn. Man fik endda oprettet en forening for britiske soldater udstationerede på Færøerne kaldet ”Old Comrades Association,” hvor mange af bretlandspigerne holdt kontakt med deres landsfæller. Derudover brugte de færøske kvinder også den danske kirke i London til at mødes og holde arrangementer internt. Men selvom deres hjem nu var Storbritannien og de havde boet der i årtier, så blev der altid sagt, at man tog hjem til Færøerne, når de tog til Færøerne.¹⁶⁶

De Stigmatiserede

Hvis en bretlandspige blev gravid som følge af samleje med en soldat, der senere forlod hende, blev hun ofte udsat for skam og mobning fra sine omgivelser. Særligt færøske mænd ville råbe ukvemsord efter hende og udskamme hende ved enhver given lejlighed. Som Tambar Samson fra Klaksvík beskriver: ”Hvis en gik med et barn, blev hun drillet endnu mere end dem, der gik med soldaterne. De var ikke højt anset, og mændene råbte efter dem, når de så en chance.”¹⁶⁷ Der var mange scenarier, hvorpå en bretlandspige kunne ende alene med et barn. I arkivalierne ser vi eksempler som i F-sag 27–1943 og F-sag 21–1943, hvor britiske soldater havde lovet ægteskab, hvorefter kvinderne indvilligede i samleje. Men når kvinderne blev gravide, ophævede soldaterne forholdet og forlod landet. Årsagerne til, at kvinderne endte alene med barnet, var mange. Det var ikke altid, at kvinder, der fik børn, giftede sig med barnets far. Det skete ofte, at faren var gået sin vej, før det blev opdaget, at hun var gravid. Han kunne også være sendt til fronten og mistet livet, eller han kunne have været gift og skjult det for hende. Nogle kvinder ønskede heller ikke at flytte til England med soldaterne. En anden udfordring var, at det ikke var normen for soldaterne at bruge kondomer, selvom hæren tilbød dem.¹⁶⁸ Det blev betragtet som pinligt at spørge efter kondomer, så mange soldater undlod at bruge dem. Som følge

¹⁶⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S 29-30.

¹⁶⁵ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 29

¹⁶⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S 39

¹⁶⁷ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 155

¹⁶⁸ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 65

heraf blev mange kvinder uønsket gravide. Derudover var der også de soldater som direkte nægtet at tage faderskabet. Nogle nægtede at anerkende barnet, fordi de var gift, nogle fordi de ikke ønskede at betale faderskabsbidrag, andre fordi de ikke satte pris på kvinden, og atter andre fordi de vidste, at hun havde været sammen med andre.¹⁶⁹

Anna Høgenesen fortæller at ”Flere piger blev gravide, og ikke få kom til at sidde alene med barnet. Det var ikke kun soldaterne, der undgik deres ansvar, vores egne mænd var ikke bedre, men det var på en eller anden måde mere skammeligt for pigen og familien, hvis det var en engelsk mand, der var far til barnet. De piger, der blev gravide, led under det. De fik mange hånlige ord over sig, og folk var meget grimme i munden både mod pigen og forældrene. Det var ikke usædvanligt, at pigerne ikke kom ud, men isolerede sig væk fra folk. Jeg kunne aldrig forstå, hvorfor det skulle være så stor en skam at blive gravid. Det var det mest naturlige af alt, men før var folk ret strenge og begrænsede i deres tanker, når det kom til at få et barn. Det var ikke nok, men isolerede sig fra folk. Størstedelen af dem, der blev gift, blev gift fordi pigen var gravid.”¹⁷⁰

For at sætte det i perspektiv, var mange bretlandspiger, især de unge, uden nogen forståelse for sex og reproduktion. De var helt naive om menneskets anatomi og biologi. Disse unge kvinder fik en smule frihed til at tage ud om aftenen, hvor de mødte soldater, som forførte dem. De indgik i samleje, og nogle af dem blev gravide, hvorefter soldaterne forlod dem. Kvinden, som nu var gravid, befandt sig i en vanæret position og blev udsat for hån og tugtelse. Hun blev råbt efter på gaden, og hendes familie blev skamgjort. Folk stirrede efter hende, pegede på hende og hviskede om hende. Hun blev set på som en falden kvinde, uden værdig og tanke. Hun stod ude for samfundet - et udskud. Mange af disse kvinder endte enten med at rejse af landet på grund af hån og udskammelse, eller valgte at reagere ved at blive selvdestruktiv.

To af disse unge kvinder, som endte i netop denne situation, er Hanna 1 og Hanna 2. "Hanna" er ikke deres rigtige navne, men de er valgt af Didriksen for at beskytte deres identitet. Begge Hanna'er var unge kvinder. Det er ikke oplyst, hvor gammel Hanna 1 var, men Hanna 2 var blot 16 år gammel, da soldaterne kom ind i hendes liv. Jeg har valgt at lade Bretlandspigerne selv fortælle deres historier, da jeg mener, det vil give en dybere indsigt i de omstændigheder og situationer, som førte til, at de endte alene med et barn. Ved at lade dem fortælle med deres egne ord kan få en vi bedre indsigt i, hvordan det var for dem at blive gravide i sådanne situationer, hvilke følelser og tanker de gennemgik, herunder frygt, frustration og bange anelser, samt hvilke konsekvenser det havde for deres liv. Deres personlige beretninger formidler disse oplevelser på en måde, som jeg ikke ville kunne give retfærdighed. Desuden, på grund af de personlige og samfundsmæssige konsekvenser som disse bretlandspiger fik på grund af uærlige soldater, synes jeg at det er afgørende, at de selv får muligheden for at dele deres historie. Jeg synes derfor er det mest korrekt at lade

¹⁶⁹ Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígum* S. 65-66

¹⁷⁰ Didriksen, Kirsten: *Tey vóru ung undir krígunum* S. 162-163

dem selv fortælle deres personlige beretninger, så deres oplevelser og følelser bliver udtrykt på deres egne præmisser.

Hanna 1: ”Vi havde været sammen i et godt år, før jeg blev gravid. Tom og jeg var meget forelskede og glade for hinanden. Han var så anderledes end hvad jeg var vant til. Han var høvisk, snakkesalig, morsom og sang godt. Han havde altid et kompliment til mig. Det kunne være, at kjolen klædte mig godt, at jeg var smuk, eller at han var glad for at være sammen med mig. Kort efter vi mødtes, begyndte han allerede at tale om, at han gerne ville gifte sig med mig. Der var intet, jeg ønskede mig mere end at blive gift netop med ham. At dette betød, at jeg skulle flytte fra landet, tænkte jeg ikke over. Det virkede måske snarere som en ekstra spænding. Det lille sted, jeg kom fra, havde ikke meget at tilbyde et ungt ægtepar. Da jeg blev gravid, blev vi forlovede. Tom mente at vi skulle vente med at gifte os, indtil krigen var ovre. Han var utrolig opmærksom over for mig den tid, da jeg var gravid og glædede sig til at blive far. Da den lille var født, købte han en barnevogn til hende, og han var helt væk i hende. Alle var meget glade for Tom, og han var som en del af familien. Mine forældre var glade for, at han ønskede at vente med at gifte sig, indtil krigen var ovre. De mente ikke, det var klogt at tage til England med et nyfødt barn under krigen og måske sidde alene hos en fremmed familie. Jeg tænkte aldrig på, at jeg var blevet gravid uden for ægteskabet. Jeg ville helst have giftet mig, men der var krig, og jeg var enig med Tom i at vente, indtil krigen var over. Vi var som et ægtepar, og alle regnede os for at være det kommende ægtepar. Det var så selvfølgelig. Kort efter at vores datter blev født, rejste han tilbage til England og skulle komme tilbage, når krigen var slut. Planen var da, at vi skulle gifte os, og at jeg skulle flytte til England for at bo. Da krigen var slut, blev Tom sendt til Indien. Han var ikke færdig med sin militærtjeneste før i 1947. Han var flittig til at skrive breve, og brevene var lange og hjertelige. Han skrev at han længtes efter os og glædede sig til at være sammen med os igen. Folk i byen begyndte så småt at komme med stikpiller som ”han kommer næppe igen, han har for længst glemt dig”, ”nu sidder du pænt i det” eller ”du er ikke så naiv, at du tror, han kommer tilbage efter dig. Han var jo gift.” I begyndelsen tog jeg ikke, hvad folk sagde, alvorligt, men som tiden gik sårede det mig. Et eller andet sted havde jeg en tvivl, som voksede med tiden. Jeg havde en fornemmelse af, at noget ikke føltes rigtigt. Senere viste det sig, at han var gift – og det var han allerede, da han kom til Færøerne. Dette fortalte han mig først, da han kom tilbage fra Indien. Det var utroligt svært at se virkeligheden i øjnene. Alt vores snak om en fremtid sammen, om at gifte os, få flere børn og bosætte os i England, alt dette var bare bluff. Var han bare en joker, eller var jeg fuldstændig fejlvurderet i min opfattelse af min fremtidig mand? Hvem var han egentlig for en mand, der havde bundet mig med et løfte, som jeg havde elsket, som jeg havde skrevet sammen med, som jeg havde længtes efter i flere år? I en tid var jeg ved at blive sindssyg af alle tankerne, der kom og gik. Jeg havde ingen at tale med, og jeg ville ikke vise nogen min sorg. Der gik lang tid, før jeg fortalte mine nærmeste, at Tom allerede var gift, da han kom til Færøerne. Alle blev meget chokerede og kede af det på mine vegne. Efter jeg havde sagt det, lagde jeg ringen, som jeg havde båret i flere år. Og så var min dybeste sorg ved at være forbi: Nu handlende det om at komme på fode igen. I min dybe nød kunne jeg ofte hade min datter. Hun ligner sin far på en prik.

Det plejede altid at glæde mig at se hans smil og øjne i hendes ansigt. Nu blev det pludseligt en pine at se. Jeg elsker min datter, og hun var det allerbedste og mest dyrebareste, jeg ejede. Derfor forstod jeg ikke mine følelser og skammede mig over mig selv. Først da det gik op for mig, at jeg var alene med et barn, kom følelsen af skam. Hvordan skulle jeg formå at få mig en færøsk mand? Hvem ville have en kvinde, der havde fået et barn med en soldat? I folkets øjne var jeg en falden kvinde! En af de største skam i det færøske samfund var at få et barn uden for ægteskabet og især med en soldat. Det er ikke for ingenting, det bliver sagt: ”At komme galt afsted”. Da de andre børn begyndte at drille og mobbe min datter for at være engelskmandsbarn og kalde hende horeunge, syntes jeg at det var for meget og besluttede at flytte fra landet. I udlandet udgav jeg mig for at være enke. Det gav os fred og anerkendelse i det nye samfund. Det var positivt at opleve, at vi igen blev værdsat. I udlandet fik vi det godt. Jeg giftede mig nogle år senere og fik to børn med min mand. Jeg har aldrig fortalt datteren den sande historie om hendes far. I dag har hun børnebørn. Tom betalte børnepenge alle årene, men spurgte aldrig efter hende. Ikke engang et brev kom fra ham, efter han havde sagt det som det var. Jeg ville så gerne have fortalt hende, hvordan det hele skete. Jeg føler, at det er forkert af mig, at jeg ikke allerede har fortalt hende sandheden. Hun har aldrig set sin far, hun ved ikke, at han måske stadig er i live, at hun måske har halvsøskende i England. Hun, som ligner ham så meget. Måske er jeg i mit inderste bange for, at hun vil blive vred på mig, og jeg vil miste hende. For nogle måneder siden sendte jeg et brev til en hjælpeorganisation for at få dem til at finde Tom. Jeg har aldrig tilgivet ham for hans bedrag. Nu, hvor jeg er gammel, har jeg brug for at forsones mig med fortiden. Jeg har brug for at tilgive både ham og mig selv. Jeg vil så gerne give min datter hendes far tilbage og give hendes børn deres rigtige bedstefar. Hvis det lykkes mig, vil jeg kunne lukke mine øjne i fred”¹⁷¹

Hanna 2: ”Mange soldater kom hjem til os under krigen. Næsten hver aften havde min far en soldat med hjem til aftensmad. Vi var mange i huset, og soldaterne kom aldrig tomhændede. Det, de bragte med, gjorde en stor forskel i husholdningen. Jeg var den ældste af os søskende og kun 16 år, da krigen startede. Jeg tror, at jeg tør sige at jeg var fars øjesten. Han var utrolig stolt af mig, kunne godt lide af vise mig frem, og var betaget at også soldaterne synes, at jeg var smuk og dygtig. Normalt ønskede min far, at jeg sad som en anden prinsesse ved bordet. Han drømte nok om at få en engelsk svigersøn. Mange syntes, det var så fint dengang. I begyndelsen troede jeg, at det var spændende. Jeg var god til engelsk, og far brugte mig ofte som ordbog og roste mig meget. Men jeg kunne ikke lide det, da alkoholen kom på bordet. Soldaterne indså hurtigt, at far kunne lide at få en lille en, og far var en vært uden sidestykke. Der gik ikke mange uger, uden at der var fest hos os. Der gik ikke lang tid før jeg var forlovet med John, der var soldat. Jeg kunne være blevet gravid allerede den første aften vi var sammen. Far var glad for, at vi var forlovet og talte om, at vi skulle gifte os. John var enig med far, og vi begyndte at forberede brylluppet. Jeg vidste ikke, at jeg var gravid, før min mor fortalte det til mig. Jeg var meget ked af at være gravid. Jeg troede, jeg var alt for ung. Mor havde aldrig fortalt om, hvordan børn kom til

¹⁷¹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum S. 117-119

verden. For mig var det bare noget, der skete, når folk blev gift. John var rigtig glad for mig, men jeg følte også, at det var ham, der havde skylden for at jeg var blevet gravid, og jeg havde lille lyst til at gifte mig. Jeg ville ikke skuffe far, som allerede var i gang med at forberede dette 'gode' bryllup. Sko og materiale til brudekjolen blev købt i England. Alt var gjort klar til den store dag. Pludselig skulle John på ærinder i England. Han skulle komme tilbage en uge senere, men kom aldrig tilbage. Ægteskabsplanerne blev derfor til ingenting. Kort tid efter John var rejst, fik jeg af vide fra en af hans venner, at John var gift og havde to børn. Det føltes som om, at hele fundamentet blev revet væk under mig. Jeg blev fuldstændig chokeret. Jeg forsøgte at gøre alt for at slippe af med det og få det ud af min krop; men intet hjalp. Jeg følte, at John fra første dag havde misbrugt mig. Det var ham, der talte om at gifte sig, om hvor meget han elskede mig, om hvor meget han glædede sig til at vise mig England og så videre. Han gjorde intet for at jeg ikke skulle blive gravid. Han talte ikke engang om det, eller forsøgte at være forsigtig. Jeg kan ikke med ord beskrive mine følelser, men det føltes som om, at alt det unge, glade og fremtidsrettede blev knust i mig. Pludselig var livet ikke værd at leve. Og jeg var uendeligt vred på far og mor. Hvorfor passede de ikke på mig? Hvorfor fortalte de mig ikke om det voksne liv? Hvorfor igen og igen? Far var dybt skuffet over John, men drak og inviterede stadig soldater hjem på samme måde. Mor sagde ingenting, sad alene for sig selv i køkkenet, som hun plejede. Jeg følte, at jeg aldrig ville blive gift. Mit liv var spildt, og jeg følte, at min fremtid var knust. Der var intet at se frem til, intet at glæde sig til. Jeg havde ødelagt mit liv og havde ingen ret til at forvente noget. Jeg skammede mig over mig selv og led af skyldfølelse. Ofte kunne jeg vågne op fra mareridt. Jeg kunne drømme igen og igen, at alt var taget fra mig. Da nogle måneder var gået, var det som om, at fanden faret i mig. Jeg tænkte, at jeg lige så godt kunne få det bedste ud af det, nu hvor livet var skudt i stykker. Jeg lod som om jeg var ligeglad. Jeg påtog mig en fremtræden og en dristighed, der skræmte alle ubehøvlede folk væk. Ingen turde sige noget til mig, men fra min veninde vidste jeg, hvad folk sagde om mig. Da mit liv var ødelagt, fortsatte jeg med at flirte med soldaterne, og snart havde jeg to børn med hver deres far. Det tredje barn, som jeg fik, var med en færing, men han ville ikke erkende, at han var faren til barnet. Jeg havde jo to i forvejen, så hvorfor skulle nogen myndighed tro mig? Men jeg havde altid kun en ad gangen, så jeg vidste, hvem faren var. Senere kom færingen tilbage, men da krævede jeg at blive gift, før vores forhold kunne fortsætte, og så accepterede han. Han havde selv et barn, drak forfærdeligt, og havde lidt eller intet at tilbyde en kvinde. Men jeg følte ikke, at jeg fortjente andet, - selvom det trods alt var bedre end slet ikke at have nogen. Min mand kunne aldrig udstå mine børn. Han behandlede dem dårligt, skældte dem ud og tævede dem i tide og utide. Han bebrejdede mig ofte, fortalte at jeg ikke var andet end en soldatertøjte. En engelsk soldaterluder, det var, hvad han havde fået til kone. Især når han var fuld, nagede han mig om disse soldater, og alle dem, jeg kunne have haft, mens han var væk. Ofte har han slået mig i beruselse. Han kunne blive rasende over disse soldater og hive børnene sovende ud fra sengen; "Se, her er dine horeunger, hvorfor skal jeg fodre sådan et pak?" Børnene kom ofte ikke hjem, når han var fuld. De gik for lud og koldt vand. De havde ikke et rigtigt hjem. Hver ferie var de hos mine forældre. Nogle gange stak de af og var taget til deres mormor. Stedet vi boede, blev de tirret meget og de havde bare et par enkelte venner imellem børnene. Begge

ældste børn flyttede ud af landet, så snart de blev voksne. De flyttede til samme by. Først da fik de det godt. De formåede at få en uddannelse og har klaret sig godt. Jeg er stadig gift med den samme mand. Endnu i dag kan han kalde mig for en soldaterluder. I årenes løb har han ofte truet mig med at tage livet af mig, og gør det stadig. Selvom han nu er mærket af sygdom. Ingen ved, hvor hårdt jeg har haft det. Jeg har båret alt inden i mig, men jeg har altid holdt hovedet højt. Gud give, at mine forældre havde kunne beskytte mig som barn, for jeg var jo kun et barn da krigen startede.”¹⁷²

Det færøske samfund har dømt disse bretlandspiger hårdt i eftertiden, på samme måde som Danmark har af tyskerpigerne. Ligesom i Danmark, har man også på Færøerne arketyperet disse kvinder. Det er en mytegørelse, hvor bretlandspigerne bliver reduceret til stereotype billeder snarere end at blive anerkendt som individer med unikke fortællinger. Denne myteficering sker ved, at samfundet tillægger bretlandspigerne bestemte motiver, intentioner og personligheder, der passer ind i en forudbestemt fortælling. I stedet for at se hver kvinde som et individ med sine egne oplevelser og baggrund, bliver de set som symboler på en bestemt type adfærd og konsekvens. Dette fører til, at deres komplekse og ofte smertefulde personlige historier bliver overskygget af en ensidig fortolkning, der tjener til at opretholde en bestemt social orden og moral. Roland Barthes' myteteori kan hjælpe os med at forstå denne proces. Ifølge Barthes er myter en form for tale, der har til formål at bevare bestemte træk ved et givent samfund.¹⁷³ Myter fungerer ved at naturalisere visse ideer og normer, så de fremstår som selvfølgelige og uundgåelige.¹⁷⁴ Når bretlandspigerne bliver myteficerede, bliver de en del af en diskurs, der fremmer bestemte værdier og forestillinger om moral og social orden. Barthes argumenterer for, at myter skaber en forbindelse mellem det konkrete og det abstrakte gennem en proces, hvor tegn (signs) bliver ladet med kulturel betydning.¹⁷⁵

For bretlandspigerne betyder det, at deres individuelle historier og oplevelser bliver underordnet en bredere fortælling om skam og moral. Deres personlige kampe og livsvalg bliver reduceret til simple tegn, der understøtter myten om den faldne kvinde, der straffes af samfundet for sine ugerninger. Denne proces har alvorlige konsekvenser for de kvinder, der er blevet mytegjort. De bliver ikke set eller hørt som individer, men som repræsentanter for en moralsk lektion. Dette forhindrer en dybere forståelse af deres virkelighed og de komplekse faktorer, der formede deres liv. Ved at arketyperet bretlandspigerne mister vi muligheden for at anerkende deres fulde menneskelighed og forstå de unikke omstændigheder, de stod overfor. Derfor er det afgørende at udfordre disse myter og stræbe efter en mere nuanceret og empatisk forståelse af bretlandspigernes historier. Vi skal give plads til deres egne stemmer og fortællinger, så vi kan lære af deres erfaringer og undgå at gentage fortidens fejl. Ved at gøre det kan vi begynde at afmontere de skadelige myter, og få større forståelse for folk omkring os.

¹⁷² Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígum* S. 119 - 122

¹⁷³ Barthes, Roland: *Mythologies*. s. 224

¹⁷⁴ Barthes, Roland: *Mythologies*. s. 224

¹⁷⁵ Barthes, Roland: *Mythologies*. s. 224

De Færøske Mænd

I 1942 var der, som tidligere nævnt, udstationeret 8.000 britiske soldater på Færøerne.¹⁷⁶ Dette var et enormt antal taget i betragtning af, at den totale befolkning på Færøerne ifølge folketællingen af 1935 bestod af 25.744 mennesker.¹⁷⁷ Rundt regnet betyder det, at for hver soldat, der befandt sig på øerne, var der tre færinger. Ifølge folketællingen var der 5.322 færøske mænd i alderen 15 til 39 år.¹⁷⁸ Tallet stiger til 7.524, hvis vi medtager aldersgruppen 40-59 år. Med udgangspunkt i aldersgruppen 15-39 betyder det, at for hver færøsk mand var der cirka 1,5 soldater. Når man sætter det op på den måde, lyder det måske ikke af meget. Men de reelle tal betyder, at der var 2.678 flere britiske mænd end færøske mænd i datingalderen. Hvis man tager i betragtning, at der var 4.863 kvinder i alderen 15-39 år, betyder det, at der var en kønsbalance på cirka 1:3 i forhold til mænd i samme aldersgruppe, som udgjorde 13.332. Denne massive tilstedeværelse betød, at man i Tórshavns gader kunne se soldater på hvert gadehjørne.¹⁷⁹ Det store antal soldater gjorde, at færøske mænd, især i Tórshavn, oplevede soldater overalt.

Soldaterne fyldte naturligvis meget i gadebilledet på grund af deres antal, men også fordi de havde fået ordre på at mingle og være aktive blandt de lokale, interagere, lade sig blive budt hjem og skabe bekendtskaber og venskaber. Derudover spillede faroetitis en væsentlig rolle. Der var trods alt kun de aktiviteter, som soldaterne selv tog initiativ til at oprette og arrangere. Dette medførte, at der var soldater overalt, som engagerede sig aktivt i samfundet af flere årsager. For det første fulgte de ordrer, men de ønskede også at opbygge venskaber og fællesskabsforståelse. Derudover ønskede de at undgå at opholde sig i barakkerne, hvor risikoen for at blive smittet med faroetitis var høj. I deres iver efter at blive velanset og mingle med lokalbefolkningen overså briterne en vigtig detalje: nogle dele af befolkningen opfattede det som et overgreb snarere end en invitation til venskab. Der var trods alt elementer i den færøske befolkning, som betragtede dem som fjender.¹⁸⁰ Deres allestedsnærværelse blev af mange, særligt unge mænd, set som en trussel. Så selvom briternes aktivitet i bylivet var venligt ment og generelt havde stor succes, indså de ikke, at det kunne blive opfattet anderledes end ønsket. En af dem, der forsøger at beskrive denne opfattelse, er Sámal Kragestein, som nævnt var en ung mand under besættelsen: "Soldaterne var ikke velanset blandt de unge mænd. De var så mange og fyldte alt for meget i gadebilledet, som de havde tendens til at overtage. Måske blandede de sig for meget. Havnen og bylivet var vores, men blev forstyrret af alle disse soldater, som vi så også skulle kappes om pigerne med."¹⁸¹ Set fra de unge færøske mænds perspektiv blev de på en måde overrendt af fremmede mænd. Der var 5.322 færøske mænd i alderen 15 til 39 år. Hvis man ekskluderer de ældste i denne kategori, som løst kan anslås til at udgøre omtrent en tredjedel, var soldaterne flere gange så mange som de unge færøske mænd.

¹⁷⁶ Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine. S. 73

¹⁷⁷ [Publikation: Statistisk Årbog 1940 - Danmarks Statistik \(dst.dk\)](#)

¹⁷⁸ [Publikation: Statistisk Årbog 1940 - Danmarks Statistik \(dst.dk\)](#)

¹⁷⁹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum S. 27

¹⁸⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígnum S. 38

¹⁸¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígnum S. 47

Ikke nok med at de færøske mænd pludselig havde et stort flertal af fremmede mænd som syntes at være alle vegne i gadebilledet, så skulle de som Kragesteen bemærkede også konkurrere om kvindernes opmærksomhed. For kvinderne betød det at der pludselig var mange flere forskellige mænd at vælge imellem. Dette kommer til udtryk i adskillige kommentarer i erindringerne: "Kvinderne var selvfølgelig glade for at have så mange mænd at vælge imellem" - "Pludselig var der et meget større udvalg af mandfolk at vælge imellem."¹⁸² Dog endte det hurtigt med, som nævnt, at kvinderne i 1941 efter masseslagsmålet skulle vælge mellem at tage til soldaterdans eller færøsk dans. Men med denne kønslige ubalance, hvor mændene var i langt overtal i forhold til kvinderne, samtidig med at bretlandspigerne udgjorde en betydelig del af det samlede antal kvinder, stod de færøske mænd, om man må sige, med det korteste strå. Denne ubalance og omfanget af fraternisering var noget, som selv de britiske soldater lagde mærke til. F.eks. fortæller soldaten Bill Major, som senere giftede sig med bretlandspigen Hanna Major: "Under krigen blev færøske kvinder gjort til en mangelvare, da soldater i store antal kom til landet. Mange færøske mænd var meget vrede på os, fordi de ikke fik del i det."¹⁸³ Men denne nye dynamik havde både positive og negative konsekvenser. På den ene side førte det til flere romantiske muligheder og eventyr for kvinderne, som nød opmærksomheden og de nye oplevelser. På den anden side skabte det også sociale spændinger og jalousi. Omfanget af fraterniseringen har været nok til, at "drengene følte, at soldaterne vil tage alle os piger med sig"¹⁸⁴ Samtidig, særligt efter masseslagsmålet ved Tórshøll i 1941, hvor dansene blev adskilt, følte mange af de færøske mænd, at de kvinder, som tog til soldaterdans i stedet for færøsk dans, havde valgt færingerne aktivt fra.

Derudover blev ankomsten af de britiske soldater for nogle af de unge færøske mænd også en personlig følelsesmæssig belastning. Kragesteen fortæller, at mange færøske mænd oplevede, at deres kærester slog op med dem for at opsøge og fraternisere med de britiske soldater. Dette skabte bitterhed og vrede blandt de færøske mænd og øgede spændingerne mellem færing og britiske soldater. For nogle unge mænd føltes det, som om deres by pludselig blev invaderet af fremmede, der dominerede gadebilledet og tiltrak deres kærester eller forlovede, som derefter slog op for at være sammen med de britiske soldater. Som om det ikke var nok, var der stor sandsynlighed for, at de så deres ekskæreste eller tidligere forlovede gå arm i arm med en fremmed soldat i Tórshavns gader eller hørte rygter om, hvordan de gik til soldaterdans og forsvandt sammen bagefter. En af disse mænd var Bergur Djurhuus, hvis forlovede forlod ham for en britisk soldat.¹⁸⁵ Såret og frustreret skrev han den famøse "Konutátturin" (Smædekonevisen).¹⁸⁶ Visen blev særligt populær og blev sunget, når man ville håne bretlandspigerne. Sangen er senere blevet optaget i det færøske repertoire af traditionelle viser og er udgivet i adskillige sangbøger, såsom "Føroyskar bókmentir í úrvali, 4. bd." af Sofus Joensen. Djurhuus' kusine, Gudrun Rubeksen fortæller: "(...) mange færing måtte vige pladsen for en soldat.

¹⁸² Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 40

¹⁸³ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S. 74

¹⁸⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 104

¹⁸⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 17

¹⁸⁶ Se bilag 2

Oftest hørtes: "så nu er den forbi" eller "der røg den forlovelse". De der havde været forlovede i mange år, skiltes, og gifte kvinder fandt andre veje. Dette var en ny situation i landet, som førte noget kedeligt med sig, især for dem, der blev tilsidesat.¹⁸⁷ Netop denne dynamik, hvor mange færøske kvinder vragede deres færøske kærester for at tage del i den nye og spændende virkelighed, var med til at udvikle et bittert forhold mellem færøske mænd og britiske soldater.

Samtidig var det ikke kun unge færøske mænd, der pludselig følte sig usikre i deres forhold; også gifte kvinder fraterniserede med de britiske soldater, selvom deres ægtemænd var utrygge ved situationen. Som nævnt resulterede dette i, at betjent Thomas Wilhelm og hans kolleger ofte måtte hente fulde mænd i deres hjem og køre dem på stationen, fordi de var voldsomme mod deres koner i frustration over usikkerheden om, hvorvidt konerne fraterniserede og var utro med soldaterne. Foruden de personlige frustrationer var der også historiske eksempler på, at sømænd og soldater havde besøgt Færøerne. Ifølge Kragesteen havde Færøerne tidligere haft problemer med udenlandske sømænd, især danske, som forsøgte at forføre færøske kvinder, hvilket nogle gange resulterede i graviditeter.¹⁸⁸ Dette blev set som en krænkelse af den folkelige stolthed. Kragesteen fortæller, at man både før og efter besættelsen havde været i slåskampe med udenlandske soldater og sømænd, og at danske sømænd og soldater sågar i 1960'erne fik forbud mod at være på Færøerne i uniform.¹⁸⁹ Denne intense problematik og historie om konflikter mellem de nyankomne sømænd og soldater resulterede i en opfattelse af, at kvinder, der fraterniserede med udenlandske sømænd og soldater, blev betragtet som skammelige, da man anså, at kvinderne gjorde sig til udlændinges sengevarmere. Derfor blev kvinder, der engagerede sig med disse mænd, set som faldne og havde bragt skam over sig selv og deres familier.

Kragesteen beskriver det således: "En pige, der tog af sted med en soldat, kastede skam over sig selv. Hun var en faldet kvinde og havde sat sig uden for samfundet. En ung pige med respekt for sig selv gik ikke med en soldat. Sådan har det altid været i min tid. Dette var en uskreven lov, som alle kendte og respekterede."¹⁹⁰ Man skal måske se det i dette lys, at færøske mænd enten direkte var blevet påvirket ved at miste en kæreste eller forlovede, eller følte, at de udenlandske mænd pludselig var overalt og forførte alle de færøske piger, når de stod ude foran Sjótleikarhúsinum og råbte efter dem. Det er den oplevelse som Tamar Samson havde. Han var ikke selv indblandet¹⁹¹ men han fortæller, at ekskærester stod ude foran danseshallerne for at chikanere deres tidligere kærester og de soldater, de fraterniserede med: "Soldaterne gik til dans og havde også dans for sig selv for indbudte. Det blev ikke godt set, at pigerne gik med soldaterne. Især de, der blev narret, var vrede på dem og soldaterne. Der var ofte små slagsmål, når soldaterne tog af sted med pigerne."¹⁹² Derudover, når der tidligere havde været konflikter med udenlandske sømænd om kvinderne, kan det ses som en

¹⁸⁷ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 17

¹⁸⁸ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 47

¹⁸⁹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 48

¹⁹⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 48

¹⁹¹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 155

¹⁹² Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 155

provokation, at det nu skete i massevis og på højlys dag. Fra nogle af mændenes perspektiv havde bretlandspigerne ikke blot forbrudt sig ved at fraternisere med de fremmede sømænd, i dette tilfælde soldaterne, men de gjorde det også på bekostning af de færøske mænd. Dette bekræftede mændene i deres overbevisning om, at kvinderne var faldne og forspildte: "Dette brød de færøske mænd sig ikke om, og især ikke at pigerne foretrak at gå til dans hos besættelsesmagten frem for hos dem. Før soldaternes ankomst, var det danske sømænd, en pige skulle altid skulle holde sig fra. Efter krigen var det igen den danske sømand eller marinesoldaten der var problemet. Det har altid ført til konflikter i det færøske samfund, når soldaterne blev for intime med den færøske pige. Det har været årsag til mange slagsmål."¹⁹³

Det er i dette lys, man måske skal forstå, når Kragesteen fortæller, at "konesmædevisen må være den vise, der klarest viser, hvilke følelser der kæmpede i den færøske mand i disse år, og hvad de tænkte om disse kvinder."¹⁹⁴ Man kan vel sige, at de unge færøske mænd ikke som sådan opførte sig anderledes end, hvad de havde gjort med de danske sømænd. "Problemet" var blot mangedoblet. Som nævnt tog de færøske mænd hen til der hvor fraterniseringen skete. Kragesteen fortæller: "Udenfor besættelsesmagtens dansested stod der altid en stor skare færøske mandfolk, når dansen begyndte og igen, når dansen sluttede. De fulgte nøje med på, hvilke piger der gik til dans med besættelsesmagten, og hvem der gik med hvem efter dansen. Hver aften stod de og iagttog. Tit råbte de forskellige nedladende ting efter dem, såsom feltmadrasser, mære eller tøjter, fordi sådan oplevede mændene disse piger. De forsøgte at genere og hidse dem op, trække i dem eller trække i soldaten, og tit førte det til slagsmål mellem soldaten og færingen."¹⁹⁵ Ved at stå udenfor Sjótleikarhúsinum kunne de udtrykke deres frustration både ved at starte slåskampe med soldaterne og ved at vise deres foragt for bretlandspigerne. På den måde blev det at stå udenfor Sjótleikarhúsinum en mulighed for ubevidst både at vinde over soldaten ved at sikre sig en sejr i en slåskamp, og på en måde genvinde noget af deres maskulinitet. Samtidig var det også en måde, hvorpå de kunne hævne sig på bretlandspigerne, der havde valgt dem fra, og hæve sig over dem ved at kalde dem nedgørende ukvemsord og reducere dem til forspildte "mær", "tøjte", "luder" mm. Men blandt en skare af vrede unge mænd, var der også unge mænd, der havde en komplet anden holdning og overbevisning om bretlandspigerne. En af disse mænd var Eskild Norðbúð, der var 19 år i 1940: "Jeg så ikke ned på de piger, som gik med soldaterne. Det var nogle, som gjorde det, og det havde noget at gøre med mændenes holdning, som bunder ud i misundelse. En pige måtte selv bestemme, hvad hun gjorde. Det med at fare rundt og lure, faldt os ikke ind. Jeg blandede mig ikke i, hvad andre tænkte og sagde."¹⁹⁶ Hvad angik de mænd som stod ude foran dansehallerne, fortalte han: Noget ubehageligt kunne opstå når der var alkohol involveret, men det lagde jeg ikke mærke til, fordi det bunder i misundelse og

¹⁹³ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 47

¹⁹⁴ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 48

¹⁹⁵ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 49

¹⁹⁶ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S.140

mindreværds komplekser og repræsentere en tankegang, som jeg ikke kunne lide. Jeg fandt ingen fjendskab.”¹⁹⁷

Eskild repræsenterede også en del unge mænd, som simpelthen ikke kunne se problemet i, at bretlandspigerne fraterniserede med de britiske soldater. I modsætning til at føle vrede og frustration over de britiske soldaters tilstedeværelse, ville han hellere være venner med dem. Han tog på byture med dem, indtil han måtte stoppe, fordi det ikke sønmede sig at dukke op på arbejde og betjene kunder, når man stank af sprit. Eskild synes helt igennem at have beundring for de britiske soldater og mente, at de var gode mænd. At man så ville straffe bretlandspigerne for at ville fraterniserede med gode mænd, syntes at være noget pjat og tosserier.¹⁹⁸ Efter krigen synes dog denne frustration mod bretlandspigerne at svinde hen. Mange af de unge mænd, som foragtede bretlandspigerne, og "De lovede, at de aldrig ville gifte sig med en engelskmanddame, men det gjorde de alligevel." ¹⁹⁹ Kragesteen fortæller ligeledes, at efter krigen kom mange af de færøske mænd, som enten havde været fanget i Danmark eller havde været til søs, og kom sammen med bretlandspiger som de hjemmeboende færøske mænd afviste: "Vi mistede mange kvinder til soldaterne, og tit dem som så bedst ud. Så da krigen var ovre, kom mange færingar hjem og scorede de kvinder, som havde holdt sammen med soldaterne. Og igen blev den hjemmeboende færing tilsidesat. De (udlandsboende færingar) vidste jo ingenting om, hvad der var foregået under krigen (...) Den her tanke om, at de var spildt og værdiløse, glemtes dog hurtigt efter krigen. Der var ingen tvivl om, at mændene følte sig svigtet og tilsidesat af kvinderne og skubbet til side af soldaterne. Men da krigen var ovre, blev denne tankegang skubbet samme vej." ²⁰⁰ På den måde blev mange af bretlandspigerne og de unge færøske mænd, som havde råbt ad dem, forsonet. Tidens gang og de skiftende omstændigheder førte til, at gamle konflikter og fordomme blev glemt, og samfundet fandt en ny balance.

Retsproces, Faderskabssager & Offentlig Udstillet

Når et barn blev født, var det jordemoderens opgave at nedfælde tidspunktet, samt vægten og længden på barnet, navnet på moderen og opholdssted. Derudover skulle hun også nedfælde om der var nogle anatomisk abnormligheder, som hvis barnet var rødt, havde bløde fingernegle eller et rynket ansigt mm. I de tilfælde hvor barnet var født udenfor ægteskabet, blev oplysningerne nedfældet i et som i F-sag-52-1945: "Skema over Tegn paa udenfor Ægteskab fødte Børns Udviklingsgrad" og derefter sendt til myndighederne som registrerede barnet. I disse tilfælde, ville politiet opsøge den pågældende kvinde i hjemmet og spørge ind til omstændighederne af barnets fødsel. Bretlandspigen vil fortælle hvem hun har været sammen med, hvor mange gange de havde haft samleje, og hvilket tidspunkt samlejet/samlejerne havde fundet sted. Disse oplysninger blev skrevet ned i en kort rapport som blev sendt ind til fogeden. En sådan rapport kunne se ud

¹⁹⁷ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 139 - 140

¹⁹⁸ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 139 - 140

¹⁹⁹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 170

²⁰⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 49

følgende fra F-Sag 17-1943: ”I anledning af vedlagte Udskrift fra Jordemoder Fornavn Efternavn, har undertegnede Politibetjent indfundet sig hos Fornavn Efternavn, der forklarede: I Februar Maaned 1942 kom jeg i Bekendtskab med Corporal Fornavn Efternavn fra Iverness (Lovat Scouts). Vi gik sammen til han rejste til England den 24. juni, men vi var ikke forlovede. Vi havde 2 Gange samleje sidste Gang den 23. juni. Han var på Suderø i ca. 2 maaneder. Jeg har ikke hørt noget fra ham siden han rejste” Efter besøget skulle bretlandspigen forbi politistationen for at udfylde en formular kaldet ”Barnemoderens Indsendelse.” Når moren have været på stationen blev soldaten indkaldt. Han blev normalt kaldt ind på fogedkontoret, hvor protokollerne blev ført. Her skrev han under på faderskabet. Nogle ønskede at for stadfæstet en børnebidragsordning, en såkaldt ”Bidragsresolution”, og andre ønskede at ordne det internt.²⁰¹

For andre bretlandspiger var det ikke ligetil, når faderskabet skulle fastslås. I de tilfælde, hvor soldaten befandt sig på Færøerne og benægtede faderskabet, gik sagen videre til retten. I første led af retsprocessen blev soldaten, som kvinden havde angivet som barnefaderen, indkaldt til en indledende afhøring hos sognefogeden (politikredsen). Her skulle han give sin forklaring om naturen af sit forhold til bretlandspigen. Politibetjenten Thomas Wilhelm, var en af de betjente som tog sig af disse afhøringer: ”De fleste soldater benægtede, at de skulle være far til barnet. En blodprøve blev altid taget, hvis det var muligt at finde manden. Hvis blodprøven matchede, skulle han underskrive og betale børnepenge. Men mange benægtede stadig. I dag er der mindre rod, for nu har vi DNA-testen, og så kan man ikke undslippe. Hvis manden benægtede, blev kvinden taget ind til afhøring på stationen. Hun blev end da udspurgt om, hvornår hun havde været sammen med manden, hvor og hvor ofte hun havde været sammen med manden. Hvis kvinden var under 18 år, mødte hendes far med hende i retten. Manden garanterede altid, at han kun havde været sammen med kvinden en enkelt gang. Så plejede jeg at sige: ”Det passer ikke, du har været sammen med hende to gange”. Og så indrømmede han altid. De kvinder, hvis faderskab ikke var klart, kom til stationen for at udfylde papirer, når de skulle ansøge om støtte fra det offentlige. De blev blandt andet spurgt, om de ejede en barnevogn. De sagde normalt, at de kunne låne en. Men når de kunne få en fra det offentlige, sagde jeg altid, at de selvfølgelig skulle have deres egen. De blev også spurgt om tøj til barnet. Bagefter kunne de gå i en børnebutik for at købe og sende regningen videre til det offentlige”²⁰²

Som Wilhelm nævner, blev kvinden også indkaldt til afhøring, hvis soldaten, som hun havde anlagt som barnefaderen, nægtede at vedkende sig faderskabet. Kvinden skulle bevise, at hun kendte soldaten, samt at hun havde haft samleje med ham. For at bevise bekendtskabet kunne hun eksempelvis indsende beviser som et billede, hvor de ses arm i arm, som kvinden i F-sag 43 gjorde, eller brevudvekslinger, som bretlandspigen i F-sag 41-1945. For at bevise, at de havde haft samleje, skulle kvinden afhøres og fortælle om forholdets natur. I faderskabssagerne fra mellem 1941 og 1943 ser vi, at kvinderne blev afhørt uden en fastlagt struktur. Men i sagerne fra 1944 og frem har man udviklet et spørgeskema med fastlagte spørgsmål, hvilket tyder på, at man

²⁰¹ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum S. 136

²⁰² Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum S. 133

fandt det nødvendigt at standardisere proceduren, hvor der tidligere ikke havde været den samme ensartede tilgang. Skemaet, som vi f.eks. ser i F-52-1945, startede med formelle spørgsmål som navn, bopæl, ægteskabsstatus, fødselssted, stilling, navn på jordmoderen og lignende. Derefter gik spørgsmålene over til mere intime detaljer som: "Tid og sted for Barnemoderen samleje med den opgivne Barnefader," "Hvornaar antages barnet at være avlet," "Har Barnemoderen haft Samleje med andre paa saadant Tidspunkt i Sagen," "Hvornaar har Barnemoderen sidst haft menstruation," og "Særlige oplysninger om Barnemoderens forhold til den opgivne Barnefader," herunder "bekendtskabets varighed, om de har været forlovede og lignende." Til sidst afsluttede spørgeskemaet med spørgsmål om økonomiske forhold, såsom kvindens indtægt, formue og om hun modtager økonomisk støtte. Det er også her, hun kunne fremsætte begæring om børnebidrag under punktet "Fremsætter Moderen Begæring om, at Bidragsfastsættelse undlades". Hun skulle angive det beløb, hun krævede som børnebidrag. Derefter skulle sagen til retten.

I tilfælde, hvor soldaten ikke var i landet, blev sagen sendt til Amtet. Her ville amtmand Hilbert, kontakte Det Kongelige Konsulat i London med en skrivelse som kunne se ud som i F-Sag 306-34-1942: "Sir, I have the honour to submit to you this claim made by Miss Fornavn Mellemsnavn Mellemsnavn Efternavn born the 19th december 1915 now residing at Nordskaale against Fornavn Efternavn, Lovat Scouts, 63. Main St. Callender, Perthshire, Scotland, in respect of her child Fornavn Efternavn born on 14th March 1942 at Nordskaale. In her statement before the Faroe Islands Court this girl declared that she met Fornavn Efternavn in 1940 in Thorshavn and that they had intimate relations together on several occasions during May, June, and July 1941 in Thorshavn. According to the medical certificated issued by the County Medical Officer the child was conceived during this period from after the middle of May 1941 to after the middle of June 1941. In her statement the girl maintains that she had no intercourse with other men than Fornavn Efternavn during this period in question. May I suggest that the putative father is asked whether in view of the girl's statement he is prepared to sign the enclosed form accepting responsibility for the child. Should he be unwilling to accept responsibility I suggest that he is asked to state in detail the reasons for his refusal. I ask you, Sir, to accept the assurance of my highest esteem and consideration." Konsulatet, ville derefter med bedste evne forsøge at finde soldaten ud fra de givne oplysninger. Dog var de oplysninger, som konsulatet havde at arbejde med, ofte varierende og utilstrækkelige, da de var baseret på de informationer, som bretlandspigen havde givet. Nogle gange var disse oplysninger kun ubekræftede navne og tjenestesteder. I nogle tilfælde havde soldaten måske løjet om sit navn eller kun brugt et kælenavn, hvilket yderligere komplicerede eftersøgningen. Dette gjorde konsulatets arbejde vanskeligt, og det var ikke ualmindeligt, at soldaten forblev uidentificeret og dermed uden for rækkevidde af myndighedernes juridiske krav. Hvis soldaten blev identificeret og fundet, ville konsulatet give ham et brev fra amtmanden. Soldaten skulle derefter tage stilling til om han ønskede at acceptere faderskabet eller afvise det.

I nævnte sag valgte soldaten at acceptere faderskabet. Det Kongelige Konsulat kunne levere følgende erklæring til Færø Amt: "I Fornavn Efternavn do hereby declare that the statement made by miss Fornavn

Mellemnavn Mellemnavn Efternavn, concerning our relation is correct and that I am prepared to contribute towards the maintenance of her and her child Fornavn Efternavn born on the 14th March 1942, on according with Danish Law.” I tilfælde, hvor soldaten nægtede faderskabet, skulle sagen for retten. Hvis soldaten ikke nægtede at have haft samleje med kvinden, men nægtede at betale bidrag, som i F-Sag 43-1942, blev soldaten kendt bidragspligtig uden videre retsproces. Der hvor soldaten ikke nægtede at have haft samleje med en bretlandspige, men nægtede fordi hun havde haft samleje med flere ved graviditetsperioden, skulle sagen ligeledes til retten. F.eks. ser vi i sag F-sag 40-1943 hvordan en bretlandspige har fraterniserede med to soldater til soldaterdans ved omtrent samme tidspunkt, og ved forskellige tidspunkter haft begge soldater hjemme hos sig og haft samleje. Hun stævnedes kun soldat 1, da hun sagde at barnet lignede ham. Soldat 2 blev involveret da samlejerne har været så tæt på hinanden at han ikke kunne udelukkes som fader. Skønt at bretlandspigen sagde at hun allerede var gravid med soldat 1 da hun havde samleje med soldat 2, og at to mandlige vidner kunne attestere sandheden derfor, blev begge soldater erklæret bidragsforpligtigende. Dette skyldes at en blodprøve, fra Retsmedicinsk Institut i London, konkluderede at begge mænd kunne potentielt være faderen.

En vedholdende problemstilling i tiden før digitaliseringen var, at det ikke var lige til at finde soldaten. Det skete ofte, at de oplysninger, som bretlandspigen besad, ikke var tilstrækkelige til at identificere soldaten, selvom hun havde hans fulde navn. I nogle tilfælde havde soldaten måske løjet om sit navn eller kun brugt et kælenavn, hvilket yderligere komplicerede eftersøgningen. Når politiet skulle identificere soldaten, henvendte de sig først til HQ – Skansin, hvor den britiske ledelse for Færøerne opholdt sig. Her videregav politiet de oplysninger, de havde fået fra bretlandspigen, til ledelsen, som derefter skulle forsøge at identificere soldaten. Det var ikke altid lige til. For eksempel ser vi i F-Sag-27-1943, hvordan en garnisonsadjutant måtte skrive tilbage til politiet med følgende besked: ”I have to acknowledge receipt of your letter nr. F.27/34 of 6th November, 1944 and in reply regret to state, that without further particulars such as his camp etc., I am unable to obtain the desired information.”

I netop denne F-Sag-27-1943 ser vi, hvordan Amtet både havde været i kontakt med den britiske garnisonsledelse samt Det Kongelige Konsulat. Politiet kontaktede derefter bretlandspigen for at hente yderligere informationer om soldaten for at kunne identificere ham: ”Da de trods Henvendelser ikke har villet oplyse nærmere til Udfindelse af Faderen til det af Dem. 28. August 1943 fødte barn, Corporal Fornavn Mellemnavn Efternavn, anmodes De herved ok at give Møde paa Politikontoret Lørdag D. 25 November 1944 Kl. 11 Formiddag. De er pligtige til at give de oplysninger. De er i stand til, og det vil være saavel i Deres som i Deres Barns Interesse, at Sagen kan gennemføres. Fornavn Mellemnavn Efternavn har forgæves været eftersøgt i England, idet de oplysninger, De tidligere har givet, ikke har været tilstrækkelige til at finde ham. Saafernt De ikke giver møde d. 25. November maa de enten forvente Indkaldelse til Retten, eller at Sagen ikke kan føres videre paa grund af utilstrækkelige oplysninger.” De oplysninger, som amtmanden kunne give til Konsulatet, kom fra bretlandspigen, og nogle gange var disse oplysninger sparsomme, hvilket resulterede i,

at Konsulatet ikke formåede at identificere soldaten ud fra de givne oplysninger. I sådanne tilfælde ville sagen blive henlagt, da man hverken kunne identificere den mand, som bretlandspigen fortalte om, eller lokalisere ham ud fra de informationer, som var givet. I tilfælde, hvor soldaten kunne identificeres, og bretlandspigens historie samt tidslinje mellem samleje og fødsel lød troværdig, og hun kunne dokumentere kontakten via breve, behøvede soldaten ikke at være til stede eller overhovedet få af vide at han var blevet stævnet. Det ser vi i F-Sag-21-1943. Her blev en soldat erklæret fader og bidragsforpligtet uden, at det havde været muligt for hverken Færø Amt eller Det Kongelige Konsulat at lokalisere ham. Retsvæsenet valgte at stadfæste faderskabssagen på følgende begrundelse: "Thi kendes for ret: Saafremt Sagsøgerinden Fornavn Mellemsnavn Efternavn med sin Ed bekræfter, at Sagsøgte Fornavn Efternavn i Tiden fra den 24. Maj til den 27. Juli 1942 har haft samleje med hende, bør Sagsøgte anses som bidragspligtig til Sagsøgerinden og det af hende den 18. Marts 1943 udenfor Ægteskab fødte barn. Aflægger Sagsøgerinden ikke saadan Ed, bør Sagsøgte for Tiltale i denne Sag fri at være."

Det vil altså sige, at det eneste, der som sådan set skulle til i denne sag, for at en soldat blev stadfæstet som fader, var bretlandspigens edsaflæggelse. Årsagen til, at retten i denne sag valgte at gøre det på denne måde, kan være, at man gik ud fra princippet, at faderskabet altid skulle stadfæstes, når bretlandspigen havde et navn, som kunne identificeres. Retten vægtede derfor stadfæstelsen højere end, om hvorvidt soldaten var til stede eller bevidst om sagen. Retten skriver videre, i F-Sag-80-1944 at: "Retten berammede herefter nyt Retsmøde i Sagen til Afholdelse Mandag den 26. August 1946 Kl. 1.30 til aflæggelse af den Sagsøgerinden ved denne dom paalagde Ed." Princippet om, at faderskabet altid skulle stadfæstes, skabte retsmæssige finurlige situationer, ligesom i F-Sag-21-1943, hvor bretlandspigen blot skulle aflægge en ed for at stadfæste faderskabet. Derudover skabte dette stadfæstelsesprincip andre situationer, som kunne have katastrofale konsekvenser for bretlandspigerne. Selvom det ikke står eksplicit, giver sagsakterne et samlet indtryk af, at myndighedernes vedholdenhed med at fastlægge faderskabet også indebar et økonomisk aspekt. Det er ikke muligt præcist at identificere, hvor dette økonomiske aspekt kommer til udtryk, men det synes klart, at der fra myndighedernes side var en stærk vilje til at overdrage børnebidraget til faderen. En indikation herpå kan ses i tilfælde som F-sag 40-1943, hvor to soldater blev erklæret som fædre og gjort bidragspligtige, selvom det biologisk set er umuligt at have to fædre. Samtidig blev en britisk soldat i F-Sag-21-1943 erklæret bidragspligtig uden overhovedet at være blevet informeret om retssagen. En tredje indikation kan ses i Sag-69-1944/45, hvor svaret til bretlandspigen var: "Under Henvisning hertil skal man meddele, at det i Lovgivningen er foreskrevet, at det altid skal søges fastslaaet, hvem der er Fader til et udenfor Ægteskab født Barn, eller, saafremt Betingelserne for Faderskab ikke er til Stede, hvem der er bidragspligtig til Barnet." Dette udsagn understreger, at lovgivningen krævede, at man altid skulle finde ud af, hvem der var bidragspligtig til barnet. Dette kunne have flere motivationer. For det første ønskede man at undgå enlige mødre med finansielle kvaler, hvilket kunne føre til yderligere sociale problemer. For det andet slap myndighederne for den økonomiske byrde, det var at forsørge disse børn med statslige midler. Ved at pålægge

faderen ansvaret for børnebidraget sikrede man, at staten ikke skulle bære omkostningerne ved at forsørge børnene, hvilket var en væsentlig overvejelse i en tid med begrænsede offentlige ressourcer.

Derudover, i de tilfælde hvor man ikke kunne lokalisere soldaten, men alligevel stadfæstede faderskabet, ville den økonomiske byrde overgå til konsulatet. Kildematerialet viser også udveksling af pengebeløb mellem London og København, hvilket indikerer, at betalingsbyrden enten kunne ligge i London eller København. For eksempel ser vi i F-Sag 76-1944, skrevet den 30. november 1946: ”Man skal herved anmode Kontoret om at ville overføre Modværdien af L2.10.6d i dansk Mønt til Udenrigsministeriets Kassererkontor, Christiansborg Slot, København. Beløbet drejer sig om Udgifter, som det kgl. danske Generalkonsulat i London har afholdt i Anledning af Forkyndelse af Stævning i Faderskabssag Nr. 80/1945:²⁰³ Frøken Fornavn Mellemsnavn Efternavn, Thorshavn, mod Fornavn Mellemsnavn Efternavn, Norwich, England, og bedes debiteret Finanslovskonto 1946/46 (Justitsministeriet)”. Denne økonomiske motivation kan i hvert fald forklare, hvorfor myndighederne var meget ivrige efter at finde og identificere fædrene, selvom det ofte krævede omfattende og tidskrævende eftersøgninger. Kildematerialet viser, at der blev gjort betydelige anstrengelser for at spore soldaterne, selv når oplysningerne var sparsomme eller unøjagtige.

Når det kom til at få etableret faderskabet, var det ikke noget, som bretlandspigerne selv havde ejerskab over at få stadfæstet eller ej. Det var ikke muligt at lade faderskabet stå udefineret. Retsprocessen skulle gennemføres, indtil man havde fundet soldaten og fundet en løsning, enten ved at han selv accepterede faderskabet, ved at det blev pålagt ved lov, eller ved at man havde prøvet alle tilgængelige muligheder. Bretlandspigen kunne heller ikke melde sin udeblivelse. Hun skulle igennem og gå i retten om hun ønskede det eller ej, f.eks. ser vi i F-Sag-80-1944 hvordan Færøernes ret skriver i en tilsigelse til en bretlandspige: ”Udeblivelse uden oplyst lovligt Forfald kan bevirke, at Retten lader Dem afhente med Magt” I sag F-Sag-69-1944/45, skriver en bretlandspige, at hun ikke ønsker at sagen skal fortsætte og at hun gerne vil have sagen henlagt. Dog får hun et svar fra Færøernes Retskreds om: ”I en hertil indsendt Skrivelse har De frabedt Dem, at Stævning i Faderskabssag Nr. 69/1945 mellem Dem og Fornavn Efternavn offentliggøres, ligesom De har udtalt, at De ønsker, at Sagen bortfalder. Under Henvisning hertil skal man meddele, at det i Lovgivningen er foreskrevet, at det altid skal søges fastslaaet, hvem der er Fader til et udenfor Ægteskab født Barn, eller, saafremt Betingelserne for Faderskab ikke er til Stede, hvem der er bidragspligtig til Barnet. Saafremt den angivne Fader ikke overfor Politiet anerkender Faderskabet, skal Sag rejses ved Retten, og saadant Søgmaal er altså uafhængigt af, hvorvidt Barnemoderen ønsker dette eller eventuelt ønsker, at Sag ikke anlægges.” Bretlandspigen her nævner, at hun ikke ønsker, at sagen offentliggøres. Det, hun henviser til, er, at i de tilfælde, hvor soldaten ikke kunne lokaliseres, besluttede Amtet at foretage eftersøgninger via annoncer i Dimmalætting og Statstidende. En beslutning, som senere er blevet anset som kontroversiel. Et eksempel på en beslutning på at udgive eftersøgninger i Dimmalætting og Statstidende gives af Færøernes Retskreds i F-

²⁰³ Arkivalierne kalder sagen for F-Sag 76-1944, selvom denne skrivelse kalder sagen for 80/1945

Sag-76-1944: ”Idet Retten efter det saaledes oplyste ma antage, har Retten i Medfør Retsplejeloven § 456 f og § 160 besluttet af foranledige offentlig Indstævning af Sagsøgte, saaledes at Stævning vil være at indrykke saavel i ”Statstidende” som i ”Dimmalætting”, jfr. Kundgørelse Nr. 2 af 9maj 1940, og saaledes at et Eksempplar af Stævningen i Medfør af Retsplejelovens § 160, 2. stykke, eller denne Analogi vil være at tilsende Sagsøte i anbefalet Brev under den foran angivne, senest kendte Adresse” ²⁰⁴ Problemet at lave eftersøgningerne i annoncen var, at de britiske soldater hverken kunne færøsk eller dansk og ikke befandt sig på Færøerne eller i Danmark for at kunne læse de aviser, de ikke forstod alligevel. Eftersøgningerne i aviserne forsøgte at finde en mand, der ikke kunne forstå sproget, som annoncerne var skrevet på, og som heller ikke opholdt sig i de lande, hvor annoncerne blev udgivet. Soldaten havde derfor ingen chance for at vide, at han blev efterlyst i aviserne. Annoncerne var derfor et helt og aldeles ugennem tænkt forsøg på at finde soldaten.

Faktisk havde avisartiklerne kun den effekt, at den færøske befolkning kunne identificere bretlandspigerne, hvilket betød, at hele deres faderskabssag, der i forvejen blev betragtet med skam, skulle offentliggøres i Færøernes mest læste dagblad samt Danmarks officielle meddelelsesblad. Dette medførte, at et bredt spektrum af læsere - fra familie og venner til bekendte, kollegaer, naboer og endda fremmede - kunne læse om bretlandspigernes situation. På denne måde blev private anliggender, som normalt kun berørte bretlandspigen og den britiske soldat, gjort til et offentligt spektakel. Derfor, ikke nok med at bretlandspigen havde forbrudt sig på de gældende seksualmoraliske normer og værdier, som havde religiøse undertoner, så var deres synd blevet reklameret til offentligheden i alles åsyn. Det antages, at den økonomiske motivation har været årsagen til, at amtet besluttede at udstede eftersøgninger og gøre alt, hvad man kunne, for at finde og etablere faderskabet. Samtidig betød det også, at for de mest uheldige bretlandspiger, som fødte et barn uden for ægteskabet, startede fødslen en uundgåelig proces. Fra det øjeblik jordemoderen sendte oplysningerne til myndighederne, begyndte de administrative hjul at dreje. Først ville politibetjenten opsøge hende for at få intime informationer, hvilket i sig selv kunne være en ubehagelig oplevelse. Derefter ville myndighederne oprette en sag, hvor faderen skulle findes og faderskabet fastlægges. Dette indebar, at hun skulle møde både hos sognefogeden og i retten for at blotte de mest intime detaljer om sit privatliv til fremmede mennesker. Og selvom hun ikke ønskede, at sagen skulle fortsætte, var det ude af hendes hænder – hendes mening om sagen var i realiteten irrelevant. Det hele ville kulminere i, at hendes navn og hendes spædbarns navn blev udgivet i aviserne til offentlig skam og skue.

I foråret 1946 blev 30 af sådanne annoncer udgivet i Dimmalætting og Statstidende under navnet ”STÆVNINGER i Faderskabssager”. To dage efter den originale udgivelse blev de udgivet igen. Ved efteråret ville de igen blive udstillet, da ”forkyndelse af Dom” blev udgivet to gange med to dages

²⁰⁴ Det har ikke været mig mulig at finde et afskrift af Retsplejeloven fra 1940-1945.

mellemrum. Det vil sige, at de blev udstillet i alt fire gange.²⁰⁵ I alt, blev der i månederne og årene efter krigen offentliggjort 184 annoncer og forkyndelser.²⁰⁶ Omfanget af annoncerne betød også at hele avissider blev dedikeret til disse eftersøgningsannoncer og forkyndelser, som, selvom de var individuelt udformet, fulgte den samme grundlæggende skabelon. Ofte hændte det af to dage senere blev de gentrykt.²⁰⁷ Et eksempel på, hvordan en sådan eftersøgningsannonce kunne se ud, er følgende: ”Herved indstævnes britisk Soldat (Kanonier) Fornavn Efternavn, der er hjemmehørende i Belfast i Irland og har gjort Tjeneste paa Færøerne i A. Troop 11th Ulster L.A.A. R.A.. men hvis nuværende Opholdssted er ukendt. til som Sagsøgt at møde i Færøernes Ret onsdag den 22. Maj 1946 Kl. 10 Formiddag paa Tingstedet i Thorshavn paa Færøerne. Sagsøgte paastaas principalt anset som Fader til det af Sagsøgerinden frk. Fornavn Mellemlavn Efternavn, Nordregöte. den 10. Oktober 1944 fødte Barn Fornavn Efternavn. Subsidiært anset som bidragspligtig til Sagsøgerinden og Barnet efter Lov Nr. 131 af 7.Maj 1937. Paastanden støttes paa, at Sagsøgte i Avlingstiden har haft Samleje med Sagsøgerinden paa Færøerne. Stævnevarslet er 6 Uger. Sorenskriveren (Dommeren) paa Færøerne, Thorshavn, den 23. Marts 1946”.²⁰⁸

For de involverede bretlandspiger var denne proces både ydmygende og udmattende. Ud over den psykiske belastning ved at skulle udstille deres privatliv offentligt, blev de også ofte mødt med social stigmatisering fra deres lokalsamfund. Størstedelen af bretlandspigerne kunne slippe fra stigmatisering, da de enten ikke var blevet gravide eller havde giftet sig med en britisk soldat og dermed overholdt de traditionelle normer. Men for de bretlandspiger, som havde fået barn udenfor ægteskabet, klappede den sociale fælde. Det var ikke usædvanligt, at de blev betragtet som udstødte, og mange kvinder oplevede, at deres ry og fremtidige muligheder blev alvorligt skadet. For de bretlandspiger, som formåede at finde en ægtemand og forsøge at komme videre i livet og lægge det hele bag sig, betød offentliggørelsen, at såret blev åbnet igen. Hvis de kun var kendt som bretlandspigen lokalt, men havde en vis anonymitet i andre bygder, blev dette nu forpurret. Hele landet vidste nu, at de var bretlandspiger, som havde fået et barn uden for ægteskabet. De offentlige eftersøgningsannoncer, som de blev udsat for, var særligt invasive. De gjorde deres privatliv til offentligt eje og inviterede til sladder og fordømmelse, ikke kun fra deres omgivelser, men fra hele landet. Alle, som de nogensinde havde kendt, kendte eller ville kende, ville vide, hvad de var.

De Udstødte og Krigsbørn

I tilfælde, hvor bretlandspigerne ikke havde formået at sikre sig en forlovelse og vielse med deres britiske kæreste eller romantiske forhold, og deres forhold havde ført til graviditet, var stigmatiseringen stor. De kvinder, som af forskellige årsager var blevet efterladt – nogle fordi deres kæreste var faldet i krigen, eller fordi han ikke ønskede at genoptage kontakten – stod derfor alene med et barn, som de skulle forsørge. På grund af

²⁰⁵ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S 135

²⁰⁶ Krigsbørnini | Kringvarp Føroya 01:15

²⁰⁷ Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S 135

²⁰⁸ Dimmalætting udgivelse

ydmygelse og en fremtid med skam og udstødelse blev presset for meget. Mange havde problemer med at finde arbejde, da arbejdsgivere ikke ønskede at ansætte "skøger" og "horer". Derfor valgte mange kvinder at rejse til Island for at slippe for chikane og finde arbejde, så de kunne forsørge deres barn. Dette valg traf Alberts mor. Albert, som ikke er hans rigtige navn, er yngste søn af en bretlandspige og lillebror til hendes krigsbarn. Han er i dag i 60'erne og har boet i Danmark i 30 år, hvor han nu er bosat i Jylland. Han fortæller at hans mor kom fra den lille bygd kaldet Norðagøtu (Nordregøte), hvor hun efter sin graviditet blev udstillet som en af byens skøger. Det hjalp heller ikke på familiens omdømme, at begge søstre i en søskendeflok bestående af fire brødre og to søstre blev gravide med britiske soldater, som efterfølgende forlod dem. Albert fortæller: "Min mor var blevet gravid med min storebror af en britisk soldat som havde forladt hende. Hun må have været cirka 19 år gammel. Byen var ikke særlig rar ved hende. Hun var jo nummer to af familiens unge piger som var blevet gravid med soldaterne dengang. Morfar var rasende. Jeg fik fortalt, at hun ikke kunne få arbejde i Norðagøtu eller omegn, ikke at hun gad, for det betød at hun konstant skulle høre på alle mulige forfærdelige øgenavne som både børn og voksne synes at skulle lufte til hende. Så hun tog min storebror og efterlod ham på et børnehjem i Vestmanna. Det har min storebror og jeg grint meget over flere år efter, for

hvem fanden vil bo i Vestmanna? Nå, men efter at hun havde efterladt min bror der, rejste hun til Island for at tjene. Der var hun i nogle år, indtil hun mødte min far dér, som også var færing og kom fra Fuglafjørður (Fuglefjord). Sammen rejste de tilbage og bosatte sig i Fuglafjørður, blev gift og hentede min storebror hjem fra Vestmanna."²⁰⁹ Men ikke alle mødre vendte tilbage til deres tidligere liv på Færøerne. Nogle valgte at bryde alle bånd til deres fortid, inklusiv deres barn. Peters mor var en af disse kvinder. Hun valgte at gå i eksil og var en af dem som overlod sit barn til slægtninge eller velvillige fremmede, for aldrig at vende tilbage eller give lyd fra sig igen. Peter, som ikke er hans rigtige navn, er i dag en ældre mand med syns- og hørelsesvanskeligheder. Han har boet i Danmark i årtier og bor nu på et plejehjem. Han har valgt at forblive anonym for at undgå genkendelse, da hans opvækst som krigsbarn var traumatiserende. Men han ønsker stadig at fortælle omstændighederne af sin fødsel: "Min mor var som ung pige kæreste med en skotsk soldat. De var ikke gift eller noget. De var sammen i en periode, indtil min mor blev gravid med mig. Da min far fik den nyhed, skulle han have brudt kontakten. Hendes far var vred, revsede hende og var meget efter hende for at blive gravid udenfor ægteskabet - også endda med en skotsk soldat som var stukket af. Så da hun fødte mig, gav hun mig bort fjorten dage senere, rejste til Island og blev aldrig hørt fra igen. Mine bedsteforældre ville ikke have noget med mig at gøre, hvilket gjorde at jeg endte hos en sød ældre dame. Det var hende som opfostrede mig, og fortalte mig omstændighederne af min fødsel. Da jeg blev voksen, forsøgte jeg at opsøge min far, som jeg sporede til Frankrig, hvor ham og hans familie havde bosat sig efter krigen. Men de ignorerede mine forsøg på kontakt. Jeg har aldrig haft forbindelse til min mor heller. Det er ikke noget, jeg rigtig har talt med nogen om, ikke engang min kone, kun lidt med min datter. Det har påvirket mig meget, at jeg aldrig har haft kontakt til

²⁰⁹ Anonym færøsk mand, bror til krigsbarn (Albert). Personligt interview. 11. marts 2024.

min 'rigtige' familie, for det var jo ikke min skyld, at jeg blev født under de omstændigheder som jeg gjorde. Jeg har dog været omgivet af gode mennesker gennem livet, så på den måde har jeg været heldig.”²¹⁰ For nogle fyldte det at være krigsbarn lidt i deres liv. For eksempel fortæller en bedste ven af et krigsbarn, at de brugte al deres tid sammen både i skolen og i fritiden, og efter hans oplevelse var der ingen, der var efter krigsbarnet, eller de andre krigsbørn, som befandt sig i Fuglafjørður. Det var simpelthen ikke noget, man talte om. Krigsbarnet var kendt som stedfarens søn, og det var sådan, det var.²¹¹ Denne tavshed og accept i visse lokalsamfund kunne være en beskyttende faktor for krigsbørnene, som ellers kunne have været udsat for betydelig social stigmatisering. Det viser, at selvom der var en generel tendens til stigmatisering af børn født uden for ægteskab, var der også variationer afhængigt af lokale forhold og individuelle oplevelser.

Selvom nogle krigsbørn oplevede en relativt normal opvækst, var det langt fra tilfældet for alle. Mange af disse krigsbørn, blev udsat for chikane og udstødelse. Deres mødre undgik ofte at tale om børnenes fædre, hvilket resulterede i svar, der typisk blev givet i form af tavshed, opdigtelser eller fortællinger om, at faren var faldet i kamp. Nogle gange blev det direkte sagt, at ham talte man ikke om: ”Mor ville aldrig tale om far. Alt, hvad jeg ved om far og hende, ved jeg fra andre og især fra mine tanter. De har ofte talt om det, men fra mor har jeg ikke fået at vide noget som helst.”²¹² Dette tavshedsmønster var ofte begrundet i skam. Børnene blev sat i bås, hånet og havde sjældent nogen at søge hjælp hos.²¹³ De fik tildelt særlige øgenavne som 'krigsskrambul' (krigskrammel), 'hóraungi' (horeunge) og 'kloddafyl' (lazaron - pjaltefyr/pjaltetøs), leysingabarn - (Løsbarn, barn født i en løst forhold - ikke gift - uægte barn). Disse øgenavne påvirkede krigsbørnene dybt; de blev stigmatiseret, set ned på og offentligt omtalt med disse nedværdigende navne. Den sociale udstødelse og chikane, som disse børn oplevede, havde alvorlige konsekvenser for deres selvværd og identitetsdannelse. De voksede op i en atmosfære af skam og hemmeligholdelse, hvor deres eksistens konstant blev betvivlet og de blev set som uønskede eller mindre værdige medlemmer af samfundet. Mange af disse børn bar på en følelse af at være anderledes og uønskede, hvilket påvirkede deres evne til at knytte bånd og føle sig trygge i deres omgivelser. Et af de børn var krigsbarnet Sylvia Gunnarstein: ”Da jeg voksede op, var det ikke lykkeligt at være barn født uden for ægteskabet. Det satte dybe spor og har haft stor indflydelse på mit liv. Jeg tror, at hvis ikke havde haft så gode omgivelser, ville den psykiske belastning have været betydeligt større. Jeg voksede op i et godt og trygt hjem. Både min mor, bedstemor, bedstefar, morbrødre og hele familien var utroligt gode ved mig, og jeg manglede intet i min opvækst. Børnene mobbede mig forfærdeligt. Jeg blev mobbet og hånet fordi min far var engelskmand. De kunne være grusomt grove og råbe efter mig, at jeg var en horeunge, løsbarn og lignede. Det var ikke kun børnene som, der var efter mig. Det var også de voksne. Det vil sige, at både voksne kvinder og mænd af disse børn kunne være lige så onde i munden som børnene. I skolen blev jeg ofte skubbet

²¹⁰ Anonymt færøsk mandligt krigsbarn (Peter). Personligt interview. 7/2 2024.

²¹¹ Anonym færøsk mandlig bedste ven til krigsbarn. Personligt Interview 30/5-2024.

²¹² Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígunum S.103

²¹³ Krígsbørnini | Kringvarp Føroya 01:08

til side af de andre børn. Når det for eksempel var tid til at lege, fik jeg som regel ikke lov til at være med: ”Du må ikke være med, du løsbarn” råbte børnene. Heldigvis havde jeg mine, som forsvarede mig. Lærerne gjorde ikke forskel på os, men de greb ikke ind, når jeg blev mobbet. Det var utroligt svært at blive mobbet så meget. Jeg følte, at jeg ikke var god nok, og at jeg ikke var som de andre børn. Ofte var jeg meget ked af det og følte mig underlegen i forhold til de andre børn.”²¹⁴ Det var ikke ualmindeligt, at voksne mennesker ville råbe efter krigsbørnene på gaden og bede dem skrubbe hjem til deres 'horemor', da de anså krigsbarnet for at være et uønsket syn i gadebilledet. Et lignende eksempel bliver fortalt af Frank Davidsen. Han beskriver en situation, hvor han som barn står ude foran en kammerats hus, da en voksen mand henvender sig til ham med ordene: ”Títt kloddafyl, slepp tær heim blæsa,”²¹⁵ hvilket oversat betyder ”Dit pjaltfyr, skrub hjem til blæseren”²¹⁶ (Franks mor). Heri skal blæseren forstås som en der yder oralsex.

I et lille samfund, hvor alle kender hinanden, og anonymitet ikke findes, bliver enhver handling husket. Sladder var en faktor, og krigsbørnene bar konstant på en stor rød pil, der pegede på dem. De blev stempet på en måde, de ikke kunne undslippe, mærket af en skam, de ikke havde forårsaget og ikke kunne vaske af. Ved konflikter blev deres baggrund fremhævet og brugt som argumentation for at de var født forkert og dømt til aldrig at blive en god borger. Hvis de begik fejl, bekræftede det blot samfundets forudindtagne overbevisning om, at krigsbarnet aldrig ville udvikle sig til noget godt. Ronald Poulsen fortæller hvordan han blev gjort til syndebuk for alle bygdens ulykker, især når problemer opstod, og fuldstændig information manglede. Han var altid den første, mistanken faldt på under uroligheder. Han beskriver en episode, hvor han kom i klammeri med en klassekammerat i skolen. Konsekvensen var, at hans klasselærer irettesatte ham foran hele klassen, skarpt og ydmygende, med beskeden om, at 'sådanne horeunger som ham aldrig ville blive til noget godt.’²¹⁷

At sige, at bretlandspigerne, som fik krigsbørn, blev et tabu, er en underdrivelse. Tabuet kunne være så fremtrædende, at i situationer, hvor en bretlandspige havde giftet sig igen og fået flere børn med sin nye mand, kunne krigsbarnets søskende være helt uvidende om, at deres ældste søskende var et krigsbarn. Dette tabu var dybt forankret i samfundet, hvilket betød, at intet blev sagt offentligt, medmindre det var for at håne vedkommende. Et kulturelt karakteristika på Færøerne er tavsheden. Denne tavshed betød ofte, at familiemedlemmer ikke kendte til deres egen families omstændigheder. Hemmeligheder blev holdt tæt, og selv inden for familierne blev der sjældent talt om fortiden, især når det gjaldt krigsbørn. Dette sociale stigma og den medfølgende tavshed skabte en atmosfære af skam og usynlighed for de berørte familier, som måtte navigere gennem en kompleks blanding af sociale normer og personlige relationer. Et eksempel på, hvordan tabuet lod søskende leve i uvidenhed, før andre fortalte dem sandheden, er Anna, som først fik besked om, at hendes storebror var et krigsbarn, i sine tidlige teenageår. Anna fortæller: ”Jeg havde faktisk ingen anelse om,

²¹⁴ Didriksen, Kirsten: *Kærleiki undir krígum* S. s.82-83

²¹⁵ *Krigsbørnini* | *Kringvarp Føroya* 20:19

²¹⁶ *Krigsbørnini* | *Kringvarp Føroya* 26:43

²¹⁷ *Krigsbørnini* | *Kringvarp Føroya* 24:43

at min storebror var et krigsbarn, og min far ikke var hans biologiske far - for de kaldte jo hinanden far og søn, og han bar jo også fars efternavn. Jeg fik først sandheden af vide, da jeg var cirka fjorten år gammel. Der havde været en masse hvisken og sladren i krogene på skolen. Men jeg tænkte at det nok ikke havde noget med mig at gøre. Det var først under det store frikvarter i skolegården, at jeg indså at det var mig man hviskede og fniste om. Jeg sad på en bænk i skolegården sammen med nogle veninder, da der pludselig kom nogle piger hen, og mens de fniste, fortalte de mig at min storebror faktisk ikke var min 'rigtige' storebror. Den udtagelse vakte meget forvirring og undren hos mig, for jeg havde ikke den fjerneste anelse om hvad de i alverden mente med det. Så efter at jeg havde fået fri og var gået hjem, begyndte jeg at spørge ind om min storebror, som på daværende tidspunkt var til søs med far. Min mor sagde ikke noget, men jeg kunne mærke at min spørgen gjorde hende urolig. Det var dér min storesøster tog mig og min anden bror ind i et andet rum, og fortalte at vores mor havde været kæreste med en britisk soldat under krigen, og at vores storebror var soldatens biologiske søn, og at vores far opfostrede ham som sin egen. Hun fortalte også, at soldaten var taget tilbage til Storbritannien efter krigen og at mor aldrig havde hørt fra ham siden, men at hun efterfølgende havde erfaret at soldaten allerede var gift og havde børn i Storbritannien, inden han var blevet udsendt til Færøerne. Jeg kan huske, at vores bror blev rasende over at mor havde været sammen med en anden mand før far. Jeg reageret selv anderledes. For jeg tænkte, at uanset hvad andre måtte sige, ville min storebror altid være min storebror, uanset om nogen kaldte ham 'halvbror' eller noget andet. Jeg kan ikke huske om jeg nogensinde fortalte ham, at jeg vidste at han var et krigsbarn, men for mig var det jo også ligegyldigt - jeg elskede ham som han var.”

Anna fortæller dog endvidere at der dog kunne være nogle problematikker i familiedynamikken. Hvor det at være stedsøn og krigsbarn, når der også var biologiske sønner, kunne have sine problemstillinger især når alkohol spillede en faktor: ”Min storebror var 22 år ældre end jeg, hvor min far var 54 år ældre end mig. Jeg husker min storebror som mere end en far for mig, og min far mere som en bedstefar. Min storebror var krigsbarn, som min mor havde fået med en britisk soldat, og var derfor ikke min fars biologiske søn. Min storebror rejste ud i verden allerede som 15-årig. Når han kom hjem, havde han altid gaver med. Han storforkælede os og helst mig, sin yngste lillesøster. Vi har et fantastisk sammenhold i søskendegruppen, som helt sikker skyldes min storebror. Jeg husker en episode, hvor min storebror var hjemme fra fiskeri, jeg har været cirka 16-17 år. Der blev drukket en del, for vores barndomshjem var et sted, hvor alle var velkomne, også dem der kunne lide en tår over tørsten. Min bror havde nok fået lidt for meget at drikke og endte med at komme op at toppes med min far, som også havde fået en snaps eller to for meget. Det de toppedes om, var min anden bror, som var min fars eneste biologiske søn. Min mor og far havde mistet en dreng til vuggedøden et år før min yngste bror blev født. Så vores ældste bror oplevede, hvordan hans lillebror, blev forkælet og forfordelt i forhold til resten af søskendeflokken. Et lille eksempel på det kunne være, at når vi spiste ved aftensmadsbordet, og min yngste bror ikke var hjemme, skulle de bedste stykker kød gemmes til ham. Men denne aften ryger temperamenterne helt op, og midt i skænderiet flyver det ud af min fars mund:

”din horeunge.” Mor fik skilt dem ad og tog sig af far mens hun bad mig tage mig af min bror. Grædende gik vi begge op på loftet, hvor jeg fik ham lagt i seng, og så på hvordan min storebror græd sig selv i søvn. 40 år efter denne episode berører det mig stadigvæk og kan endnu bringe mig til tårer! Et eller andet sted var min storebror jo jaloux på sin lillebror; ellers kunne han bare ikke udholde den forskelsbehandling der var i søskendeflokken.”²¹⁸

Som krigsbarn på Færøerne har livet ikke altid været let. Mange havde heldigvis en god familie, som gav dem kærlighed. Dog måtte de ofte stå over for mobning, hån og udskammelse, hvilket fik dem til at føle sig som dårligere mennesker. Men noget, der går igen, som både Ronald Davidson og Sylvia Gunnarstein beskriver, er ensomheden. Den færøske tabu- og tavshedskultur gjorde, at mange krigsbørn ikke vidste før senere i livet, at der var andre som dem.²¹⁹ Gunnarstein fortæller: ”Fortrydelsen og det usagte plagede mig som barn. Jeg kan ikke forestille mig andet, end at det har pint alle andre børn, der havde en lignende opvækst som mig. Og en af de værste ting var, at jeg ikke havde nogen at tale med.”²²⁰ Denne tabu- og tavshedskultur skabte en isolering for krigsbørnene, der forstærkede deres følelse af anderledeshed og mindreværd. Mange af dem bar byrden af deres forældres valg, og blev straffet for noget de ikke havde gjort, og uden at have nogen at dele deres smerte og forvirring med. Det var ikke blot en personlig ensomhed, men en kollektiv stilhed, der gjorde det svært at finde fællesskab og forståelse. Isoleringen betød, at krigsbørnene ofte følte sig som outsiders i deres egne samfund. De blev mødt med mistro og fordomme, hvilket gjorde det næsten umuligt for dem at opnå en følelse af normalitet. Tavsheden omkring deres oprindelse betød, at de ikke kunne finde trøst hos andre, der delte deres oplevelser, og de blev derfor nødt til at bære deres byrder alene. Desuden var der en udbredt mangel på åbenhed og dialog om krigsbørnenes situation, hvilket forstærkede deres isolation. I mange tilfælde blev deres eksistens fortiet eller ignoreret, og deres spørgsmål om deres fædres identitet og historie blev mødt med tavshed eller undvigende svar. Dette skabte en atmosfære af hemmeligheder og uudtalte sandheder, som yderligere marginaliserede krigsbørnene. Samlet set viser denne situation, hvordan den sociale og kulturelle dynamik på Færøerne under og efter krigen påvirkede krigsbørnene dybt. Tabu- og tavshedskulturen skabte en barriere for åbenhed og forståelse, hvilket gjorde det svært for disse børn at finde deres plads i samfundet. Deres oplevelser af isolation og ensomhed er en påmindelse om, hvor vigtigt det er at bryde tavsheden og skabe rum for dialog og fællesskab. Ingen børn skal straffes for noget de ikke selv har været herre over. Som min mormor altid sagde: ”Det må aldrig gå udover børnene.”

Konklusion

Den 12. maj 1940 blev Færøerne besat af Storbritannien. Besættelsen åbnede nye økonomiske muligheder, især for dem, der turde sejle med fisk mellem Island og Skotland. Desuden gav det færingerne chancen for at

²¹⁸ Anonym færøsk kvinde (Anna), søster til krigsbarn. Personligt interview. 10. februar 2024.

²¹⁹ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 103

²²⁰ Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum S. 103

udfordre den eksisterende administrative ordning. På grund af besættelsen gik Færøerne fra at være et dansk amt til at få hjemmestyre, takket være de administrative friheder, som Storbritannien gav færingerne. Dette gjorde det umuligt at vende tilbage til den tidligere amt-ordning. Besættelsen bragte tusindvis af britiske soldater til Færøerne. I 1942 nåede antallet op på 8000, da briterne udvidede deres militære kapaciteter med en luftstation ved Vágur. Soldaterne blev opfordret til at mingle med de lokale, en opfordring, de ofte fulgte af egen lyst, men også for at undgå faroetitis. Selvom deres engagement, havde betydelig succes, var der trods en del af befolkningen som ikke ønskede at interagere med soldaterne, hvor nogle endda så dem som en trussel. Særligt unge mænd var det af denne gruppe som synes at soldaterne overrendte deres byer. Derudover blev det provokerende af at soldaterne fraterniserede med de færøske kvinder. De færøske bretlandspigerne er et tabubelagt emne på Færøerne. Skønnet ud fra øvrigt skandinavisk forskning begået af Terje Pedersen, Anette Warring og Arne Ølands skønsmæssige teorier, kan vi skønne at minimum 800 af Færøernes totale 4863 af aldersgruppen 15-39. Det vil sige at minimum 16% procent af disse kvinder var bretlandspiger. Det særlige ved bretlandspigerne er, at de står i skarp kontrast til tyskerpigerne og generelt de vesteuropæiske kvinder, som fraterniserede med de tyske besættelsestropper under Anden Verdenskrig. Hvor de tyske soldater blev anset som invaderende fjender, blev de britiske soldater opfattet som venlige allierede, der var på Færøerne af legitime årsager. Denne forskel i opfattelsen af soldaterne førte til forskellige dynamikker og konsekvenser for de kvinder, der havde relationer med dem. Tyskerpigerne fraterniserede med en fjende, hvilket gjorde dem til mål for had og mistillid i deres samfund. De blev ofte betragtet som forrædere, der havde vendt ryggen til deres eget land og folk. Efter krigen blev mange tyskerpiger straffet hårdt, både officielt og uofficielt, gennem offentlige ydmygelser, vold og tvangsklipning. Anette Warring's analyser viser, hvordan mange tyskerpiger forsøgte at gemme sig fra samfundet på grund af frygt for repressalier og vold. Denne dybt rodfæstede fjendtlighed skyldtes ikke kun deres relationer med de tyske soldater, men også det faktum, at disse soldater blev set som en direkte trussel mod nationens suverænitet og frihed. På den anden side fraterniserede bretlandspigerne med allierede soldater, som blev betragtet som venner. Dette skabte en mindre fjendtlig atmosfære omkring deres forhold til de færøske kvinder. De britiske soldater blev ikke set som fjender, men som beskyttere, der var der for at sikre øernes sikkerhed. Alligevel oplevede bretlandspigerne social stigmatisering, især hvis de blev gravide uden for ægteskab. Denne stigmatisering var dybt forankret i den færøske kultur og dens strenge seksualmoral, som lagde stor vægt på kvindens ærbarhed og familiens ære. Selvom perceptionen af soldaterne var forskellig, er lighederne mellem bretlandspigerne og tyskerpigerne tydelige i den sociale stigmatisering, de begge blev udsat for. Begge grupper af kvinder måtte leve med samfundets fordømmelse og skam. Mange bretlandspiger, især de, der blev gravide uden for ægteskabet, valgte at selvisolere sig for at undgå samfundets vrede og stigmatisering, ligesom tyskerpigerne gjorde. For begge grupper var der en konstant frygt for repressalier og social udstødelse. Hvor de to grupper adskiller sig mest, er i årsagerne til stigmatiseringen. Tyskerpigerne blev stigmatiseret, fordi de fraterniserede med fjenden, hvilket blev set som en forræderhandling. Bretlandspigerne

blev derimod stigmatiseret på grund af den strenge seksualmoral i deres samfund, som fordømte sex uden for ægteskab. Selvom bretlandspigerne ikke blev betragtet som forrædere, blev deres handlinger stadig set som skamfulde og uacceptable. En væsentlig forskel mellem de to grupper er også den grad af vold og ydmygelse, de blev udsat for. Tyskerpigerne blev ofte ofre for voldelige repressalier og offentlige ydmygelser som tvangsklipning og mærkning. Denne vold var et udtryk for den vrede og foragt, som samfundet følte mod dem for at have haft relationer med fjenden. Bretlandspigerne oplevede ikke samme grad af vold, men den sociale udstødelse og fordømmelse var stadig en hård byrde at bære. Derudover var der også forskelle i de efterfølgende muligheder for integration i samfundet. Efter krigen blev mange tyskerpiger permanent stigmatiseret og havde svært ved at blive reintegreret i samfundet. Bretlandspigerne havde, på trods af stigmatiseringen, en større chance for at blive accepteret igen, især hvis de giftede sig med færøske mænd og dannede traditionelle familier. Man kan sige, at både bretlandspigerne og tyskerpigerne havnede i samme situation, hvor deres land blev besat af fremmede styrker, og begge grupper fraterniserede med besættelsestropperne og blev udsat for stigmatisering. Men hvor de adskiller sig, er i årsagerne til denne stigmatisering, som varierede på grund af opfattelsen af besættelsestropperne. For bretlandspigerne var det ikke en fjendtlig besættelsesmagt, de fraterniserede med, men alligevel måtte de bære byrden af en streng seksualmoral, der dømte deres handlinger hårdt. På trods af forskellene i perceptionen af soldaterne, er den sociale stigmatisering og dens konsekvenser for kvinderne en fællesnævner, der understreger de komplekse dynamikker i besatte samfund under krigen. Til slut må det nævnes, at begge grupper af kvinder ofte blev misforstået og fejlagtigt dømt af deres samtid. De levede i en tid med ekstreme omstændigheder og traf valg, der var præget af disse forhold. Ved at sammenligne bretlandspigerne og tyskerpigerne får vi en dybere forståelse af de sociale dynamikker og kulturelle spændinger, som kvinderne stod overfor under og efter Anden Verdenskrig. Denne sammenligning kaster lys over, hvordan forskellige opfattelser af besættelsestropperne kunne forme de sociale konsekvenser for kvinderne. Ved at vurdere, hvordan konteksten fungerer for kvinder, der fraterniserer med besættelsestropper, kan vi få indsigt i, hvordan et samfund reagerer og tilpasser sig under besættelser, og hvordan det vil påvirke de fraterniserende kvinder.

Litteraturliste

Faglitteratur

- Müller, Eiden: Fem Aar Under Union Jack. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag. 1945.
- Ákesson Filholm, Bjarni: Operation Valentine – Anden verdenskrig på Færøerne. Forlaget Nautilus. 2009.
- Í Skála, Annfinnur. "Føroyar í stríðsárunum." I Frændafundur 7: Fyrilestrar frá íslensk-færeyskri ráðstefnu í Reykjavík, 21.-22. august 2010, redigeret af Magnús Snædal og Turið Sigurðardóttir, 1-38. Reykjavík: Hugvísindastofnun, 2012.
- Reinart, Mina: Vágamentan. Sprotin. 2015.

- Warring, Annette: Tyskerpiger - under besættelse og retsopgør. 3. udgave. Gyldendal. 2017.
- Juel Arge, Niels: STRÍÐSÁRINI VI.
- J.P. Trap: Danmark, 3. udgave, bind 5,
- Brønsted, Johannes, Gedde, Knud: De Fem Lange Aar. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag. 1947.
- Miller, James: The North Atlantic Front. Birlinn Limited 2003.

Erindringslitteratur

- Mortensen, Elin: Barn Undir krígum. Føroya Lærafelag. 1990.
- Didriksen, Kirsten: Kvinnur undir krígum. Forlaðig Login 1995.
- Didriksen, Kirsten: Tey vóru ung undir krígunum. Forlaðig Login 1996.
- Mortensen, Elin: Ljósini sloknað - Ung Undir Krígunum. Bókadeild Føroya Lærarafelags. 1996.
- Didriksen, Kirsten: Kærleiki undir krígum. Forlaðig Login 1997.

Presselitteratur

- Dimmalætting, udgivesnummer
- The Scotsman, 22/01-44 "Faroetitis: Army fights Bredom among Troops"
- The scotsman

Mediekilder

- Dokumentar: Krígsbørnini 1/2: [Krígsbørnini | Kringvarp Føroya \(kvf.fo\)](#) 15-03-2018.
- Dokumentar: Krígsbørnini 2/2: [Krígsbørnini | Kringvarp Føroya \(kvf.fo\)](#) 22-03-2018.

Primære Interviews

- Anonym færøsk mandligt krigsbarn (Peter). Personligt interview. 7. februar 2024.
- Anonym færøsk kvinde, søster til krigsbarn (Anna). Personligt interview. 10. februar 2024.
- Wilson, Louis, krigsbarn af krigsbrud og britisk soldat. Personligt interview. 18. februar 2024.
- Anonym færøsk mand, bror til krigsbarn (Albert). Personligt interview. 11. marts 2024.
- Anonym færøsk mandlig bedste ven til krigsbarn. Personligt Interview 30. maj 2024.

Arkivalier

- PRO. WO 106/3020. Orders for N.O.I.C. / dvs. Naval Officer in Command. / Faroe Islands
- I PRO- WO 106/3024. Reports by officers visiting the Faroe Islands.
- I PRO. WO 106/3022: Faroe Islands. Miscellaneous D(emi) O(fficial) Correspondence.
- Kontra Ministerialbog for Sørvaag/Midvaag/Sandevaag sogn 1940-1944
- F-Sag 306-34-1942 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 4-1942 – Det Færøske Nationalarkiv.

- F-Sag 40-1943 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 21-1943 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 27-1943 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 56-1944 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 69-1944 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 76-1944 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 80-1944 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 82-1944 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 41-1945 – Det Færøske Nationalarkiv.
- F-Sag 52-1945 – Det Færøske Nationalarkiv.
- Parlaments-Debat-Logbøger: <https://hansard.parliament.uk/Commons/1940-04-11/debates/41226e86-a3b3-4d07-b211-98ccd1d9abdb/TheWarAtSea>
- Publikation: Statistisk Årbog 1940 - Danmarks Statistik (dst.dk)
- <https://web.archive.org/web/20201030082422/https://statbank.hagstova.fo/pxweb/en/H2/>